

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Економіко-правовий факультет

ДРУГІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ СТУДІЇ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

10 жовтня 2019 року

м. Одеса

Одеса
Фенікс
2019

УДК 378.4(477.74):340(063)

С341

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 1 від 28 серпня 2019 року).

Відповідальний редактор:

Смітюх А. В. – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права.

Редакційна колегія:

Кусік Н. Л. – кандидат економічних наук, завідувачка кафедри обліку і оподаткування; **Левенець А. В.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та правосуддя; **Литвиненко К. О.** – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування; **Нігреєва О. О.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри загально-правових дисциплін та міжнародного права; **Савастєєва О. М.** – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування; **Степанова Т. В.** – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права.

С341 **Другі економіко-правові студії** : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (10 жовтня 2019 р., м. Одеса) відп. ред. А. В. Смітюх; ред. кол.: А. В. Левенець, О. О. Нігреєва, О. М. Савастєєва та ін. – Одеса : Фенікс, 2019. – 180 с.

ISBN 978-966-928-449-5

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Другі економіко-правові студії», що відбулася 10 жовтня 2019 р.

Видання призначене для наукових працівників і викладачів, практикуючих юристів, бухгалтерів і економістів, аспірантів і студентів спеціальностей юридичного та економічного напрямків.

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

УДК 378.4(477.74):340(063)

ISBN 978-966-928-449-5

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019

Секція 1

ПРАВОВІ СТУДІЇ

В. С. Барбулат

*студ. III курса економіко-правового факультета ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Научний керівник: д.ю.н., доц. О. В. Гаран

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА

Исследование вопроса формирования дохода Государственного бюджета Украины является актуальным, прежде всего потому, что именно бюджет характеризует уровень экономического развития страны и благодаря правильному осуществлению бюджетного процесса обеспечивается экономическая и социальная стабильность и надлежащий жизненный уровень населения.

Через Государственный бюджет органы государственной исполнительной власти осуществляют реализацию государственной внутренней и внешней политики, государственное регулирование и стимулирование экономики, финансирование социальной политики с учетом долгосрочных интересов страны [1, с. 143].

Проблемы формирования доходов Государственного бюджета Украины является актуальными, так как в условиях финансового кризиса, государство вынуждено взять на себя функцию перераспределения своих финансовых ресурсов через финансовую систему для обеспечения социальных гарантий населения, финансирования социально-культурной сферы и межгосударственных экономических отношений.

Вопросы формирования доходов Государственного бюджета Украины постоянно находятся в центре внимания отечественных ученых, таких как И. В. Точилин [2], В. Макогон [3], М. И. Карлин [4], М. Г. Волощук, Т. О. Карабин, М. В. Менджул [5] и др.

Согласно п. 23 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодекса Украины, доходы бюджета – это налоговые, неналоговые и другие поступления на безвозвратной основе, взимание которых предусмотрено законодательством Украины (включая трансферты, плату за административные услуги, собственные поступления бюджетных учреждений).

Доходы Государственного бюджета Украины структурируются с учетом бюджетной классификация доходов бюджета: 1) налоговые поступления (общегосударственные и местные налоги, сборы); 2) неналоговые поступления; 3) доходы с капиталом; 4) трансферты [6, ст. 9].

Итак, проанализировав материал, первой проблемой в формировании доходов Государственного бюджета Украины является несогласованность потребностей в налоговых поступлениях с возможностями их получения. С 2017 года остается проблема мобилизации ресурсов в бюджет в объемах, необходимых для выполнения государством своих функций обязательств, в том числе в рамках осуществления антикризисной политики.

Не менее важной проблемой является несовершенное налоговое законодательство. Необходимость его консолидации и унификации объективно и логично привели в 2010 году к разработке и принятию Налогового кодекса. В последнее время стоял вопрос о реформе системы льгот – такое льготное налогообложение приводит к уменьшению доходов Государственного бюджета Украины, но позволяет достичь главной цели – рост экономики, что со временем приведет к увеличению доходов бюджета.

Еще одной проблемой в формировании дохода Государственного бюджета Украины является оценка соотношения между налоговыми и неналоговыми поступлениями в бюджет, а также насколько происходит одновременная концентрация доходов бюджета за счет главных бюджетобразующих налогов, т.е. налога на добавленную стоимость, налога на прибыль, акцизного налога.

Главными направлениями увеличения доходов Государственного бюджета Украины, на наш взгляд, являются: состояние годовых проектов только на основе существующей налоговой базы; уменьшение расходов общего и специального фондов; оптимизация затрат на развитие экономики; поддержка отечественного производителя, особенно работающих на потребительский рынок, потому что за последние 20 лет наша страна наполнилась товарами, которые пользуются спросом из-за границы [4, с. 35].

Подытоживая вышесказанное, мы можем отметить, что проблемы доходов Государственного бюджета существуют и их пути решения позволят принять эффективное действующее законодательство. Простота и однозначность трактовки правовых норм позволят разработать действенные механизмы планирования, регулирования налоговой нагрузки, а также изменение идеологии налогообложения в интересах каждого гражданина и государства в целом.

Список использованной литературы

1. Бачо Р. Й., Илллар Е. Й., Бачо Є. Й. Стан формування доходної частини бюджету України в сучасних кризових умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 1 (42). С. 140–145.
2. Точиліна І. В. Вплив пільгового оподаткування на доходи бюджету. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 3. С. 227–235.
3. Макогон В. Методологічні аспекти формування доходів місцевих бюджетів. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vknteu/2009_4/12.pdf.

4. Карлін М. І. Бюджетна система України : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 428 с.
5. Волощук М. Г., Карабін Т. О., Менджул М. В. Фінансове право : навч. посіб. Вид. 3-тє, допов. та перероб. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Я. В. Барвенко

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Л. М. Токарчук

МЕДІАЦІЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ У ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВИПАДКАХ: ЗА ТА ПРОТИ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки, вступаючи в цивільні відносини з метою досягнення певної мети, сторонам цих відносин не завжди вдається досягти бажаного результату, що, як правило, призводить до виникнення спорів, які в свою чергу потребують вирішення. Поширеним способом вирішення спорів є звернення до суду. Як результат, ми маємо перевантажені тисячами нерозглянутих справ суди, обурених громадян та вкрай низьку ефективність вирішення спорів. Така ситуація спонукає до пошуку альтернативних способів вирішення спорів.

Відповідно до положень глави 3 Цивільного кодексу України формами захисту цивільних прав та інтересів є: судова, адміністративна, нотаріальна та самозахист [1]. Окрім традиційних форм (способів) захисту прав та інтересів також виділяють переговори й медіацію. Остання набула значної популярності в Україні за останні 5 років.

Термін «медіація» походить від латинського «mediare» – посередництво. У фаховій літературі існує декілька підходів до визначення медіації, зокрема Г. В. Єрмоєнко медіацію розуміє як процес, під час якого зустрічаються разом дві чи більше сторони у присутності третьої – нейтральної – сторони (медіатора), яка сприяє досягненню сторонами взаємної згоди у вирішенні спору [2]. В свою чергу О. В. Белінська під медіацією розуміє добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктної ситуації, в якому медіатор у ході структурованої процедури допомагає учасникам конфлікту вступити у прямі перемовини з метою вироблення спільного рішення щодо проблеми [3, с. 158].

З вищевикладених визначень можна дійти висновку, що основною ознакою медіації є добровільність, проте існує думка, що в Україні слід запровадити обов'язкову медіацію у передбачених законом випадках.

Зокрема, 05.07.2019 у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 10425 «Про діяльність в сфері медіації» (суб'єкт законодавчої

ініціативи – народний депутат України Мірошніченко Юрій Романович) (далі – Законопроект), який серед принципів здійснення медіації передбачає принцип обов'язковості. Як зазначається у статті 5 Законопроекту, участь у медіації як способі досудового врегулювання спору є обов'язковою у передбачених законом випадках [4, ст. 5].

Такий підхід викликав неоднозначну реакцію у професійній спільноті: одні погоджуються з ним, а інші виступають проти. Аргументація автора Законопроекту Ю. Р. Мірошніченка щодо того чому він вважає, що медіація має бути обов'язковою полягає в наступному: «Чому моя група дійшла висновку, що потрібно запроваджувати обов'язкову медіацію? Тому що немає потреби ухвалювати новий закон, якщо медіація не обов'язкова. Існує закон про підприємницьку діяльність, консультативні послуги, укладання мирової угоди передбачено в процесуальних кодексах, тому якщо медіація не стає обов'язковим етапом у вирішенні спорів, то, на наше переконання, сенсу в законі немає», – наголосив він [5].

На наш погляд, запровадження інституту медіації як обов'язкового способу вирішення спорів в певних категоріях справ має свої позитивні та негативні аспекти.

Позитивні аспекти:

- Ефективність з точки зору економії часу та коштів – вирішення спору в позасудовий спосіб є значно швидшим та дешевшим процесом. Це обумовлено тим, що медіатор, який отримує певну плату за надання своїх послуг, зацікавлений у якомога швидшому вирішенні спору;

- Конфіденційність – всі дані про суть спору, сторін спору, інформація про рішення, яке було прийнято за результатом проведення медіації є конфіденційними і підлягають розголошенню тільки з дозволу сторін;

- Гнучкість процедури – на відміну від судового процесу медіація дозволяє не складати велику кількість необхідних процесуальних документів, не слідкувати за строками подачі цих документів, а в простий, якомога найменш формалізований спосіб досягти результату;

- Передбачуваність результату – полягає в тому, що рішення, яке приймається сторонами можна передбачити, завдяки розумінню всіх кроків, які вже були здійснені. Натомість, в судовому процесі суддя приймає рішення з огляду на власні переконання, спираючись на обставини, які обґрунтовуються доказами, дослідженими суддею особисто.

Негативні аспекти:

- Обов'язковість медіації в деяких категоріях справ може сприйматися як порушення гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод й ст. 55 Конституції України права на судовий захист;

- Процедура проведення медіації хоча і вважається більш дешевою та ефективнішою, проте ніхто 100% не може гарантувати, що сторони досягнуть

необхідного компромісу і не звернуться до суду. Відтак, для деяких категорій людей медіація стане лише надмірним фінансовим тягарем та відстроченням судового розгляду.

З огляду на вищевикладене пропонуємо звернути увагу на італійську модель функціонування інституту обов'язкової медіації. За італійським законодавством медіація є обов'язковою лише з певних категорій справ та необхідним є лише першочергове звернення до медіатора. Якщо ж сторони після першої зустрічі дійшли висновку, що подальше проведення медіації для них є недоцільним, то вважається, що вимога закону про обов'язкове досудове врегулювання спору виконана [6]. В такому випадку певний відсоток справ може бути вирішений на етапі обов'язкового досудового врегулювання спору, що неминуче призводить до розвантаження судової системи. Також вважаємо доцільним введення медіації як обов'язкового етапу досудового вирішення сімейних спорів, адже вирішення сімейних спорів це завжди дуже емоційна процедура, в ході якої важливо не просто захищати інтереси свого клієнта, як це робить переважна більшість адвокатів, тим самим унеможливаючи примирення сторін, а допомогти обом сторонам дійти згоди щодо спірних питань. Саме тому в багатьох європейських державах дуже розвиненою є сімейна медіація.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43515?find=1&text=%F0%E5%E3%F0%E5%F1#w18>
2. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL: <http://ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectyv.pdf>.
3. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1(5). С. 158–172.
4. Про діяльність в сфері медіації : Проект закону від 05.07.2019 № 10425. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66139&pf35401=489070>.
5. Сидоренко Д. Новий законопроект про медіацію: за і проти. *Юридична газета онлайн*. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/noviy-zakonoproekt-pro-mediacyu-za-i-proti.html>.
6. Загайнова С. К. Обов'язкова медіація в Італії: проблеми розвитку. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/obyazatel'naya-mediatsiya-v-italii-problemy-realizatsii>.

І. О. Біла

*студ. ІV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст. викл. І. О. Голоденко*

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ПРЕДМЕТА ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кожен позов, як і будь-який складний елемент, має свій склад – елементи позову, тобто складові частини, які визначають його зміст, що робить його індивідуальним та дає можливість відрізнити один позов від інших. На сьогодні досі існують суперечки не тільки щодо кількісного складу, але і до якісного визначення елементів позову. Тому, у цивільній процесуальній науці питанню зміни позову та окремих його елементів приділяють увагу багато науковців, а саме: М. К. Треушников, А. Ф. Клейманов, Г. Л. Осокіна тощо.

По сьогоднішній день в науці цивільного судочинства існують суперечності щодо кількісного складу елементів позову. Одні автори виділяють три елементи (предмет, підстава та зміст) [1, с. 12], а інша група вчених, наполягає на наявності лише двох елементів позову (тільки предмет і підстава).

Легальне визначення поняття предмета позову у цивільному законодавстві відсутнє, тому відповідно до доктринального визначення, предметом позову – є матеріально-правова вимога до відповідача, відносно якої суд повинен прийняти рішення, але слід зазначити, що така вимога повинна бути урегульована нормами матеріального права та підпадати під цивільну юрисдикцію [2, с. 286].

Виходячи з вищезазначеного поняття, слід відрізнити предмет позову від матеріального предмета (об'єкта) позову, що має велике практичне значення під час реалізації права позивача на зміну предмета позовної заяви. Одному матеріальному предмету (об'єкту) спірних правовідносин можуть бути пред'явлені позови самого різного характеру. Наприклад, нерухоме майно – житловий будинок – може бути об'єктом позовів різних видів, таких як позов про визнання права власності, позов про розподіл нерухомого майна, позов про виселення, вселення тощо. Отже, матеріальний предмет (об'єкт) позову та предмет позову – різні, нетотожні поняття.

Слід зазначити, що право на визначення предмета позову належить виключно позивачеві, саме він буде обирати той чи інший спосіб захисту свого порушеного, оспорюваного або невизнаного права. Крім того, у своїх позовних вимогах, позивач повинен повно і конкретно сформулювати свої матеріально-правові вимоги, оскільки від правильного визначення предмета спору залежить і майбутнє виконання судового рішення.

Відповідно до ч. 3 ст. 49 ЦПК України позивач має право змінити предмет або підстави позову лише до закінчення підготовчого засідання, а у

справі, що розглядається за правилами спрощеного позовного провадження – допускається не пізніше ніж за п'ять днів до початку першого судового засідання [3, ст. 49]. Слід зазначити, що вказана норма суттєво обмежує права позивача, порівнюючи з нормою старої редакції ЦПК України, яка допускала внесення поправок на всіх стадіях судового процесу.

Зміна предмета позову може означати заміну одної або декількох матеріально-правових вимог позивача до відповідача, або доповнення первісних позовних вимог новими [2, с. 288]. Слід зазначити, що така зміна можлива лише в рамках спірних правовідношень, а у разі виходу за їх межі, позивач буде зобов'язаний подати нову позовну заяву.

Під зміною предмета позову одночасно необхідно розуміти і зміну способу (способів) захисту права чи законного інтересу, яке відбувається шляхом заміни одного способу захисту права або інтересу іншим, або шляхом уточнення способу (способів) захисту права чи інтересу.

Заміна одного способу захисту права чи інтересу іншим – є можливим лише у позовах з альтернативним предметом, відповідно до якого законом чи договором передбачено декілька альтернативних способів захисту, яким позивач може скористатися при захисті свого порушеного, оспорюваного або невизнаного права. Як приклад позову з альтернативним предметом, є позов споживача, щодо захисту свого права у разі придбання ним товару неналежної якості. Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів» у разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач, в порядку та у строки, що встановлені законодавством, має право вимагати: пропорційного зменшення ціни; безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк; відшкодування витрат на усунення недоліків товару [4, ст. 8].

Іншим різновидом зміни предмета позову – є уточнення способу (способів) захисту права чи інтересу, а саме уточнення за допомогою збільшення (зменшення) способів захисту права чи законного інтересу, або збільшення (зменшення) розміру такої вимоги [2, с. 289].

Прикладом зміни предмета позову у вигляді уточнення шляхом скорочення (або зменшення) спочатку обраних позивачем способів захисту права може виступати позов щодо незаконного звільнення працівника та поновлення на роботі у порядку ст. 235 Кодексу законів про працю України. Так, відповідно до даної статті, у разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу, працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір. При винесенні рішення про поновлення на роботі орган, який розглядає трудовий спір, одночасно приймає рішення про виплату працівникові середнього заробітку за час вимушеного прогулу або різниці в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік [5, ст. 235].

Таким чином, у первісних позовних вимогах позивач може просити суд визнати звільнення незаконним та поновити його на попередній роботі, але пізніше, у зв'язку з певними об'єктивними та суб'єктивними причинами – позивач може змінити предмет позову шляхом уточнення своїх вимог та обмежити своє прохання виключно тільки вимогою щодо визнання звільнення незаконним.

Отже, сучасне цивільно-процесуальне законодавство України наділяє сторони процесу великим колом процесуальних прав та обов'язків, які вони можуть реалізовувати при розгляді справ у судах, одним із яких є можливість зміни предмета позову шляхом подання письмової заяви. Слід зазначити, що скорочення строків можливості зміни предмета позову, у порівнянні з минулим цивільним законодавством, сприяють уникненню зловживань позивачем (його законними або уповноваженими представниками) процесуальним правом на зміну підстав або предмету позову в будь-який час на стадії розгляду справи, що призводило в багатьох випадках до безпідставного затягування процесу. Крім того, слід звернути увагу на те, що вищезазначені зміни предмета позову (заміна і уточнення) об'єднуються тим, що не призводять до заміни одного позову іншим.

Список використаної літератури

1. Клейнман А. Ф. Советский гражданский процесс. Москва : Изд-во Московск. ун-та, 1976. 510 с.
2. Пуль С. І. Особливості зміни предмету позову у цивільному судочинстві. *Форум права*. 2014. № 4. С. 286–292.
3. Цивільний процесуальний Кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
5. Кодекс законів про працю України : Закон України від 23.07.1996 № 322-VIII (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n1255>.

А. В. Борейко

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. К. Ю. Кармазіна

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

В Організації Об'єднаних Націй за 2017-2018 роки було зафіксовано 18 випадків посягань на свободу думки та вільне вираження поглядів і (або) на свободу ЗМІ» [1]. Право на свободу слова є одним з основоположних прав людини, яке гарантує особі право вільно висловлювати свої погляди та думки.

Це право ґрунтується на положеннях статті 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), де називається «свободою вираження поглядів», а також на статті 34 Конституції України. Саме тому обмеження свободи слова, зазначені в доповіді Управління Верховного Комісара з прав людини ООН, є недопустимими порушеннями прав, гарантованих Конституцією України і Конвенцією.

Та свобода слова є відносним правом, а не абсолютним, тож здійснення цієї свободи може піддаватися законним обмеженням. За своєю суттю законні обмеження свободи слова – це межі допустимого її застосування. Досліджуване питання видається досить актуальним у наш час – час, коли інформація є найважливішим ресурсом у світі. Тож розберемо, які є нормативно закріплені межі використання свободи слова, як саме обмежується ця свобода в Конституції України та якою є практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) з цього питання.

Конституція України закріплює, що право на свободу слова «... може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [2, ст. 34]. Тобто в Конституції зазначено інтереси, задля яких встановлюються обмеження, серед яких є як національний інтерес, так і громадський, а також визначено мету таких обмежень, яка за своєю суттю захищає основні сфери функціонування держави та суспільства. Тож конституційні підстави для обмеження свободи слова з впевненістю можна назвати справедливими і обґрунтованими.

Але жодна норма, яка має на меті обмеження прав чи свобод особи, не дотримується населенням доти, доки її не підкріплено санкціями. Більшість норм Конституції не містять у своїй структурі санкції, тож для забезпечення реальної дії конституційно-правових норм, що встановлюють підстави для обмеження права на свободу думки і слова, в Україні існують норми Кримінального кодексу України (далі – КК України), що містять покарання за порушення вищезазначених обмежень. І кожна ціль обмеження свободи слова прописана як диспозиція окремого злочину в КК України, наприклад, передбачена кримінальна відповідальність за: публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади [3, ст. 109], публічні заклики до зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України [3, ст. 110], публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку [3, ст. 295], публічні заклики до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту [3, ст. 436], до

геноциду [3, ст. 442]; за незаконне розголошення лікарської таємниці [3, ст.ст. 132, 145]; розголошення таємниці усиновлення [3, ст. 168]; розголошення державної таємниці [3, ст. 328]; розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист [3, ст. 381].

Що ж стосується практики ЄСПЛ з обмеження свободи слова, то звичайно вона ґрунтується на частині 2 статті 10 Конвенції: «Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду» [4, ст. 10]. Тобто положення Конституції України в питанні обмеження свободи слова повністю відповідають нормам, встановленим Конвенцією.

ЄСПЛ у своєму рішенні у справі «Селістья проти Фінляндії» зазначив, що «стаття 10 Конвенції не гарантує абсолютно необмеженої свободи вираження поглядів, навіть стосовно висвітлення пресою питань, що викликають законне занепокоєння у суспільстві. Відповідно до пункту 2 статті 10, здійснення цієї свободи породжує «обов'язки і відповідальність», які стосуються також і преси. [...] В силу того, що здійснення свободи вираження поглядів пов'язане з «обов'язками і відповідальністю», гарантії, надані журналістам статтею 10 щодо висвітлення питань, які викликають загальний інтерес, супроводжуються застереженням, що журналісти діятимуть добросовісно і передаватимуть точну та достовірну інформацію згідно з вимогами журналістської етики» [5]. Тобто ЄСПЛ підкреслив, що ця свобода породжує відповідальність за висвітлення певної інформації, а особливо це стосується журналістів, адже висвітлення інформації – це їх професійна діяльність. Але при цьому ЄСПЛ визнає за журналістами деякі переваги: «Журналістська свобода передбачає також використання висловлювань, деякою мірою перебільшених або, навіть, провокаційних» [6].

ЄСПЛ також встановив різницю між фактами та оціночним судженням: «Наявність фактів можна довести, а правдивість оціночних суджень не можна» [7], для того, щоб обмеження свободи слова були об'єктивними, а відповідальність накладалась за реальні порушення, а не за власну оціночну критику особи. Що ж стосується критики, то своїм рішеннями ЄСПЛ визнав оціночними судженнями деякі вислови, які раніше могли бути приводом для скарги до суду за порушення честі та гідності особи, наприклад: «опортунізм низького ґатунку», «аморальний» і «позбавлений гідності» на адресу Федерального канцлера, «звірі в уніформі, які кубляться повсюдно, нишком чи відкрито, в джунглях нічного життя нашого міста»; «особи, інтелектуальний

рівень яких зведено до рівня немовляти...» та «дозволяючи тварюкам і садистам діяти, керуючись своїми хворобливими фантазіями» – щодо поліції.

Тож ми бачимо, що ЄСПЛ тлумачить та забезпечує дію положень Конвенції у договірних державах, зокрема, – і щодо свободи слова, уточнюючи зміст тих чи інших норм Конвенції.

Насамкінець, хотілося б зазначити, що кожна особа має право на свободу слова, але це право є відносним, а отже має свої обмеження. Знаючи і зберігаючи межі використання свободи слова, особа може вільно висловлювати свою думку, а у випадку порушення цих меж іншими особа може захистити своє право. Держава ж встановленням таких меж захищає не тільки свою цілісність, а й права і свободи свого населення.

Список використаної літератури

1. Щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада за період 2017 року – 15 лютого 2018 року: доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини від 15.02.2018. URL: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ReportUkraineNov2017-Feb2018_UKR.pdf.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. «Селісто проти Фінляндії» (Selistö v. Finland) : Рішення ЄСПЛ від 16.11.2004. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232716?download=true>.
6. «Прагер та Обершлік проти Австрії» (Prager and Oberschlick v. Austria) (№. 1) : Рішення ЄСПЛ від 26.04.1995. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232716?download=true>.
7. Рішення у справі «Лінгенс проти Австрії» (Lingens v. Austria) : Рішення ЄСПЛ від 08.07.1986. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232716?download=true>.

В. В. Булат

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ВИДИ ПІДСУДНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ ЗГІДНО З ПОЛОЖЕННЯМИ ЧИННОГО ГПК УКРАЇНИ

Питання видів підсудності господарських справ носить здебільшого теоретичний характер. Вказане пов'язано з тим, що юрист-практик при складанні позовної заяви та визначенні підсудності конкретної справи перш за все звертається до норм Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) з метою обґрунтування обрання певного суду, а не для

визначення того чи іншого виду підсудності, одне з правил якого буде застосовуватися до господарської справи. Проте розробка теоретичних засад видів підсудності господарських справ допомагає практикуючим юристам і судовим органам зменшити кількість помилок при визначенні підсудності, дозволяє удосконалити та систематизувати нормативно-правову базу, оскільки в будь-якому випадку види підсудності виокремлюються законодавцем у чинному ГПК України [1, с. 111].

Так, ГПК України у третьому параграфі другої глави визначає територіальну юрисдикцію (підсудність), яка, в свою чергу, включає загальне правило територіальної підсудності, підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя, підсудність справ за вибором позивача та виключну підсудність справ [2].

Найбільш поширеним видом підсудності є територіальна підсудність. Одним із видів територіальної підсудності виділяють загальну територіальну підсудність, основним правилом якої є визначення підсудності спору за місцезнаходженням однієї із сторін по справі (відповідача по справі, сторони, зобов'язаної за договором) або предмету спору (місцезнаходження майна) [1, с. 111].

Таким чином, частини 1, 3, 6, 7, 8, 9 ст. 30 ГПК України, які закріплені як виключна підсудність, фактично також є нормами, які закріплюють загальну територіальну підсудність. Так, наприклад, спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини [2, ст. 30]. Вказане фактично є правилом територіальної підсудності, а не виключної, оскільки господарський суд, який буде розглядати спір, за визначеною вище категорією справ буде визначатися за місцезнаходженням майна або основної його частини.

Аналогічна ситуація з ч. 9 ст. 30 ГПК України, згідно якої справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника [2, ст. 30].

В свою чергу, виключною підсудністю є встановлена підсудність певної категорії справ чітко визначеним господарським судом, що виключає можливість розгляду їх в будь-яких інших господарських судах [3, с. 99]. Правила виключної підсудності регулюються ст. 30 ГПК України.

Наприклад, справи про арешт судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням морського порту України, в якому перебуває або до якого прямує судно, або порту реєстрації судна [2, ст. 30].

ГПК України також закріплює підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя (ст. 28 ГПК України). Вважаємо, що положення ч. 1 даної статті, а саме: «підсудність господарської справи, у якій однією із сторін є господарський суд або суддя господарського суду, до підсудності якого віднесена ця справа за загальними правилами, визначається ухвалою суду вищої інстанції, постановленою без повідомлення сторін», слід віднести до виключної підсудності. Разом з тим, положення ч. 2, а саме: «підсудність справ, у яких однією із сторін є Верховний Суд, визначається за загальними правилами підсудності» – до загальної територіальної підсудності.

Альтернативна підсудність (або підсудність справ за вибором позивача, як вона закріплена в ГПК України) дає право вибору, наприклад позивач за власним вибором може подати позов до одного з декількох судів або в справах за участю кількох відповідачів, суд розглядає справу за місцезнаходженням чи місцем проживання одного з них за вибором позивача [2].

В теорії процесу виділяють також підсудність за зв'язком справ, яка характеризується тим, що незалежно від територіальної приналежності спір підлягає розгляду в суді, де розглядається інша справа, з якою пов'язаний спір [4, с. 128]. Варто зауважити, що вказані правила визначення підсудності включені до виключної підсудності справ і встановлені в ст. 30 ГПК України, яка зазначає, що зустрічний позов та позов третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, незалежно від їх підсудності пред'являються в господарський суд за місцем розгляду первісного позову.

В теорії існує також договірна підсудність. У випадку її закріплення в Кодексі за згодою сторін може бути обрана або змінена територіальна чи альтернативна підсудність. Але чинний ГПК України не містить правил, що дозволяють використовувати в господарському процесі договірну підсудність.

Підсумовуючи вищенаведене, вважаємо доречним частково погодитись з закріпленням правил територіальної юрисдикції (підсудності) справ в третьому параграфі другої глави ГПК України.

На наш погляд, даний параграф потребує певних змін, а саме:

1. Необхідно ч. 2 ст. 28 та частини 1, 3, 6, 7, 8, 9 ст. 30 ГПК України (які входять до складу виключної компетенції) віднести до загальних правил територіальної підсудності.

2. Вважаємо доцільним включити ч. 1 ст. 28 ГПК України до складу виключної підсудності.

3. Потрібно положення ч. 10 ст. 30 ГПК України виокремити в самостійний вид територіальної підсудності – підсудність за зв'язком справ.

Разом з тим вважаємо, що доцільним буде закріпити в ГПК України договірну підсудність, тому що існування даного виду підсудності в процесуальному праві є додатковою гарантією для фізичних та юридичних осіб при захисті порушених прав, що дозволить у повній мірі реалізувати суб'єктами господарювання права, надані їм процесуальним законодавством.

Список використаної літератури

1. Петренко Н. О. Види підсудності. *Сучасне міжнародне та вітчизняне право як регулятор суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 7–8 жовтня 2010 р.). У 3–х частинах. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2010. Ч. 2. С. 109–111.
2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798–ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
3. Степанова Т. В. Поняття, види та правила визначення підсудності господарських справ. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління* : Наук. зб. праць екон.–прав. ф–ту ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса : АО «БАХВА», 2008. Том 11. Вип. 22. Ч. 2. С. 97–101.
4. Канарик Ю. С. Поліщук О. Ю. Особливості визначення підсудності господарських спорів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 127–129.

М. С. Дєордєв

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В. В. Чайковська

ЩОДО СТВОРЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ

Бурштин – один із природніх ресурсів, який входить до складу надр України, є об'єктом права власності Українського народу. Так у відповідності до ч. 2 ст. 13 України: «Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону» [1, ст. 13]. Сьогодні в Україні досить актуальною залишається проблема незаконного видобутку бурштину.

Метою вказаної роботи є вирішення окремих проблемних питань створення правового механізму з легалізації видобутку бурштину, що надасть можливість суб'єктам господарської діяльності здійснювати підприємництво з прибутком для себе і без шкоди для навколишнього середовища та суспільства.

Проблему легалізації видобутку бурштину в Україні в своїх роботах безпосередньо та опосередковано приділяли увагу такі вчені, як В. В. Галуцько, В. О. Баранова, І. В. Гиренко, О. В. Гулак, Р. А. Граб, П. В. Діхтієвський, І. І. Горин, О. Ю. Дрозд, С. О. Короед, А. В. Рибас, І. М. Риженко, О. А. Черненко, Д. О. Алексеєва-Процюк, В. І. Василичук, І. М. Купранець, О. Ю. Волкович, В. В. Стрельник та інші. З аналізу робіт вказаних вчених ми

винесемо певні тези та запропонуємо власний підхід до вирішення проблеми правового врегулювання видобутку бурштину в Україні.

По-перше, для вирішення вказаної проблеми ми маємо звернути увагу на технічний аспект видобутку бурштину. Його можна розділити на три етапи: виявлення бурштиноносних об'єктів (БО), видобуток самого бурштину, завершення видобутку. Вчені-геологи щодо першого етапу зазначають, що як організованими, так і нелегальними здобувачами найчастіше використовуються стратиграфічний і літолого-стратиграфічний методи. Вони доступні, дешеві, не вимагають інвестицій в перспективні наукові розробки. На думку вчених-геологів, це не може бути виправданням навіть в нинішніх непростих соціально-економічних умовах при відсутності екологічного мислення у більшості місцевого населення [2, с. 125]. Погоджуючись з ними, ми пропонуємо закріпити в якості підзаконного акту обов'язок з боку суб'єктів, що займаються видобутком бурштину здійснювати пошук БО більш екологічними та раціональними методами (наприклад, комплексний геоекологічний аналіз).

Сам видобуток бурштину в Україні здійснюється двома способами: механічним та гідравлічним. Як перший, так і другий несуть великі експлуатаційні та економічні затрати, неповне вилучення бурштину з родовищ та негативний техногенний вплив на навколишнє середовище [3, с. 11–17]. Існують інші більш технологічні способи добуток бурштину, але залишимо це питання на роздум вчених-геологів. З правової точки зору можемо надати наступні пропозиції:

1. Щодо змін в законодавстві – створення спеціального режиму оподаткування або можливість бути платниками єдиного податку для суб'єктів господарювання, що займаються видобутком бурштину [4, ст.ст. 12, 291–300]. Це зменшить податкове навантаження та створить умови для більш рентабельного видобутку та використання вивільнених коштів на модернізацію виробничого процесу. Також необхідно спростити процедуру на отримання дозволу на спеціальне надрокористування у сфері видобутку бурштину, який надається Державною службою геології та надр тільки після оформлення повного пакету документів, який часто передбачає погодження від обласної ради та від Міністерства екології та природних ресурсів України (наразі Міністерство енергетики та захисту навколишнього середовища України) [5]. Це пов'язано з тим, що земельні ділянки, на яких відбуватиметься добуток бурштину, є земельними ділянками лісового фонду або належать до земель запасу, що створює відповідні складнощі з отримання дозволу на використання вказаних земель [6, ст. 18; 7, ст. 3].

На нашу думку, більш доцільно було б надати можливість суб'єктам господарювання не погоджувати документи із Мінприроди та обласними радами за умови укладання з Державною службою геології та надр договору, за яким суб'єкт господарської діяльності здійснить відновлення первісного стану

використаних земель. Це позбавить підприємців необхідності в отриманні великої кількості документів, зробить відновлення екологічного стану використаної земельної ділянки можливим і зменшить корупційні ризики.

2. Стосовно організаційно-правової форми суб'єктів господарської діяльності на практиці сформувався підхід до створення товариств з обмеженою відповідальністю. Але в дійсності вказаний підхід не враховує інтересів окремих фізичних осіб, так званих «старателів», що займаються безпосередньо видобутком бурштину. На практиці, ці особи не можуть займатися видобутком бурштину легально (хоча це і несе небезпеку для їх здоров'я та життя), оскільки правових можливостей для окремих осіб здійснювати видобуток бурштину не існує. Так В. В. Галуцько запропонував увести категорію місцевого старателя – громадянин України, який зареєстрований і проживає в населених пунктах, які розміщені на покладах бурштину, певним чином зареєстрований і здійснює за заявою процедурою видобуток і первинну реалізацію бурштину та здійснює відшкодування завданих збитків природі в результаті такої діяльності [8, с. 33]. Ми певною мірою погоджуємося із цією думкою, але натомість пропонуємо таким особам реалізувати право на видобуток бурштину шляхом створення та реєстрації виробничого кооперативу у відповідності до норм Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України.

3. Посилення відповідальності осіб, службових осіб та співробітників правоохоронних органів, що займаються або підтримують нелегальний видобуток бурштину буде здійсненна в рамках закону, який планують прийняти 01.10.2019, на основі одного із Законопроектів під № 2059 або під № 2059-1. Можемо лише зазначити, що вказані зміни, що охоплюють наряду з простими громадянами і спеціальних суб'єктів кримінальної відповідальності, тобто службових осіб, що сприяють нелегальному видобутку бурштину, зменшать масштаб проблеми, але не вирішать її цілком, оскільки не ліквідують корупційних ризиків на оформлення (та неможливості отримання старателями) дозволів на спеціальне надрокористування.

Як підсумок, для вирішення проблеми необхідно створити спеціальний законодавчий акт, що врегулює всі відносини з видобутку бурштину з урахуванням економічних інтересів держави, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарської діяльності, з урахуванням мінімізації негативного екологічного впливу та ліквідації корупційних ризиків, пов'язаних з процедурою отримання спеціального дозволу на видобуток бурштину.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Богдасаров М. А., Комлев О. О., Нестеровський В. А., Ремезова О. О. Бурштинова формація України та Білорусі і її вивчення. *Надрокористування в Україні*.

- Перспективи інвестування*: Матеріали П'ятої міжнародної науково-практичної конференції (Трускавець, 8–12 жовтня 2018 р.). Трускавець, 2018. Том 1. С. 123–126.
3. Корнієнко В. Я. Обґрунтування раціональних параметрів віброгідравлічного інтенсифікатора для видобутку бурштину : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.05.06. Дніпропетровськ, 2011, 20 с.
  4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20190701>.
  5. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615. Дата оновлення: 16.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF#n11>.
  6. Лісовий кодекс : Закон України від 21.01.1994 № 3854-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12?find=1&text=%EA%EE%F0%E8%F1%F2%F3%E2%E0%ED%ED%FF#w11>.
  7. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
  8. Галунько В. В. Концепції та правовий стан видобутку бурштину в Україні. *Проблеми легалізації видобутку бурштину місцевими жителями* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11 вересня 2015 р.). Київ : «МП Леся», 2015, С. 26–37.

С. Д. Дзюбенко

*студ. I курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Г. Л. Шведова*

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

На сьогодні в Україні доволі гостро стоїть питання про кримінальну відповідальність юридичних осіб. На нашу думку, ця проблема потребує доопрацювання та регламентації окремих пунктів на законодавчому рівні.

У вітчизняному законодавстві дане питання вже певним чином закріплене. Так, Верховна Рада України 23.05.2013 прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» [1]. У зв'язку з цим Загальну частину Кримінального кодексу України було доповнено розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Розглянувши детальніше прийнятий закон, бачимо, що його норми дещо несумісні з національним кримінальним законодавством.

Наприклад, є неузгодженість з принципами кримінального права України. Ідеться передусім про фундаментальний принцип особистої та винної відповідальності. Єдності у розумінні вини юридичних осіб немає. Одні

дослідники вважають, що вина юридичної особи проявляється у вині її органів, членів колективу, посадових осіб; другі, що вина – це колективне, загальне психічне ставлення; треті, що це взагалі категорія, котра може існувати об'єктивно і виражатись у матеріальних наслідках протиправної поведінки колективного утворення [2, с. 148].

Ще одним спірним питанням, на нашу думку, є визнання юридичних осіб, суб'єктами злочину. Так, Кримінальним кодексом України передбачено, що суб'єктом злочину визнається лише фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого настає кримінальна відповідальність [3, ст. 18]. З цього слідує, що юридична особа не може виступати суб'єктом злочину.

Проаналізувавши практику, бачимо, що нині відсоток кримінальних проваджень щодо притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності досить невеликий, а рішення, якими покладено кримінальну відповідальність на юридичну особу, взагалі відсутні [4, с. 67]. Даний факт ще раз свідчить про необхідність врегулювання цього питання.

Складна структура управління юридичною особою робить проблематичною, а подекуди й неможливою, ідентифікацію осіб, причетних до правопорушень. Навіть у тих випадках, коли можливо встановити особу службовця, відповідального за вчинення в інтересах юридичної особи протиправних дій, складно знайти прямі докази причетності до цього вищого керівництва.

З огляду на це, розуміємо, що притягнення до відповідальності окремої фізичної особи є доволі неефективним методом попередження здійснення нових правопорушень юридичними особами. У той же час, розглядаючи суб'єктом злочину юридичну особу, буде порушуватися принцип особистої відповідальності у кримінальному праві. Саме тому думки науковців з цього приводу розділилися.

Крім того, існує необхідність у доповненні Кримінального кодексу України з метою деталізації положень стосовно завдань кримінального законодавства, дії закону в часі й просторі щодо юридичних осіб, питання про стадії вчинення злочину, питання співучасті та багато інших.

На нашу думку, статтю 96^б Кримінального кодексу України було б доцільно доповнити такими заходами кримінально-правового характеру, як припинення діяльності юридичної особи на певний строк та позбавлення права займатися певною діяльністю на певний строк.

Отже, розглянувши проблему кримінальної відповідальності юридичних осіб, ми побачили, що одностайної думки з цього приводу поки не існує. Тому, у світлі існуючих полярних думок щодо кола суб'єктів злочинів, проблема досі залишається невирішеною і потребує подальшого дослідження.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб : Закон України від 23.05.2013 № 314-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/314-18>.
2. Грищук В. К., Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження : монографія. Львів : ЛДУВС, 2013. 247 с.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
4. Валуєва Л. В., Паскаль К. М. Практика застосування заходів кримінально-правового впливу до юридичних осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 2. Том 2. С. 67–71.

К. Ю. Зінькова

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогоднішній день у всьому світі більше уваги стали приділяти проблемі домашнього насильства. Україна теж не залишилася осторонь від своїх європейських сусідів. Так набрав чинності Закон України від 11.01.2019 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [1].

До цього моменту в Україні діяв Закон «Про попередження насильства у сім'ї», але, як наслідок, недостатня законодавча регламентація, відсутність швидкого реагування та неохоче ставлення працівників правоохоронних органів призвели до складності фіксації та здобутку фактів домашнього насильства [2].

Як раніше було наведено, у новому законі передбачено розширення поняття «домашнього насильства», і тепер це не тільки побої, але й факти психологічного та економічного тиску. Однак, з метою уникнення зловживання статусом жертви, факти можуть бути розглянуті тільки після зафіксованих дій такого характеру кілька разів (більше трьох), що, на нашу думку, не є найкращим рішенням. Наприклад, у Франції, щоб скласти позов, жертві, яка постраждала від побоїв, навіть не обов'язково проходити попередній медичний огляд. Але у Франції це все ж таки вважається бажаною процедурою в судових розглядах, навіть якщо жертва подала позов не одразу після отриманих травм. В Україні так само буде проведено низку експертиз.

Завдяки новому Закону була введена стаття 126-1 «Домашнє насильство» до Кримінального кодексу України [3, ст. 126-1].

Ця стаття передбачає кримінальну відповідальність за умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства. Постраждалими від цього злочину може бути один з подружжя або колишнього подружжя, чи інша людина, з якою винний перебуває або перебував в сімейних чи близьких відносинах. Санкцією цієї статті є покарання громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [3, ст. 126-1].

Положення цієї статті може призвести до проблем щодо її застосування у зв'язку зі ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. У цій статті за вчинення домашнього насильства передбачено стягнення у виді накладання штрафу, громадських робіт або адміністративного арешту на відміну від санкції Кримінального Кодексу, де вказано про обмеження та позбавлення волі. Але є спеціальне положення за яким призначено, що за одне й теж саме правопорушення має бути настання лише однієї відповідальності – кримінальної або адміністративної.

Також питання конкуренції щодо застосування потрібної статті можуть виникнути із іншими статтями, але вже не з адміністративного кодексу, а з кримінального. Зокрема зі статтями про тяжкі пошкодження, загрози вбивства, побої та знищення майна.

У якості позитивних аспектів ми можемо визначити те, що цей Закон також обнови перелік осіб, які можуть вважатися жертвами домашнього насильства. Тепер це не тільки дружина та чоловік, але і колишнє подружжя, наречені, родичі одного з подружжя, особи, які спільно проживають або проживали однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі, їхні батьки та діти, дідусі, бабусі, брати, сестри та інші родичі [4, ст. 3].

Також дитина може вважатися постраждалою від домашнього насильства, якщо стала свідком такого насильства.

Відповідно до цього Закону було розширено коло не тільки постраждалих осіб, а й коло суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Здебільшого спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, до яких належать притулки, центри медико-соціальної реабілітації, кол-центр з питань запобігання та протидії насильству, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб.

Ще однією цікавою особливістю є те, що службовці правоохоронних органів мають право проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду. Але це можливо лише в невідкладних ситуаціях. Тобто, поліцейський може увійти у приміщення та надати захист постраждалим, якщо в них є

підозра щодо скоєння криміналізованих, діянь пов'язаних з домашнім насильством.

Також українські поліцейські матимуть змогу виносити термінові заборонні приписи кривдникові на 10 днів навіть без згоди жертви. Ці приписи потребують від кривдника покинути приміщення, де він живе зі своєю жертвою. Якщо ця проблема не буде вирішена після закінчення терміну, потерпіла особа або її родичі можуть звернутися до суду. Суд має право винести цей заборонний припис на термін від 1 до 6 місяців.

Якщо раніше кривдник мав право на професійну правничу допомогу адвоката у межах кримінального процесу, а його жертва – ні, то зараз кожен, хто постраждав від домашнього насильства, має право на безоплатну правову допомогу від країни.

Підводячи підсумки, ми можемо прийти до наступного висновку: Україна потребувала Закон, який би міг не тільки гарантувати захист потерпілим особам від домашнього насильства але й змінити ментальність громадян щодо його сприйняття. Стару систему, де співробітники правоохоронних органів вважають непотрібним відкривати кримінальні справи, а суспільство завжди обвинувачує жертву, потрібно було викоринити.

В Україні цей процес оновлення розпочався з донедавна, але все ж таки механізм був запущений. Змінення у Законі посилили покарання за подібні злочини, розширили коло тих, кого можна вважати жертвами домашнього насильства. Також зараз по рішенню суду обвинуваченому у скоєнні насильствених дій щодо жертви можуть заборонити контактувати та навіть наближатися до неї. Суд має право також заборонити спілкування з дитиною, якщо це насильство відбувалося на її очах. Також з'явилася підтримка від держави у вигляді спеціалізованих притулків для постраждалих.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 11.01.2019 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>.
2. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 № 2789-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.
3. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3426>.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.01.2018 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

Т. В. Іванова

студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: ст. викл. І. О. Голоденко

ВИМОГИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ УЧАСТІ ЕКСПЕРТА ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ

Доступне, справедливе та ефективне правосуддя є складовою частиною захисту прав і інтересів людини й громадянина у кожному демократичному суспільстві. Основним завданням суду є досягнення об'єктивного знання про фактичні обставини, що характерні для спірних правовідносин, і точно застосувати до встановлених юридичних фактів норму матеріального права.

Доказовий процес як важливий елемент у процесі вирішення конкретної справи є загальнообов'язковим у цивільному судочинстві, оскільки без належного підтвердження обставин, на яких особа будує свої вимоги, неможливо повною мірою використати надані державою юрисдикційні гарантії захисту прав, свобод та інтересів осіб [1, с. 73].

Під експертизою треба розуміти визначення відповідності якісних і кількісних характеристик об'єкта встановленим нормам, бажаному рівню. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [2, ст. 1].

Згідно ЦПК України, доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [3].

Під час розгляду цивільної або господарської справи в окремих питаннях неможливо обійтись без призначення та проведення судової експертизи. Трапляються випадки, коли в судовому процесі без спеціальних знань експерта важко довести сторонам свою правоту, а судді – прийняти законне та обґрунтоване рішення.

Під час призначення судово-економічної експертизи по цивільній справі, суд у кожному конкретному випадку повинен проаналізувати доцільність призначення експертизи, чи необхідні спеціальні економічні та бухгалтерські знання саме для вирішення відповідного питання.

Під поняттям «судово-економічні експертизи» слід розуміти експертні дослідження матеріальних об'єктів (документів бухгалтерського, податкового обліку та звітності), що містять інформацію про обставини справи та

підлягають дослідженню у суді за їх змістом та формою і допомагають суду досягти об'єктивності у доказуванні, дотримуватися принципів рівних можливостей у процесі та інше [1, с. 73].

Відповідно до цивільного процесуального законодавства України (ч. 1 ст. 103 ЦПК України) суд призначає експертизу у справі за сукупності таких умов:

1) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо;

2) сторонами (стороною) не надані відповідні висновки експертів із цих самих питань або висновки експертів викликають сумніви щодо їх правильності [3, ст. 103].

Чинний ЦПК України та Закон України «Про судову експертизу» встановлюють основні вимоги до особи яка може бути експертом. Так, експертом може бути особа яка володіє спеціальними знаннями необхідними для з'ясування відповідних обставин справи та надання висновку з досліджуваних питань. Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. На підставі рішення кваліфікаційної комісії фахівцю видається Свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, яке підписується головою комісії і секретарем, засвідчується печаткою Центральної експертно-кваліфікаційної комісії та реєструється в журналі секретаря комісії [2, ст. 10].

Експерт призначається судом або залучається учасником справи. До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ та за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому законодавством [2, ст. 13].

При призначенні експертизи судом експерт або експертна установа обирається сторонами за взаємною згодою, а якщо такої згоди не досягнуто у встановлений судом строк, експерта чи експертну установу визначає суд (ч. 3 ст. 103 ЦПК України), а також суд з урахуванням обставин справи має право визначити експерта чи експертну установу самостійно та у разі необхідності може бути призначено декілька експертів для підготовки одного висновку (комісійна або комплексна експертиза).

Відповідно до ч. 1 ст. 104 ЦПК України про призначення експертизи суд постановляє ухвалу, в якій зазначає підстави проведення експертизи, питання, з яких експерт має надати суду висновок, особу (осіб), якій доручено проведення експертизи, перелік матеріалів, що надаються для дослідження та інші дані, які мають значення для проведення експертизи [3, ст. 104].

Чинний ЦПК України зазначає, що учасники справи можуть провести самостійно експертизу за договором, тому підставою для проведення такого експертного дослідження буде договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовою заявою (листом) замовника (юридичної або фізичної особи), з обов'язковим зазначенням його реквізитів, з переліком питань, які підлягають розв'язанню, а також об'єктів, що надаються.

Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень (далі – Інструкція), однією із основних видів судової експертизи є економічна експертиза яка включає в собі:

1. Експертизу документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності;
2. Експертизу документів про економічну діяльність підприємств й організацій;
3. Експертизу документів фінансово-кредитних операцій.

До основних завдань вищезазначених видів економічної експертизи можна віднести наступне: визначення документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів, періоду і місця їх утворення; проведення ревізійних дій, проведення аналізу показників фінансово-економічного стану (платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості тощо) підприємства/організації; вирішення питань щодо дотримання комітетами з конкурсних торгів вимог законодавства, що регламентує проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти, визначення: документальної обґрунтованості оформлення банківських операцій з відкриття рахунків та інші [4]. В Інструкції також наведено орієнтовний перелік вирішуваних питань які повинні бути винесені на експертизу.

Слід зазначити, що разом з документом про призначення експертизи (залучення експерта) експерту необхідно надати документи бухгалтерського та податкового обліку, які містять вихідні дані для вирішення поставлених питань. Такими документами можуть бути прибуткові та видаткові накладні, податкові накладні, ордери, звіти матеріально відповідальних осіб, картки складського обліку, касові книжки, матеріали інвентаризації, акти ревізій, таблиці, наряди, акти приймання виконаних робіт, трудові договори, розрахункові платіжні відомості, виписки банку, платіжні доручення і вимоги та інше. Якщо ведення бухгалтерського та податкового обліку здійснювалось в електронно-

обчислювальному вигляді, експерту надаються реєстри бухгалтерського та податкового обліку у роздрукованому вигляді, обов'язково завірені в установленому порядку [4]. Також, на стадії досудового розгляду судовий експерт окрім проведення судово-економічних експертиз має право на договірних засадах проводити експертні економічні дослідження, що становлять інтерес для юридичних та фізичних осіб.

Треба звернути також увагу на те що, хоч і висновок експерта-економіста – це особливий доказ, так як він складається особою, що володіє спеціальними знаннями в галузі економіки, бухгалтерського обліку та звітності, законодавець встановлює що, ніякі докази для суду надають заздалегідь не мають встановленої сили.

Тому виникає дуже багато протиріччя, оскільки висновок експерта-економіста вимагає уважного ставлення до себе, оскільки не кожен учасник процесу володіє спеціальними знаннями в галузі економіки та бухгалтерії. Здебільшого на практиці висновок судово-економічного експерта сприймається як специфічний доказ, значення таких висновків значно підвищуються, враховується, що вони засновані на наукових дослідженнях, тому не може бути сумнівів у їх достовірності.

Таким чином, дана діяльність вкрай важлива для судочинства, а особливо при розгляді цивільних справ. Так як до судового експерта з економічних питань застосовуються ті ж самі положення що і до всіх інших експертів можна зробити висновок про те що, на сьогоднішній день існує прогалина у законодавстві у частині регулювання інституту судово-економічної експертизи в цілому і окремо ряд специфічних ознак, які повинен мати експерт з економічних питань. Тому для підвищення ефективності судово-експертної діяльності потрібно переглянути чинне законодавство, що регулює дане питання і привести його у відповідність з іншими законодавчими актами для врегулювання розбіжностей.

Список використаної літератури

1. Васильєва-Шаламова Ж. В. Застосування спеціальних знань в цивільному процесі. *Актуальні питання державотворення в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24-25 квіт. 2008 р.). Київ, 2008. С. 73–74.
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII (зі змін та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства Юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (зі змін та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

Л. О. Кадегроб

аспірантка економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: к.ю.н., доц. К. Ю. Кармазіна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ВІЛ-ІНФІКОВАНИХ ДІТЕЙ

Починаючи з 1987 року в Україні офіційно зареєстровано 330 415 нових випадків ВІЛ-інфекції, від СНІДу в Україні померло 47 646 людей. Сьогодні Україна залишається лідером у Європі за масштабами поширення ВІЛ-інфекції [1]. Саме тому з боку міжнародних та вітчизняних громадських організацій багато уваги присвячується питанню щодо запобігання інфікування населення, для чого серед так званої «цільової аудиторії», до якої належать підлітки та повнолітні громадяни, проводяться масштабні профілактичні, діагностичні, виховні та інші заходи, а також запроваджуються спеціальні програми та приймаються закони, метою яких є забезпечення реалізації прав інфікованих. Водночас з цим, в «тіні» проблем дорослих знаходиться складне та суперечливе питання педіатричної епідемії ВІЛ-інфекції.

Так, питання належного захисту конституційних прав, забезпечення гідних умов життя та соціалізації хворих дітей віком від народження до 14 років, залишається відкритим. Аби зрозуміти масштаби проблеми, слід звернути увагу на статистику останніх років. За даними Центру громадського здоров'я МОЗ України станом на листопад 2018 року в Україні було зареєстровано 1 975 ВІЛ-інфікованих дітей віком до 14 років [1]. За підсумками 10 місяців 2017 року 26 нових випадків ВІЛ було зареєстровано у підлітків 15-17 років, 2158 нових випадків ВІЛ-інфекції – у дітей віком до 14 років (з урахуванням тих дітей, що народилися від ВІЛ-інфікованих матерів та тих, у яких діагноз ще не підтверджений). СНІД у 2017 році було виявлено у 5 підлітків та 52 дітей до 14 років. 6 дітей померли від хвороб, пов'язаних зі СНІДом [2]. У 2016 році ВІЛ-інфекція була виявлена у 2817 дітей віком до 14 років. Ця цифра враховує і тих дітей, які були народжені ВІЛ-позитивними матерями із частково невстановленим діагнозом [2]. З наведеного вбачається, що найвищий рівень зараження ВІЛ-інфекцією спостерігається саме у дітей віком до 14 років. У зв'язку з цим найімовірно актуальним є дослідження питання дотримання прав хворих на ВІЛ-інфекцію дітей.

Станом на сьогодні в Україні правове положення хворих дітей регулюється Загальною декларацією прав людини, Європейською соціальною хартією, Декларацією прав дитини, Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Законом України «Про охорону дитинства», Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб», Законом України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», Інструкцією

про порядок надання медико-соціальної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям від 23.11.2007, Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про вдосконалення організації медичної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД» від 25.05.2000, Порядком надання медичної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 10.07.2013 № 585.

Проаналізувавши висновки громадських організацій, праці науковців та інші інформаційні джерела, нами було виявлено безліч прогалин та проблем, пов'язаних з реалізацією хворими дітьми своїх прав. З огляду на обмеженість обсягу викладення матеріалу вважаємо за необхідне виокремити лише основні з них:

1. дискримінація за станом здоров'я під час надання медичної допомоги, а також відмова в її наданні: такими діями грубо порушується гарантоване Конституцією України право на охорону здоров'я та медичну допомогу [3, ст. 49], а також низка інших документів, зокрема ст. 25 Загальної декларації прав людини, ст. 17 Європейської соціальної хартії, ст.ст. 1 та 2 Загальної декларації прав людини, ст. 2 Конвенції про права дитини, ст.ст. 136 та 137 Кримінального кодексу України тощо;

2. низький рівень поінформованості медичних працівників, вихователів, батьків та піклувальників щодо особливостей догляду за ВІЛ-інфікованими дітьми: «Діти, народжені та покинуті ВІЛ-позитивними матерями, у багатьох містах України все ще перебувають в інфекційних лікарнях, оскільки будинки маляти не готові забезпечити належний догляд за цими дітьми. Сучасна ситуація з державного утримання дітей, на жаль, ще далека від рівня, задекларованого в законодавстві. Нині можна констатувати недостатній рівень знань як медичного, так і немедичного персоналу, за аспекту догляду за ВІЛ-інфікованими дітьми» [4];

3. проблема відкриття дитині інформації щодо наявності в неї хвороби та порушення конфіденційності діагнозу (а також примушування до розголошення): це порушення є достатньо небезпечним, оскільки обов'язково має негативні наслідки для дитини, завдаючи шкоди її психологічному та фізичному здоров'ю. Такі дії є грубим втручанням в особисте та сімейне життя [3, ст. 32] та порушують цілу нізку нормативно-правових актів, серед яких ст. 132 Кримінального кодексу України та ст. 13 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»;

4. проблеми соціалізації та «входження» інфікованих дітей до закладів системи освіти усіх рівнів: хворій дитині вкрай важко стати «своєю» в будь-якому колективі через існування в українському суспільстві відповідного тавра та страху заразитися. З огляду на це, інфікована дитина одразу відчуває на собі тиск, негативне ставлення, а іноді й відразу оточуючих. За таких умов дитина

позбавлена можливості нормально та повноцінно розвиватися, навчатися та просто жити. Принизливе поводження та відсутність поваги до гідності дитини [3, ст. 28] порушують її права, гарантовані як міжнародними договорами, так і вітчизняними нормативно-правовими актами (зокрема, ст. 2, ст. 6, ст. 16, ст. 28 Конвенції про права дитини, ст. 3, ст. 10, ст. 19 Закону України «Про охорону дитинства» тощо).

Таким чином, в Україні спостерігається значна кількість ВІЛ-інфікованих дітей віком від народження й до 14 років. Разом з намаганнями держави та громадських організацій забезпечити дотримання прав хворих дітей, права останніх систематично та грубо порушуються, що свідчить про потребу розроблення принципово нового і, перш за все, – саме правового механізму їх захисту.

Список використаної літератури

1. СНІД в Україні: статистика на 01.11.2018. URL: http://www.anti-aids.org/ukr/news/aids_stat/snd-v-ukran-statistika-na-01112018-11279.html.
2. ВІЛ-позитивні діти. Як отримуватимуть медичну допомогу за умов реформування системи? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2353082-vilpozitivni-diti-ak-trimuvati-medicnu-dopomogu-za-umov-reformuvanna-sistemi.html>.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Діти і ВІЛ. URL: <http://aids.dp.ua/information-vich/vich-infektsia/d-ti-v-l/>.

Є. К. Карлюга

*студ. ІV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 1 СТ. 140 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

На сьогодні в Україні однією зі сфер життєдіяльності суспільства, що перебуває в стадії реформування, є медицина. Необхідність запроваджуваних змін зумовлена недовірою населення до існуючої системи охорони здоров'я, низьким рівнем якості наданих медичних послуг, падінням престижу лікарської професії [1]. Такий стан речей є цілком очевидною закономірністю, адже лише за показниками статистики кількість злочинів, що скоюються медичними працівниками, за останні роки істотно збільшилась. Частіш за всього підставою для притягнення до кримінальної відповідальності було неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником [2, ст. 140]. Так, наприкінці 2017 р. органами досудового розслідування було обліковано 658 кримінальних правопорушень; за 2018 р. – 654; на початку

2019 р. – 130 [3]. У зв'язку з цим, вважається актуальним дослідити об'єктивну сторону цього злочину і визначити зміст кожної з її ознак.

Аналіз диспозиції ч. 1 ст. 140 КК України дає змогу визначити, що склад злочину за законодавчою конструкцією є матеріальним. Відповідно, обов'язковими ознаками об'єктивної сторони є суспільно небезпечне діяння, суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між ними.

В даному випадку, суспільно небезпечне діяння полягає в невиконанні чи неналежному виконанні медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків, тобто має дві форми вчинення. Зазвичай, невиконання професійних обов'язків розглядається вченими-криміналістами як бездіяльність у випадку, коли особа могла і повинна була виконати обов'язки, що відносяться до професійних. При цьому, як влучно зазначає Н. М. Ярмиш, фізичний зміст поведінки людини, яка не виконала обов'язок діяти, – активною вона була чи пасивною в той момент, коли виникла необхідність здійснити потрібну дію, – жодного правового значення не має [4, с. 25]. Тобто бездіяльність, як така, є категорією відносною, оскільки з зовнішнього боку особа може діяти, але не вчиняти необхідного, передбаченого її професійними обов'язками. У свою чергу, неналежне виконання в науці кримінального права розуміється як поведінка, що не відповідає встановленим стандартам, не узгоджується з відповідними правилами або інструкціями [5, с. 321]. Неналежне виконання також розглядається як неправильність, несвоєчасність, неповнота такого виконання, що може мати прояв як в дії, так і в бездіяльності. Тлумачення професійних обов'язків медичних працівників міститься в ст. 78 Основ законодавства України про охорону здоров'я. Це, зокрема, сприяння запобіганню і лікуванню захворювань, надання своєчасної та кваліфікованої медичної і лікарської допомоги; поширення наукових та медичних знань серед населення, пропагування, в тому числі власним прикладом, здорового способу життя та інші обов'язки, передбачені законодавством [6, ст. 78].

Зрозумілим є те, що за невиконання або неналежне виконання не всіх професійних обов'язків буде наставити кримінальна відповідальність, оскільки не кожен з наслідків такого діяння буде тяжким для хворого. Слід зазначити, що законодавець не розшифровує поняття тяжких наслідків, а доктрина кримінального права не дає однозначної відповіді щодо визначення цього поняття. Так, В. М. Кудрявцев вважає, що встановлення ознак тяжких наслідків – це питання кожного окремого випадку; встановлення їх розміру та оцінка порівняльної тяжкості – компетенція суду [7, с. 200]. Інші правники упускають розкриття самого змісту і наводять конкретні приклади заподіяння тяжких наслідків (тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження, спричинення смерті, значна майнова шкода) [8, с. 38].

Між суспільно небезпечним наслідком і суспільно небезпечним діянням повинен існувати причинний зв'язок. Складність при кваліфікації виникає саме

під час встановлення факту того, що тяжкі наслідки для хворого є логічним результатом злочинної поведінки медичного або фармацевтичного працівника. Така ситуація обумовлена специфікою професійної діяльності лікарів та фармацевтів, адже людський організм – складна система, в якій протікають різноманітні біологічні процеси, іноді недоступні ані для погляду, ані для розуміння в силу загальних прогалин в цій області знання, певного рівня розвитку технологій, стану наукових досліджень і відкриттів. З іншого боку, існують суб'єктивні фактори, які ускладнюють інкримінування медику або фармацевту злочинної поведінки, такі, як, наприклад, приховування або взагалі відсутність фіксації необхідних відомостей в медичній документації, можливість обґрунтування доцільності обраного методу лікування через відсутність повної регламентації всіх вимог щодо такої діяльності. Зазвичай, з тим, щоб встановити що саме викликало такий стан хворого, чи було це внаслідок невиконання або неналежного виконання обов'язків, які саме клінічні настанови було порушено, чи це випадковий збіг обставин, який не є закономірним для звичайного розвитку подій, проводиться судово-медична експертиза [9, с. 298].

З урахуванням вище наведеного, можна зробити наступні висновки. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України, полягає в невиконанні або неналежному виконанні професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, що у фізичному сенсі є як актом дії, так і актом бездіяльності. Тяжкі наслідки для хворого, що наступили внаслідок вчинення такого діяння, є оціночною категорією, визначальні ознаки якої кримінальний закон не встановлює. На думку більшості вчених, конкретизація тяжких наслідків здійснюється при кваліфікації конкретного суспільно небезпечного діяння. Також, для притягнення медичного або фармацевтичного працівника до кримінальної відповідальності повинен існувати причинний зв'язок між злочинним діянням та шкідливим наслідком, тобто має бути встановлено, що погіршення самопочуття хворого зумовлено такими діями або бездіяльністю, які не відповідали покладеним на цих осіб обов'язкам.

Список використаної літератури

1. Пояснювальна записка. Проект Закону про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61566.
2. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення : 27.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Статистична інформація. Генеральна прокуратура України. URL : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820.
4. Ярмиш Н. М. Теоретичні проблеми причинно-наслідкового зв'язку в кримінальному праві (філософсько-правовий аналіз) : автореф. дис. ... канд. юридичних наук : 12.00.08. Харків : Право, 2003. 39 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Юридична думка, 2007. 1184 с.
6. Основи законодавства про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801- XII. Дата оновлення : 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
7. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2001. 304 с.
8. Пинаев А. А. Курс лекций по общей части уголовного права. Кн. 2 : О наказании. Харьков : Харьков юридический, 2002. 195 с.
9. Пастушенко С. С. Особливості складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 296–299.

Є. О. Каташинський

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. А. В. Смітюх*

ГЕНЕРАЛЬНІ ТА ОБМЕЖЕНІ ПАРТНЕРСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Актуальність цієї теми полягає в необхідності дослідження правового статусу окремих видів юридичних осіб за європейським законодавством з огляду на значне поширення транскордонного співробітництва українського бізнесу із західними партнерами.

Англійське право, будучи одним із достатньо самобутніх представників сучасних правових систем, традиційно представляється достатньо змістовним об'єктом аналізу, а тому було обрано об'єктом дослідження. Цивілістичні постулати Франції, що були сформовані більше двох сотень років тому, увійшли в цю роботу з огляду на значну поширеність французького права та великий вплив на романо-германську правову сім'ю загалом. Право Естонії було обрано з огляду на можливість отримання уявлення щодо північноєвропейського підходу до здійснення правового регулювання порушеного у роботі питання.

Генеральні та обмежені партнерства є аналогом простих та командитних товариств згідно із вітчизняним правом.

Країна	ВЕЛИКОБРИТАНІЯ ¹		ФРАНЦІЯ [3]		ЕСТОНІЯ [4]	
Орг.-правова форма	Генеральні партнерства [1]	Обмежені партнерства [2]	Генеральні партнерства	Обмежені партнерства	Генеральні партнерства	Обмежені партнерства

¹ Без врахування права Шотландії.

Назва згідно з національним правом	Partnership	Limited Partnership	Société En Nom Collectif	Societes En Commandite Simple	Täisühing	Usaldusühing
Статус юридичної особи	Не є юридичною особою. Партнерство – це відносини між особами, які ведуть спільні справи, що націлені на отримання прибутку (Art. 1)	Законом не встановлено проте закріплено обов'язкову реєстрацію такого партнерства, що дає підстави припускати наявність статусу юридичної особи (Art. 4)	Розміщення норм, які регулюють партнерства, в розділі «Комерційній компанії» дає підстави припускати наявність статусу юридичної особи	Є юридичними особам. Обидва види партнерств є компаніями і підлягають внесенню в комерційний реєстр		
Склад учасників	Всі учасники є генеральними партнерами	Обов'язкова наявність хоча б одного генерального та хоча б одного обмеженого партнера (р. 2, 2a Art. 4)	Всі учасники є генеральними партнерами	Зі змісту кодексу витікає обов'язкова наявність хоча б одного генерального партнера та хоча б одного обмеженого партнера	Всі учасники є генеральними партнерами	Обов'язкова наявність хоча б одного генерального партнера та хоча б одного обмеженого партнера (§ 125)
Вид відповідальності	Солідарна, всім майном учасників (Art. 9, 12)	Для генеральних партнерів – солідарна; для обмежених партнерів – виключно в межах їхнього внеску (р. 2, 2a Art. 4)	Солідарна, всім майном учасників (Art. L. 221-1)	Для генеральних партнерів – солідарна; для обмежених партнерів – виключно в межах внеску (Art. L.222-1)	Солідарна, учасники відповідають усім своїм майном (§ 79, 101)	Для генеральних партнерів – солідарна; для обмежених партнерів – виключно в межах внеску (§ 125, 132)
Порядок управління	Спільно всіма генеральними партнерами товариства	Спільно всіма генеральними партнерами товариства. Обмежені партнери вправі брати участь в управлінні. В такому випадку їх	Спільно всіма учасниками товариства (Art. L. 221-3)	Спільно всіма генеральними партнерами товариства. Обмежені партнери вправі брати участь в управлінні. В такому випадку їх	Спільно всіма учасниками товариства (§ 98)	Спільно всіма генеральним и партнерами товариства. Обмежені партнери не вправі брати участь в управлінні

		статус щодо майнової відповідальності прирівнюється до статусу генеральних партнерів (несуть повну відповідальність (p. 1 Art. 6)		статус щодо майнової відповідальності прирівнюється до статусу генеральних партнерів (несуть повну відповідальність (Art. L.222-6)		(§ 128)
--	--	---	--	--	--	---------

Наведена інформація дає підстави для констатації факту відсутності фундаментальних відмінностей між зазначеними партнерствами як за європейським, так і за вітчизняним правом. Практично тотожними є положення європейського права щодо складу учасників, порядку управління та виду відповідальності.

Однак, наявні й відмінності. Англійським правом визначена відповідальність майна учасника партнерства після його смерті за зобов'язаннями партнерства. І якщо українське право стоїть на позиціях переходу майнових прав та обов'язків спадкодавця до спадкоємців, то британське право встановлює відповідальність саме майна, що є незвичним для континентальної системи права.

Також Акт 1890 р. закріплює, що особа, яка вступила у вже існуюче партнерство, не несе відповідальності за зобов'язаннями партнерства, які виникли до її вступу. При виході із партнерства може бути укладена угода щодо розподілу відповідальності. ЦК України передбачає, що учасник повного товариства відповідає за боргами товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство.

За естонським правом учасник несе відповідальність за зобов'язаннями товариства протягом п'яти років з моменту виходу із партнерства (в Україні – протягом трьох років).

Таким чином, слід констатувати факт наявності як спільних рис у базових елементах правового регулювання, так і певних відмінностей в окремих аспектах правового статусу партнерств. Зазначена обставина зумовлює позитивний ефект, оскільки, хоча й не повноцінно, проте існує певна уніфікованість у правовому статусі зазначених суб'єктів за правом України, Великобританії, Франції та Естонії.

Список використаної літератури

1. Partnership Act 1890. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/53-54/39>.
2. Limited Partnership Act 1907. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/7/24>.

3. Commercial Code of France. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1951/13685/version/5/file/Code_32.pdf.
4. Commercial Code of Estonia. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522062017003/consolide/current>.

А. С. Кисель

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. А. В. Смітюх*

ЩОДО ОЗНАК ПРАВОВОЇ ПРОЦЕДУРИ

Протягом останніх років у системі об'єктів наукового дослідження надзвичайно важливе місце займає проблема визначення поняття та ознак процедур. При цьому значні дискусії викликає проблематика правової процедури та її різновидів.

Актуальність вказаної теми обумовлена важливим соціальним значенням процедури у різних галузях права, яка виступає гарантією ефективної реалізації громадянами своїх прав. Процедури здатні не тільки встановлювати можливу або необхідну поведінку, але й визначати порядок здійснення відповідних юридично значущих дій, окреслювати межі повноважень.

Значну увагу проблемам визначення правової процедури приділили такі науковці та дослідники, як Т. О. Коломєць, О. І. Миколенко, К. В. Николина, М. В. Протасов, О. О. Серєда. Проте, незважаючи на підвищений інтерес науковців до даної теми, вона потребує переосмислення та подальших досліджень.

На сьогодні серед вітчизняних науковців відсутній єдиний підхід до визначення категорій «процедура» та «правова процедура».

Поняття «процедура» досить часто зустрічається в різних галузях права та може набувати різних значень. Однак визначення процедури не міститься у жодному нормативно-правовому акті, а тому постає необхідність у дослідженні наукових підходів до розуміння вказаного поняття.

Так, за визначенням професора Оксфордського університету Д. Галлігана процедура є сукупністю кроків, що вживаються, або способів, що застосовуються з метою прийняття рішень [1].

На думку науковця М. В. Протасова, процедура виступає системою, яка складається з послідовно змінюючих один одного актів поведінки, має модель свого розвитку та ієрархічну конструкцію, постійно знаходиться в динаміці, розвитку та орієнтована на досягнення конкретного результату [2, с. 29–30].

Вчена Т. О. Коломєць підтримує вказану думку та наголошує на тому, що процедурою є розміщені на часовому проміжку віхи, в межах яких відбувається розвиток явищ, їх прогрес чи регрес [3, с. 220].

Як підкреслює дослідник Т. В. Мотрук, головною характеристикою процедури є наявність заздалегідь встановленої моделі або програми, з урахуванням якої вона втілюється в життя, в реальну поведінку суб'єкта. Зазначена модель є певним алгоритмом, реалізація якого забезпечує досягнення бажаного результату [4, с. 191].

Вчений О. І. Миколенко відносить до ознак процедури підпорядкованість встановленим правилам поведінки, наявність мети, структурованість доцільними суспільними відносинами, обслуговуючий характер [5, с. 145].

Отже, зрозумілим є те, що процедура передусім є чітко встановленим порядком здійснення певних дій або прийняття тих чи інших рішень.

На підставі наведених визначень процедуру можна охарактеризувати як послідовність об'єднаних спільною метою дій, які відбуваються одна за одною відповідно до існуючих правил та мають обслуговуючий характер.

Необхідно відмітити, що, потрапляючи до сфери правового регулювання, процедура набуває статусу правової процедури.

О. І. Миколенко пропонує визначення правової процедури як врегульованої нормами права послідовності дій, об'єднаних єдиною метою, що забезпечують реалізацію конкретного правовідношення. При цьому в якості різновиду правової процедури науковець виділяє юридичну процедуру, що завжди спрямована на досягнення певного правового результату [5, с. 163, 165].

Як зазначає К. В. Николина, правова процедура є самостійним різновидом соціальної процедури, яка регламентована відповідними правовими нормами, має офіційний правовий характер та складається з послідовних дій суб'єктів відповідної процедури [6, с. 11].

О. О. Серeda вказує, що правову процедуру слід розуміти як нормативно врегульовану послідовність дій, що мають спільний цільовий напрям, здійснюються в імперативній або диспозитивній формі в межах встановлених строків, а результат їх здійснення має юридичну фіксацію [7, с. 10].

Вважаємо, що кожен з наведених підходів є вдалим, оскільки вони враховують і порядок, і динаміку здійснення процедури.

Враховуючи викладене, вважаємо, що правова процедура є сукупністю взаємопов'язаних дій, врегульованих правовими нормами, що забезпечують реалізацію норм матеріального права, відображають характер взаємодії між суб'єктами та спрямовані на досягнення певного результату.

При цьому сутність правової процедури обумовлюється характером матеріального правовідношення, на реалізацію якого вона направлена.

З позиції М. В. Протасова правовій процедурі властиві всі ознаки соціальної процедури, а її специфічні характеристики обумовлені дією такої процедури в правовому середовищі, врегульованістю правовими нормами [8, с. 6–7].

Дослідниця К. В. Николина виділяє такі характерні риси правової процедури, як цілісність, регламентація відповідними правовими нормами, націленість на реалізацію прав або виконання обов'язків, наявність інтелектуального та вольового характеру [6, с. 11].

Вчений Коцинець В. В. до найбільш істотних ознак правової процедури відносить законність, тобто відповідність процедури моделі, встановленій у нормативно-правовому акті; наявність меж регулятивного впливу, що передбачає застосування процедур з метою зовнішньої реалізації правових норм; структурованість правовими відносинами; спрямованість на правовий результат [9, с. 175].

Варто зазначити, що правовій процедурі крім вищенаведених ознак властиві також наступні характерні риси:

1) існування в рамках правовідносин, що регулюються правовими нормами;

2) наявність у складі процедури сукупності послідовних дій, кожна з яких здатна впливати на зміст процедури та спричиняти певні наслідки у вигляді формування правових норм, виникнення або припинення існування тих чи інших суб'єктів, виникнення, зміни або припинення певних правовідносин;

3) здатність визначати послідовність діяльності суб'єктів процедури;

4) цілісність, обумовлена наявністю зв'язку між послідовними діями, що здійснюються суб'єктами правової процедури;

5) визначеність моделі її застосування, завдяки якій досягається потрібний результат.

При цьому окремі правові процедури досить часто взаємопов'язані між собою, що виявляється у здатності однієї процедури деталізувати іншу, забезпечувати процес її реалізації.

Отже, ми можемо стверджувати, що правові процедури займають центральне місце у механізмі реалізації прав та виконання обов'язків учасниками правовідносин. Вважаємо, що правова процедура є системою послідовних дій, яка має офіційний правовий характер, врегульована відповідними нормами права та направлена на досягнення певного правового результату. До основних ознак правових процедур можна віднести наявність у її складі сукупності послідовних дій, цілісність, детальну правову регламентацію, визначеність моделі застосування, структурованість відповідними правовідносинами, спрямованість на досягнення правових наслідків.

Список використаної літератури

1. Запровадження європейської доктрини «правова процедура» (fair procedure) у практиці Касаційного адміністративного суду. *Судебно-юридическая газета*. 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/147681-zaprovadzhennya-yevropeyskoyi-doktrini-pravova-protsedura-fair-procedure-u-praktitsi-kasatsiyogo-administrativnogo->

sudu?fbclid=IwAR2HU7ZbeUOCslRV-68hlozK1_7oHPRKJJe8PTP2YOfjopАНPeKC0IXJvg.

2. Протасов В. Н. Основы общеправовой процессуальной теории. Москва : Юрид. лит., 1991. 144 с.
3. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
4. Мотрук Т. В. Поняття та ознаки адміністративної процедури. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 190–194.
5. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права : монографія. Харків : Бурун Книга, 2010. 336 с.
6. Николина К. В. Юридична процедура: поняття, ознаки, види, місце в системі правових категорій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011, 19 с.
7. Середа О. О. Правова процедура: теоретико-правові засади та практичні виміри : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 20 с.
8. Протасов В. Н. Юридическая процедура. Москва : Юрид. лит., 1991. 79 с.
9. Кошинець В. В. Співвідношення процесуальної форми і правової процедури. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 6–1. Т. 4. С. 173–178.

Т. О. Кокиза

студ. IV курсу історико-юридичного факультету Херсонського державного університету спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н. Н. О. Петренко

МІСЦЕ СУДІВ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Апеляційне оскарження судових рішень безумовно є актуальною, оскільки фактично в суді апеляційної інстанції відбувається повторний розгляд справи.

Якщо сторона по справі незгодна з рішенням, яке прийняв господарський суд, то вона має право подати апеляційну скаргу. Тоді дану справу розглянуть повторно в апеляційному суді, де працюють судді більш високої кваліфікації.

Так, система господарських судів складається з трьох ланок:

- 1) місцеві господарські суди;
- 2) апеляційні господарські суди;
- 3) Верховний Суд.

Завданням господарських судів є:

1. захист прав і охоронюваних законом інтересів учасників господарських правовідносин;
2. сприяння зміцненню законності в сфері господарських відносин;
3. внесення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання господарської діяльності.

Судом апеляційної інстанції у господарських справах є апеляційний господарський суд, у межах апеляційного округу якого (території, на яку

поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду) знаходиться місцевий господарський суд, який ухвалив судове рішення, що оскаржується, якщо інше не передбачено цим Кодексом [1, ст. 253].

Система господарських судів засновується на загальних принципах і положеннях судоустрою і судочинства, як і для судів загальної юрисдикції.

Головною метою діяльності апеляційних судів є перевірка законності й обґрунтованості рішень місцевого господарського суду, з тим щоб не допустити набрання законної сили та виконання помилкових судових рішень.

Апеляційні господарські суди є судами апеляційної інстанції, що вперше запроваджена в системі органів господарського судочинства відповідно до статті 125 Конституції України. Вони утворені Указом Президента України від 11.07.2001 «Про утворення апеляційних господарських судів та затвердження мережі господарських судів України» в кількості семи судів (Дніпропетровський, Донецький, Київський, Львівський, Одеський, Севастопольський та Харківський апеляційні господарські суди) з визначенням території, на яку поширюються повноваження апеляційних господарських судів. Указом Президента України від 30.05.2002 «Про утворення Житомирського та Запорізького апеляційних господарських судів та внесення змін до мережі та кількісного складу суддів господарських судів України» кількість апеляційних господарських судів було збільшено до дев'яти. Таким чином, в Україні було створено 11 апеляційних господарських судів. До складу апеляційного господарського суду входять: голова, перший заступник голови, заступники голови. Апеляційний господарський суд здійснює правосуддя колегією суддів [2, ст. 15].

В межах чергової судової реформи зазначені вище апеляційні суди господарської юрисдикції були ліквідовані та утворені нова система апеляційних господарських судів. Станом на сьогоднішній день таких судів функціонує сім. Якщо досліджувати доцільність зазначених змін на прикладі Херсонської області, то до впровадження змін в судову систему рішення Господарського суду Херсонської області оскаржувалися в апеляційному порядку до Одеський апеляційний господарський суд повноваження якого розповсюджувалися на Херсонську, Миколаївську та Одеську області. В подальшому зазначений вище суд другої інстанції було ліквідовано та створено Південно-західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Миколаївську, Одеську та Херсонську області, з місцезнаходженням у місті Одесі [3]. Таким чином, як вбачається з наведеного в даному випадку реформа обмежувалася перейменуванням суду. Вважаємо, що таке реформування системи судів не можна вважати доцільною, оскільки наведені

зміни не вплинули не на ефективність здійснення правосуддя даною судовою ланкою, не на оптимізацію системи судів господарської ланки.

Таким чином, проаналізувавши законодавства, щодо діяльності апеляційних судів України слід зробити висновок про те, що організація та функціонування апеляційних судів України здійснюється у відповідності до: а) Закону України від 02.06.2016 «Про судоустрій та статус суддів»; б) Указ Президента України від 29.12.2017 «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах».

Список використаної літератури

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закону України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 452/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/2017>.

О. Ю. Колеснік

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник : д.ю.н., доц. А. В. Смітюх

ЩОДО ВИКЛЮЧЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОГО УЧАСНИКА ТОВ

До прийняття Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [1] підставою для виключення учасника ТОВ за рішенням загальних зборів було, відповідно до ст. 64 Закону України «Про господарські товариства», систематичне невиконання ним обов'язків або вчинення ним дій, що перешкоджають досягнення цілей товариства. Таке широке формулювання призводило подекуди до зловживання корпоративними правами з боку інших учасників, що й обумовлювало велику кількість позовів виключених учасників про визнання недійсними рішень загальних зборів про їх виключення [2, ст. 64]. Аналіз судової практики доводить, що досить часто відповідні позови судами задовольнялися саме через неналежне обґрунтування такого виключення, наприклад такі висновки містяться в постановках Верховного Суду у справах № 926/3973/17, № 909/133/18 [3; 4].

Законодавець, з метою врегулювання цього питання та усунення підстав для виникнення корпоративних конфліктів через можливі зловживання корпоративними правами, виключив відповідну підставу взагалі. Відтепер, Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»

передбачає лише 2 підстави для виключення учасника ТОВ, а саме: 1) невнесення вкладу під час первинного формування статутного капіталу (п. 1 ч. 2 ст. 15 Закону про ТОВ) та 2) неподання правонаступником заяви про вступ до товариства (ч. 2 ст. 23 Закону про ТОВ) [1, ст.ст. 15, 23]. Проте, це не вирішує проблему, оскільки відтепер учасники товариства не можуть позбутися учасника, який насправді може діяти проти інтересів ТОВ. Видається доцільним залишення відповідної підстави для виключення учасника, удосконаливши її, а саме зазначити конкретні дії учасника, які б кваліфікуватися як «недобросовісні». Як вже зазначалося вище, до прийняття нового закону підстава визначалася як систематичне невиконання або неналежне виконання обов'язків, або перешкоджання своїми діями досягненню цілей товариства. Проте, судова практика доводить, що відповідне поняття є досить спірним та рішення про виключення учасника, прийняті загальними зборами з таких підстав, досить часто визнаються недійсними.

Закріплення переліку конкретних дій, вчинення яких є підставою для виключення учасника з однієї сторони захищало би товариства від тих учасників, які негативно впливають на діяльність ТОВ, а з іншої не дозволяло би використовувати відповідну норму для вирішення особистих конфліктів.

Логічним вирішенням цієї проблеми є ідея застосування права на судовий захист, а саме можливість учасників ТОВ звернутися до суду з вимогою про виключення учасника, який систематично порушує свої зобов'язання. Проте, існує правова позиція Верховного Суду, в якій зазначається, що виключення учасника з товариства є виключною компетенцією загальних зборів учасників товариства, оскільки це єдиний орган, який може вирішувати питання про виключення учасника з товариства по суті (постанови від 18.04.2018 № 922/1590/17 та від 19.09.2018 № 916/34/18) [5, 6].

Ідеальним варіантом видається надання можливості закріплювати конкретні положення про виключення учасників безпосередньо у статуті ТОВ, а гарантією не зловживання цим правом було б обов'язкове одностайне прийняття рішення щодо виключення, проте такої можливості законодавець також не надає.

Утім, доки до законодавства не внесено відповідні зміни, подібні ситуації можуть вирішуватися з використанням такого правового інструменту як корпоративний договір. Особливості його застосування регламентуються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», а саме, ч. 1 ст. 7 відповідно до якої за корпоративним договором учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації [1, ст. 7]. Тобто, учасники ТОВ мають право певною мірою врегулювати відповідні відносини, шляхом укладення корпоративного договору, в якому передбачити способи вирішення можливих проблем, що виникатимуть у зв'язку з недобросовісністю

учасника. Вони можуть встановити порядок реалізації повноважень та дій учасників, а також санкції за недобросовісне виконання таких дій. Наприклад, передбачити обов'язок учасника відчужити свою частку у разі вчинення або не вчинення дій, перелік яких конкретно б зазначався у відповідному корпоративному договорі. Це призводитиме, по суті, до тих саме практичних наслідків що й виключення учасника з товариства.

Отже, аналізуючи ситуацію, яка склалася у зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у частині виключення учасника ТОВ, можна зробити висновок, що єдиним способом виключення учасника, який діє не в інтересах товариства, є використання корпоративного договору у спосіб, що описаний вище.

Список використаної літератури

1. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.
2. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
3. Постанова Верховного Суду у справі № 926/3973/17 від 25.06.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82711164>.
4. Постанова Верховного Суду у справі № 909/133/18 від 12.06.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82401744>.
5. Постанова Верховного Суду у справі № 922/1590/17 від 18.04.2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73600798>.
6. Постанова Верховного Суду у справі № 916/34/18 від 19.09.2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76609861>.

Х. П. Кореновська

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. В. Гаран

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Питання щодо впливу фінансової децентралізації на доходи місцевих бюджетів є актуальним, оскільки дана реформа спрямована на зміну всієї системи управління бюджетними коштами в Україні.

Фінансова децентралізація передбачає суттєву зміну діяльності органів місцевого самоврядування за рахунок:

- а) делегування деяких повноважень щодо управління коштами місцевим органам виконавчої влади;
- б) передачі джерел доходів місцевих бюджетів з Державного бюджету [1, ст. 43];

в) створення фінансового підґрунтя для діяльності органів місцевого самоврядування;

г) розробки збалансованої моделі фінансового вирівнювання;

д) залучення жителів територіальних громад та їх об'єднань до вирішення місцевих питань та т.п.

Однак, фінансова децентралізація має на меті не лише економічний розвиток територій для забезпечення якого необхідне ефективне управління ресурсами та економічне зростання, але й більш ефективно та швидко надання публічних послуг на місцях.

Бюджетна децентралізація покликана зміцнити спроможність територіальних громад та підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів за рахунок збільшення доходів до відповідних місцевих доходів.

Правовим підґрунтям для зміни системи управління фінансами є Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», спрямований на регулювання відносин щодо об'єднання територіальних громад, які після проведення місцевих виборів вступили у нові міжбюджетні відносини з державним бюджетом та зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України [2; 3; 4].

Основними нововведеннями правого регулювання отримання доходів місцевими бюджетами є:

1. Закріплення за місцевими бюджетами близько 50 джерел доходів з метою підвищення платоспроможності громад;

2. Введення нової системи бюджетного вирівнювання;

3. Закріплення за галузевими міністерствами розподілу коштів освітньої та медичної субвенції для передачі трансфертів органам місцевого самоврядування;

4. Здійснення перерозподілу видаткових повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування за принципом субсидіарності;

5. Запровадження системи стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу шляхом переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом [5, с. 25].

Так, від початку фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів сильно зросли, у 2014 році їх обсяг становив 68,6 млрд. грн, і очікується, що в кінці 2019 року зростуть майже в 4 рази та складатимуть 267 млрд. грн [6].

Також, до новітніх джерел доходів місцевих бюджетів можливо віднести і нові види трансфертів – базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру, реверсна дотація [5, с. 25].

Таким чином, місцеві органи влади завдяки реформі отримують більшу бюджетну підтримку на розвиток громад та розбудову інфраструктури. На поточний рік на підтримку соціально-економічного розвитку передбачено 20,75

млрд. грн з Державного бюджету України, тоді як 5 років тому було виділено лише 0,5 млрд. грн. Обсяг наданих коштів значно зріс, що вказує на позитивні результати фінансової децентралізації [6].

Істотний вплив на розвиток децентралізації має «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», яка визначає мету децентралізації як відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування через створення системи об'єднаних територіальних громад [7].

Отже, бюджетна децентралізація є одним з найбільш ефективних та дієвих способів забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів влади завдяки передачі їм нових джерел бюджетних надходжень та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань.

Тобто, запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів полягає у розширенні прав місцевих органів влади, джерел їх формування, наданні їм бюджетної самостійності та створення реального підґрунтя для виконання їх повноважень.

Список використаної літератури

1. Мізіна І. В. Фінансова децентралізація та її вплив на систему місцевих фінансів України. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 6–7 (32–33). С. 41–48.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 27.11.2014 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/157-19>.
3. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17>.
5. Фурдичко Л. Є. Фінансова децентралізація: формування і використання місцевих бюджетів України, їх вплив на розвиток країни. *Економічна наука*. 2017. № 23. С. 26–30.
6. Фінансова децентралізація і бюджети перших 159 об'єднаних громад в деталях. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670>.
7. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Д. Є. Корж

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. В. Гаран

МЕСЕДЖ ЩОДО СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПРИКЛАДІ США

Реформування податкової системи України викликає велику кількість питань відносно доцільності, вектору та змісту останньої.

Одним із напрямків трансформації зазначеної системи є модернізація адміністрування податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Це обумовлено, перш за все, його значною часткою у формуванні доходів Державного бюджету України – 10, 6% від загальної суми доходів [1].

Проблематикою трансформації відносин щодо ПДФО займаються багато науковців, зокрема: О. О. Кривцов, М. Я. Сидорович, В. М. Помулева, Т. В. Чижикова, Л. В. Юрчишена, І. Л. Якушик тощо.

Так, Л. В. Юрчишена, В. М. Помулева наголошують на принциповій ролі ПДФС як соціального регулятора, оскільки ПДФО безпосередньо впливає на економічне становище населення держави [2, с. 357; 3, с. 216].

Тому вивчення та використання світового досвіду буде доцільним.

З цього приводу цікавим є досвід реформування податкової системи Сполучених Штатів Америки. Як зазначає О. О. Кривцов: «Реформи стабілізації передбачають індексацію податкової ставки (через процеси інфляції) або зміни в розрядах(ступенях) податкових ставок для більш розгалуженого розподілу податкового навантаження (у разі, якщо, незважаючи на прогресивну систему податкової ставки, податок починає діяти майже як пропорційний)» [4, с. 21].

Податкова реформа 1986 р. передбачала трансформацію податку «income tax» (аналог ПДФС). Закон 1986 року щодо податкової реформи був у політичних колах названий «найкращим законом щодо боротьби з бідністю, найкращим заходом щодо сім'ї та найкращою програмою створення нових робочих місць, яка коли-небудь виходила з Конгресу Сполучених Штатів» [5], однак думки американських економістів були не такими однозначними. Тому, що цим законом було підвищено максимальну ставку податку на довгостроковий приріст капіталу до 28 відсотків з 20 відсотків та одночасно знижено максимальну ставку на звичайний дохід до 28 відсотків з 50 відсотків [6]. Незважаючи на агресивне зниження податків, річний дефіцит становив 2,6% від валового внутрішнього продукту. До цього він досяг максимуму в 6% у 1983 році, залишився в 5% протягом наступних трьох років і впав до 3,1% до 1988 року [7].

В 2017 році починається новий етап проведення податкової реформи США – Tax Cuts and Jobs Act of 2017 [8]. З приводу оподаткування доходів

фізичних осіб, основною тенденцією є спрощення процесу подання податкових декларацій та зниження максимально можливої ставки «income tax». Однак, аналітика останнього етапу не дозволяє виявити стійкі тенденції і тому, більш цікавим буде саме ретроспективний аналіз напрацювань попереднього досвіду реформування.

У розвиток реформи 1986 року, платників податку в США було поділено на чотири категорії, які оподатковуються за різними ставками залежно від доходу, при цьому ставка оподаткування коливається від 15 до 39,6% [9, с. 451]. Наразі ставки більш диференційовані та складають 7 розрядів зі збереженням попереднього принципу [10]. За наслідком підрахунку оподаткованої суми доходів (з урахуванням доходів та видатків), до неї застосовується спеціальна податкова ставка, встановлення якої входить до компетенції окремого штату [11 с. 357]. Тобто, у адмініструванні податку беруть участь не лише федеративні органи, а й органи суб'єктів федерації, забезпечуючи необхідний баланс.

І хоча, до істотних недоліків механізму США можна віднести насамперед ускладнений характер стягнення та розрахунку податків, однак, з іншого боку, саме ця особливість виступає додатковим регулятором податкових надходжень в рамках юрисдикції штату.

Про ефективність реформування можливо говорити виключно з комплексного підходу до цього питання, оскільки зменшуючи податкове навантаження на фізичних осіб, повинні бути вжиті й інші заходи стосовно балансування надходжень до державного бюджету, а однобокий погляд на проблему та відсутність належного рівня матеріального та юридичного забезпечення може стати причиною збільшення річного бюджетного дефіциту.

Отже, підхід до впровадження прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб має бути виваженим та таким, що враховує як економічне становище держави, так і рівень політичної відповідальності населення. Також необхідно враховувати процеси децентралізації влади в Україні, і тому, доцільним буде передбачити можливості впливу об'єднаних територіальних громад на адміністрування ПДФО, який є важливим джерелом доходів до місцевих бюджетів.

Список використаної літератури

1. Доходи державного бюджету України в 2019 р. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>.
2. Помулева В. М. Соціальні аспекти податку на доходи фізичних осіб: світовий та вітчизняний досвід. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2013. № 18. С. 354–357.
3. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. *Фінанси, облік, банки*. 2016. № 1(21). С. 215–224.
4. Кривцов О. О. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб. *Наукові праці НДФІ*. 2010. № 3(52). С. 18–28.

5. The tax reform act of 1986: how the measure came together; a tax bill for the textbooks. *The New York Times*. 1986. Oct. 23. Section D. URL: <https://www.nytimes.com/1986/10/23/business/tax-reform-act-1986-measure-came-together-tax-bill-for-textbooks.html>.
6. Tax Reform Might Start With a Look Back to '86. *The New York Times*. 2012. Nov. 22. Page B. URL: <https://www.nytimes.com/2012/11/23/business/a-starting-point-for-tax-reform-what-reagan-did.html>.
7. Taxes: What people forget about Reagan. *CNN Money*. 2010. Sep. 12. URL: https://money.cnn.com/2010/09/08/news/economy/reagan_years_taxes/index.htm.
8. Tax Cuts and Jobs Act – Congress.gov. URL: <https://www.congress.gov/115/bills/hr1/BILLS-115hr1enr.pdf>.
9. Якушик І. Д., Литвиненко Я. В. Податкові системи зарубіжних країн : довідник. Київ : «МП Леся», 2004. 480 с.
10. The Tax Cuts and Jobs Act Simplified the Tax Filing Process for Millions of Households URL: <https://taxfoundation.org/the-tax-cuts-and-jobs-act-simplified-the-tax-filing-process-for-millions-of-americans/>.
11. Изотова О. И. Налогообложение физических лиц в зарубежных странах. *Бухгалтерский учет, налогообложение, статистика. Налоговое право*. 2011. № 4. С. 355–359.

О. А. Корольова

*студ. II курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Г. Л. Шведова

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ В СІМ'Ї

Діти – одна з найнезахищеніших соціальних груп. Проблема насильства над дітьми в сім'ї є однією з найсерйозніших проблем сучасного суспільства. Дослідження цієї проблеми є надзвичайно важливим у зв'язку з тим, що пережите в дитинстві насильство значно впливає на психологічне самопочуття і загальний розвиток дітей і не може не вплинути на все їхнє подальше життя. У таких дітей відбувається деформація особистості.

Незважаючи на те, що в країні було здійснено ряд державних заходів щодо попередження насильства над дітьми (до прикладу, прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї», Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ін.), радикально викоренити негативні тенденції в цій сфері поки що не вдається. Адже недостатньо розвинена система роботи з жертвами насильства. Практично відсутній механізм збору статистичних даних щодо психологічного насильства над дітьми [1; 2; 3].

Існує багато припущень щодо причин жорстокого поводження з дітьми дорослими людьми. Це пов'язано з тим, що прояв насильства в сім'ї надто індивідуальні, тому неможливо виявити універсальної першопричини насильницької поведінки. Зрештою, це зводиться до того, що насильство, як правило, є результатом комплексу різних причин, але ступінь їх впливу при тих чи інших формах насильства різна. Значну роль в прояві жорстокості стосовно дітей відіграє низька правова культура населення, недостатній рівень знань законодавчих норм, які захищають права дитини та гарантують відповідальність насильників, в тому числі порушення основних прав людини і дитини.

Існує також поняття психологічних чинників ризику або груп ризику виникнення насильства між дітьми та батьками. По-перше, насильство може мати соціокультурну природу. По-друге, жорстоке поводження може бути наслідком особистого життєвого досвіду кривдника, яке надалі буде засвоюватися нащадками та передаватися від покоління до покоління. Третя група причин пов'язана з «травмою дитинства». Іншими словами, якщо людина в ранньому дитинстві пережила негативний досвід, в неї внаслідок цього може виникати здатність переносити образи і дитячі комплекси на свою сім'ю.

Кримінальний кодекс України орієнтований на захист дитини від будь-яких форм фізичного, психологічного, сексуального або економічного та соціального насильства над дитиною в сім'ї та постійно вдосконалюється. Проте Кримінальний кодекс не має окремого розділу, що регулює це питання, але чимало статей передбачають кримінальну відповідальність за пов'язані з насильством над дітьми дії (ст.ст. 115-117, 119-123, 125-129, 135, 136, 152, 153, 155, 156, 166, 167, 194, 195 Кримінального кодексу України та деякі інші) [4].

Це дає підстави окремим українським та зарубіжним науковцям вважати, що немає потреби створювати окремі норми, які встановлюють кримінальну відповідальність за внутрішнє сімейне насильство, оскільки передбачені такими нормами насильницькі діяння входять до складу інших злочинів. Проте позитивний світовий досвід і рекомендації ООН та Ради Європи свідчать про доцільність врахування в Кримінальному кодексі України особливостей елементів складів злочинів, щодо насильства в сім'ї [5, с. 52].

Г. О. Христова виділила альтернативні шляхи можливостей впровадження концепції криміналізації сімейного насильства у Кримінальний кодекс України з якими не можна не погодитись:

а) виділення складів злочинів, вчинених внаслідок насильства стосовно дітей, в окремий розділ Кримінального кодексу України, що дозволить спростити кваліфікацію таких злочинів;

б) доповнення найбільш поширених складів злочину, які можуть бути вчинені внаслідок сімейного насильства, кваліфікуючою обставиною, що нею виступає вчинення того чи іншого злочину особою, яка є членом сім'ї

потерпілого, а також надання суду можливості враховувати таку обставину як обтяжуючу покарання залежно від обставин справи [5, с. 53].

На нашу думку, перший варіант є більш пріоритетним, оскільки сприятиме найбільш повному врахуванню особливостей сімейного насильства над дітьми.

В роботі щодо запобігання насильства над дітьми в сім'ї першорядне значення має приділятися не каральним заходам позбавлення батьків юридичних прав на дитину, а ранній профілактиці. Імпонує наукова позиція сучасної дослідниці Т. Журавель, котра виокремлює первинну, вторинну та третинну профілактику насильства щодо дітей. Первинна профілактика спрямована на запобігання розвитку чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; формування ненасильницького світогляду, культури толерантності тощо. Вторинна має на меті раннє виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства щодо дітей; виявлення, усунення та подолання чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами. Метою третинної профілактики є здійснення заходів, спрямованих на попередження рецидивів; реабілітація дитини та соціально-педагогічна робота з агресором [6, с. 205–207].

Можна погодитись з професором О. М. Джужою у виділених способах запобігання злочинам, що відповідає досліджуваному виду злочинності:

1) ранню профілактику, що стосується об'єктів, які перебувають на початковому етапі криміналізації особи, а саме: необхідно виявляти джерела кримінальних та інших антисуспільних впливів на особу до того, як цей вплив ще не подіяв на її поведінку;

2) безпосередню профілактику, яка стосується тих осіб, поведінка яких свідчить про розвиток у них негативних інтересів, звичок, стереотипів;

3) профілактику на етапі злочинної поведінки (так званий пенітенціарний вид), яка спрямована на осіб, що вчинили злочини і стосовно них суд прийняв рішення про застосування різних заходів кримінально-правового впливу;

4) профілактику рецидиву (постпенітенціарний вид), що здійснюється відносно осіб, які відбули покарання у виді позбавлення волі, але підлягають нагляду з метою запобігання рецидиву [7, с. 101–102].

Таким чином, питання, що стосуються насильства над дитиною в сім'ї, є однією з глобальних проблем сучасного суспільства. Насилля в родині впливає на всі сфери життя людини, змінюючи систему цінностей, порушуючи комунікації людини, дезорганізовує її соціальне життя, змінює мотивацію та поведінку.

Проблеми насильства над дітьми та його наслідків посідають важливе місце серед інших актуальних проблем кримінально-правової науки та вимагають пильної уваги, нових дослідницьких програм, оригінальних методологічних підходів.

Тобто, аналізуючи проблему, можна зробити висновок, що: по-перше, у населення ще не сформувалася віра в те, що психолог може допомогти; по-друге, не кожен бажає розповідати про свої проблеми; по-третє, багато дітей не знають про можливості захисту з боку держави; і останнє – в Україні недостатньо розвинена система роботи з жертвами насильства.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї : Закон України від 25.09.2008 № 599-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-17>.
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Христова Г. О. Освітній курс Розгляд судами справ, пов'язаних з насильством в сім'ї. Методичний посібник. Київ : ТОВ «Компанія «ВАІТЕ», 2011. 86 с.
6. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми : методичний посібник для освітян / За заг. ред. О. В. Безпалько. Київ : ТОВ «К.І.С.», 2010. 242 с.
7. Джужа О. М., Василевич В. В., Гіда О. Ф. та ін. Профілактика злочинів : підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужи. Київ : Атіка, 2011. 720 с.

О. В. Коч

*аспірантка економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Є. Д. Стрельцова*

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО У МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

У міжнародному комерційному арбітражі сторони, на відміну від розгляду справ державними судами, частіше використовують можливість вибору права для вирішення спору. Таким правом може бути як національне право, так і певні конвенції, звичаї міжнародного права.

Проте норми міжнародного права не завжди у повному обсязі можуть охопити своєю дією врегулювання спору. Національне право, у свою чергу, пов'язане з національним інтересом та публічним порядком певної держави та не завжди відповідає комерційним інтересам іноземних партнерів [1, с. 92].

Так, ані національне, ані міжнародне право не завжди забезпечують повного та справедливого врегулювання відносин, що виникають на перетині декількох юрисдикцій.

Сторони арбітражу, здійснюючи вибір права, можуть поєднувати право різних юрисдикцій, обмежувати дію права (виключати застосування певних

норм та положень з обраного права) або взагалі відмовитись від застосування будь-якого національного права. Концептуально дискомфортне питання пошуку нової форми права у контексті арбітражу здобуває практичне значення, підтвердженням чого є висновок Палати Лордів Англії та Уельсу у справі *Channel Tunnel* (1993): «Сторони обрали невизначене право, що має застосовуватись до суті спору. Воно дивно нейтральне, анаціональне, екстраюдиційне. Проте, не важливо, правильний чи ні вибір права, якщо сторони зробили цей вибір» [2].

Як зазначав американський вчений А. Лоуенфельд, завданням арбітрів є винесення рішення у межах права, обраного сторонами спору, яке зазвичай виходить за межі кордонів держави [3, с. 150]. Національне право може розширювати свою дію на іноземні держави, проте, за межами кордонів держави воно не стає міжнародним. Застосування в арбітражі права, ширшого, ніж національне, свідчить про створення, так званого, наднаціонального права, нової *lex mercatoria*, м'якого права, або транснаціонального права [1, с. 97; 4].

Поняття «транснаціональне право» було введено в обіг американським науковцем та практиком Ф. Джессепом у 1956 р., який визначив його як всю сукупність правових норм, що регулюють дії або події, що виходять за межі національних кордонів, які включають як публічне, так і приватне міжнародне право, так само як і інші норми, що не підпадають під ці стандартні категорії [5]. Як зазначає російський вчений М. Берандзе, сторони транснаціонального права наділяються міжнародною правосуб'єктністю і прирівнюються, таким чином, до держав, що суперечить принципам міжнародного права [6].

Професор канадського університету К. Скотт пропонує розглядати три концепції походження транснаціонального права: 1) як паралельного функціонування публічної міжнародної та національної правових систем; 2) як одночасного застосування міжнародного та приватного права; 3) як автономної правової дисципліни. Вчений зазначає, що транснаціональне права не є національним або міжнародним, ні публічним, ані приватним, проте одночасно поєднує риси усіх з них [7].

Формально транснаціональне право здобуває матеріальне вираження такими способами як: 1) кодифікація принципів комерційного права, наприклад, УНІДРУА; 2) затвердження національного права екстериторіальної дії як санкційне право або *GDPR* (Загальний Регламент про захист персональних даних ЄС).

У рамках транснаціонального права розглядається інститут транснаціонального публічного порядку, який протиставляється локалізованим національному (внутрішньому) та міжнародному (зовнішньому) публічним порядкам. Транснаціональний порядок визначається як *дійсно міжнародний*, який представляє собою такі загальновизнані принципи, як недопустимість

рабства, корупції, вбивств, тощо [8]. З цього погляду автори пропонують визнавати підставою для відмови у визнанні та виконанні арбітражних рішень порушення транснаціонального публічного порядку, замість національного, як на теперішній час визначає Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р.

Транснаціональне право утворюється у сплетінні різних правових традицій, сприятливим місцем для чого є міжнародний комерційний арбітраж [9]. Транснаціональне право спрямоване на делокалізацію комерційних відносин. Така, відносно нова форма ефективного права покликана забезпечити справедливий арбітражний розгляд та придатна до виконання арбітражного рішення.

Список використаної літератури

1. Anglade L. The Use of Transnational Rules of Law in International Arbitration. *Irish Jurist, New Series*. 2003. Vol. 38 (2003). pp. 92–123.
2. Channel Tunnel Group Ltd v. Balfour Beatty Construction Ltd. England and Wales, House of Lords 1993. URL: http://newyorkconvention1958.org/index.php?lvl=notice_display&id=1472&opac_view=6.
3. Lowenfeld A. F. Lex Mercatoria: An Arbitrator's View. *Arbitration International*. 1990. Vol. 6, Is. 2. pp. 133–150.
4. Noussia K. Transnational Law and Arbitration. *Confidentiality in International Commercial Arbitration*. Berlin: Springer. 2010. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-10224-0_6#citeas.
5. Jessup P. C. Transnational Law. New Haven : Yale University Press, 1956. 113 p.
6. Берандзе М. Р. Концепция транснационального права в международном праве : дис. ... к.ю.н. : 12.00.10, 12.00.03. Москва, 2010. 172 с.
7. Scott C. 'Transnational Law' as Proto-Concept: three Conceptions. *Comparative Research in Law & Political Economy*. Research Paper 2009. № 32/2009. 859 p.
8. Mose M. Public Policy: National, International and Transnational. *Kluwer Arbitration Blog*. 2018. URL: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/11/12/public-policy-national-international-and-transnational/>.
9. Park W. Soft Law and Transnational Standards in Arbitration: The Challenge of Res Judicata. *Contemporary Issues in International Arbitration*. 2017. URL: <https://ssrn.com/abstract=3018719>.

А. С. Кривошликова

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., доц. А. В. Смітюх

БЕЗВІДКЛИЧНА ДОВІРЕНІСТЬ У КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Досконалий механізм управління підприємством є головною запорукою прибутковості будь-якого бізнесу. З огляду на це, не викликає сумнівів доцільність доповнення та вдосконалення кола регуляторів корпоративних правовідносин. Проте, попри численні реформи законодавства, не завжди зрозуміла доцільність впровадження деяких інститутів, яскравим прикладом яких виступає безвідклична довіреність, поширена у країнах Європи, але концептуально нова для правового поля нашої країни.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів» від 23.03.2017 № 1984-VIII (далі – Закон від 23.03.2017) у вітчизняному законодавстві було закріплене поняття безвідкличної довіреності з корпоративних прав, яке не є винаходом українського законодавця.

Так, широкого поширення безвідклична довіреність набула ще у кінці ХХ століття, коли відповідні норми було закріплено у правових системах Великої Британії, Австралії, США та інших країн. Наприклад, в США сьогодні передбачено 13 сфер дій, в рамках яких може бути видана безвідклична довіреність, до яких відносяться: нерухомість, акції, банківські операції тощо. Законодавство Великобританії вказує, що довіреність буде безвідкличною, якщо була видана на виконання зустрічного зобов'язання [1, с. 15–20].

Деякі науковці наголошують, що інститут безвідкличної довіреності був впроваджений з метою забезпечення вищого рівня надійності операцій із продажу корпоративних прав та інших правочинів, в яких повірений прагне отримати впевненість у тому, що це рішення учасника або акціонера є кінцевим [2, с. 106].

Загальне правове регулювання відносин представництва за довіреністю передбачене у ст. 244–250 ЦК України. Проте зазначені норми законодавства містять лише загальні положення щодо відносин представництва, які не можуть бути застосовані до безвідкличної довіреності без урахування особливостей цього інституту.

Специфічні ознаки безвідкличної довіреності передбачені у ст. 26–27 Закону України «Про акціонерні товариства», проте в межах цього дослідження зосередимо увагу лише на двох з них:

1) видається з метою виконання або забезпечення виконання зобов'язань акціонерів, предметом яких є права на акції або повноваження акціонерів;

2) до закінчення її строку не може бути скасована без згоди представника або може бути скасована лише у випадках, передбачених у довіреності [3, ст. 26–2].

Говорячи про першу ознаку, доцільно розглянути таку ситуацію. Так, якщо, наприклад, акціонер зобов'язується перед іншою особою продати їй певну кількість акцій, то, на нашу думку, у даному випадку мова йдеться не про звичайну обіцянку, а про односторонній правочин, який відповідно до ч. 4 ст. 203 ЦК України має вчинятись у формі, встановленій законом [4, ст. 203]. Згідно з ч. 4 ст. 24 Закону України «Про акціонері товариства» правочини щодо акцій вчиняються у письмовій формі [3, ст. 24].

Таким чином, односторонній правочин щодо відчуження акцій повинен вчинятись у письмовій формі. Крім цього, згідно ч. 1 ст. 546 ЦК України він може бути забезпечений неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком [4, ст. 546].

За своєю правовою природою відносини представництва за довіреністю мають фідучіарний характер, тобто вони базуються на довірчих стосунках між довірительом і довіреною особою (що очевидно навіть із назви сторін цих правовідносин), у яких довіритель надає довірній особі права діяти від свого імені, а довірена особа, у свою чергу, повинна здійснювати дії лише в інтересах довірителя. Сутність представництва за довіреністю полягає у тому, що довіритель у будь-який момент може скасувати видану ним довіреність, навіть не пояснюючи причин такого рішення, оскільки законом такий обов'язок на нього не покладений.

Таким чином, відбувається поєднання різних та несумісних за своєю правовою природою понять: безвідклична довіреність як різновид забезпечення зобов'язання та безвідклична довіреність як різновид довіреності у відносинах представництва. На нашу думку, таке змішування різних юридичних категорій є недоцільним, оскільки внаслідок цього нівелюється сутність правовідносин представництва.

Вдосконалення рівня надійності правочинів у сфері корпоративних права є, безумовно, важливим напрямом реформування законодавства. Доповнення кола засобів забезпечення зобов'язань має практичну цінність, проте нові інститути не повинні порушувати вже існуючий понятійний апарат та спричиняти плутанину у ньому. На нашу думку, положення про безвідкличну довіреність як різновид довіреності не є доцільними та мають бути скасовані, а виконання акціонерами зобов'язань, предметом яких є права на акції або повноваження акціонерів, повинні забезпечуватись у передбаченому ЦК України порядку.

Список використаної літератури

1. Беседін Р. А. Безвідклична довіреність в цивільному праві : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.03. Москва, 2014. 28 с.
2. Кулак Н. В. Правові аспекти регулювання корпоративного договору. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Том 1. С. 104–107.
3. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514–VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/514-17>.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

О. І. Лефтерова

аспірантка економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник к.ю.н. доц. Є. Д. Стрельцова

ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Визначення походження дитини можливо здійснити в судовому порядку, шляхом подачі позовної заяви про встановлення батьківства. Рішення суду про встановлення батьківства створює юридичний зв'язок між дитиною та її батьками, і насамперед, захищає інтереси дитини.

Законодавство багатьох країн закріплює можливість звернення до суду з позовною заявою про встановлення батьківства. Одна з необхідних для подачі заяви до суду умов – дотримання строку позовної давності для встановлення батьківства.

Так, за законодавством України, особа, яка вважає себе батьком дитини, має право звернутись до суду з позовом про визнання батьківства протягом року з моменту, коли вона дізналась або могла дізнатись про своє батьківство [1, ст. 129].

Закон Республіки Польщі встановлює шестимісячний строк для подання позову про визнання батьківства, з моменту коли особа, яка вважає себе батьком, дізналась про своє батьківство. Для інших осіб, які зацікавлені у встановленні батьківства, в тому числі для дитини, строк позовної давності спливає з настанням повноліття дитини [2]. Конституційний суд Польщі вбачає такі обмеження строку позовної давності обґрунтованими для дотримання правової визначеності та забезпечення захисту прав дитини [2]. А, наприклад, сімейне законодавство Російської Федерації не встановлює обмеження щодо строку подання позовної заяви про визнання батьківства [3, ст. 49].

Відповідно до Німецького цивільного уложення позовна давність для визнання батьківства встановлена строком у два роки, з моменту, коли особа

дівалась або могла дівалась про це, і не обмежується настанням повноліття дитини [4, с. 165].

Як вбачається з наведених положень законодавства, строк позовної давності при встановленні батьківства закріплено окремо від загальних строків позовної давності. Обмежений строк позовної давності логічно пояснюється тим, що держава бажає забезпечити стабільне сімейне виховання для дитини.

Тому особа, яка подає заяву до суду про встановлення батьківства після сплину строку позовної давності, має довести поважність причин його поновлення. З цього приводу, а також щодо основних принципів застосування судами строків позовної давності у справах про встановлення батьківства неодноразово висловлював свою позицію Європейський суд з прав людини (надалі – ЄСПЛ).

Наприклад, у рішенні у справі Фінікариду проти Кіпру суд дійшов висновку, що застосування жорстких часових обмежень для встановлення батьківства в судовому порядку, незважаючи на обставини кожної справи і, зокрема, наявності інформації щодо батьківства, порушує сутність права на недоторканість приватного життя, відповідно до статті 8 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод [5].

У справі «Гронмарк проти Фінляндії» ЄСПЛ робить акцент на відсутності єдиного підходу до встановлення батьківства в законодавстві європейських держав, проте підкреслює загальну тенденцію захисту права дитини на встановлення осіб своїх батьків. Так, за фінським законодавством, строк позовної давності щодо визначення батьківства спливає з настанням повноліття дитини. Проте, суд висловив позицію, що правові норми не можуть суперечити очевидним біологічним фактам, які знайшли своє підтвердження у висновку ДНК експертизи [6].

На підтвердження такої позиції слугують тези, висловлені ЄСПЛ два роки потому у рішенні у справі «Баклунд проти Фінляндії» та у справі «Роман проти Фінляндії»: негнучкі строки позовної давності або інші перешкоди щодо позовів з оскарження батьківства, які застосовуються без винятків, порушують статтю 8 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод [7].

У рішенні по справі «М. Т. проти України» від 19.03.2019 ЄСПЛ також визначив порушення норми статті 8 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема, щодо застосування строку позовної давності при встановленні батьківства. Суд вказує на необхідність досягнення балансу інтересів приватних осіб при застосуванні норм національного законодавства і підкреслює, що пропуск строку позовної давності заявником вмотивований захистом інтересів дитини та збереженням стабільності виховання дитини в сімейному середовищі [8].

Щодо застосування строку позовної давності для встановлення батьківства в Україні слід зауважити, що Верховний Суд України в Постанові

від 27.04.2017 встановив, що суд за власною ініціативою не має права застосувати позовну давність. Без заяви сторони у спорі позовна давність застосовуватися не може за жодних обставин, оскільки можливість застосування позовної давності пов'язана лише з наявністю про це заяви сторони, зробленої до ухвалення рішення судом першої інстанції [9].

Тож, законодавець закріплює імперативні норми щодо застосування строку позовної давності для встановлення батьківства, мотивуючи це забезпеченням правової визначеності в державі. Зауважимо, що абсолютний характер строку позовної давності слугує захисту інтересів дитини, для забезпечення стабільного сімейного становища для дитини. Проте, в своїх рішеннях ЄСПЛ наголошує, що застосування жорстких строків позовної давності, незалежно від обставин конкретної справи, порушує право особи на повагу до приватного та сімейного життя, встановленого статтею 8 Конвенції. Таким чином, подальша практика застосування строку позовної давності при встановленні батьківства має спиратись на індивідуальний характер кожної справи, залежно від обставин та мотивів, якими керувались її учасники, а також на забезпеченні найкращих інтересів дитини.

Список використаної літератури

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-14. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Постановление КТ от 28.04.2003, К 18/02, ОТК ZU А 2003, № 4, poz. 32 (III А 1), LEX № 78052. URL: <https://www.rewi.europa-uni.de>.
3. Семейный кодекс Российской Федерации от 29.12.1995 № 223-ФЗ. Дата оновлення: 29.05.2019. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_8982/.
4. Дахно І. І. Німецьке цивільне уложення. *Юридична енциклопедія*, Т. 6. Київ : Укр. енцикл., 2002. С. 165.
5. Финикариду против Кипра [Phinikaridou v. Cyprus]. Постановление Европейского Суда от 20.12.2007, жалоба номер 23890/02. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2466505/2466505-003.htm>.
6. Гронмарк против Финляндии [Gronmark v. Finland]. Постановление Европейского Суда от 6 июля 2010 года, жалоба номер 17038/04. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2466505/2466505-003.htm>.
7. Баклунд против Финляндии [Backlund v. Finland]. Постановление Европейского Суда от 06.07.2012, жалоба номер 36498/05. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2466505/2466505-003.htm>.
8. Справа «М. Т. проти України» (Заява № 950/17). Документ 974_d46. Дата оновлення: 19.03.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d46.
9. Постанова Верховного Суду України від 27.04.2017 № 161/7536/15-ц, 6-617цс17. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS170198.html.

О. В. Лотиш

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Одним з найголовніших прав людини в сучасному світі є право на охорону здоров'я. Сутність та зміст цього права викликає неоднозначні дискусії як в Україні, так і в низці інших країн, оскільки саме поняття «здоров'я людини» є досить складним через його залежність від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів (соціально-економічних, побутових, екологічних, психологічних та інших). Проте здоров'я людини в свою чергу є важливою складовою права на життя, на гідний рівень існування, на повагу себе та своєї гідності, тому в умовах проголошення людини вищою соціальною цінністю, що прямо виходить зі статті 3 Конституції України можна зробити висновок, що охорона здоров'я є одним з пріоритетних завдань сучасної розвинутої держави.

Право на охорону здоров'я належить до групи соціально-економічних прав, фактична реалізація та рівень забезпечення яких напряму залежить від матеріальних можливостей держави. Невипадково в одному з виступів Верховного комісара ООН з прав людини, Мері Робнісон було зазначено: «Право на здоров'я не означає право бути здоровим, також це не означає, що уряди незаможних країн мають створювати коштовні служби охорони здоров'я, для яких у них нема ресурсів. Але воно вимагає від урядів та державних органів розробити політику та скласти плани дій, які призведуть до наявності доступної медико-санітарної допомоги для всіх в найкоротший за можливістю час» [1].

Конституція України закріплює право на охорону здоров'я в ст. 49: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» [2, ст. 49].

Виходячи зі змісту цієї статті, можна стверджувати, що в ній встановлюється як саме право на охорону здоров'я, так і засоби його забезпечення: медична допомога; медичне страхування; державне фінансування соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних

програм; доступність медичного обслуговування в державних та комунальних закладах охорони здоров'я через гарантування безоплатності та достатньої кількості таких закладів; державне забезпечення розвитку фізичної культури та спорту, а також санітарно-епідемічного благополуччя.

Попри широкий перелік вказаних в ст. 49 Конституції України гарантій права на охорону здоров'я, можна погодитись із критичними зауваженнями Демченко І. С., який, відзначаючи, що безоплатність медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я «на практиці не реалізується, оскільки: 1) у держави не вистачає ресурсів для реалізації цього права; 2) громадяни вимушені сплачувати за отриману медичну допомогу власними коштами (різним чином: через придбання лікарських засобів та витратних матеріалів, сплату «благодійних» внесків тощо)», а також що заборона зменшення кількості таких закладів «є причиною низької економічної ефективності використання ресурсів охорони здоров'я, оскільки не дає можливості провести реформи у цій сфері...», доходить висновку про те, що «загалом положення статті 49 Конституції України є декларативними та непридатними для практичної реалізації – фактично держава не може забезпечити це соціальне право» [3, с. 37]. Така неспроможність полягає перш за все в тому, що, як нами вже відзначалось вище, право на охорону здоров'я залежить від економічних та фінансових можливостей держави, і відповідно брак коштів в бюджеті й далі перетворюватиме його на профанацію. Найбільш логічними в цій ситуації видаються пропозиції щодо реформування цього конституційного права шляхом встановлення мінімального обсягу безоплатних медичних послуг та введення страхової медицини задля розподілення матеріальних витрат на всі інші види медичних послуг між державою та людиною. Однак такі зміни в Конституцію України передбачають обмеження встановленого обсягу конституційних прав та свобод, що згідно ст. 157 Конституції України є неприпустимим. Отже складність шляхів вирішення вказаної проблеми полягає в необхідності віднайти баланс між можливостями держави та потребами кожної людини в отриманні ефективної та якісної медичної допомоги.

Список використаної літератури

1. Баришніков М. Конституційне закріплення права на охорону здоров'я. Порівняльний аналіз конституційної практики. URL: http://bkb-law.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=86%3A2011-12-01-10-48-52&catid=34%3A2011-10-13-20-35-14&Itemid=101&lang=ru.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Демченко І. С. Охорона здоров'я у конституційному вимірі: аналіз статті 49 Конституції України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 79. С. 35–45.

К. К. Мальцева

студ. II курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. І. Миколенко

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЯХ

Досліджувана тема є досить актуальною, оскільки на даному етапі розвитку суспільства України результати реформування органів державної влади можуть трактуватися фахівцями по-різному. Огляд існуючих перспектив розвитку органів виконавчої влади та відображення цих процесів в українському суспільстві є головною метою даного дослідження.

Будь-яка реформа органів державної влади спрямована не тільки на зміну системи цих органів, а й на підвищення якості та ефективності їх діяльності. До того ж Конституція України проголосила людину найвищою соціальною цінністю для держави, що обов'язково слід враховувати при реформуванні всієї системи органів виконавчої влади, починаючи з центральних органів виконавчої влади і закінчуючи органами виконавчої влади на місцях. Якість та ефективність публічного управління на місцях залежить: а) від налагодження комунікації між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на місцях (сьогодні успішність такої комунікації базується не на праві, як це відбувається в цивілізованих країнах, а на особистісних стосунках, що виникли між мером міста та головою місцевої державної адміністрації); б) від чіткого розмежування державницьких справ, які вирішуються на місцевому рівні, та місцевих справ, які вирішують виключно громадою в особі органів місцевого самоврядування (на жаль, на практиці, з боку держави, є намагання контролювати і через контроль впливати на діяльність органів місцевого самоврядування, а, з боку органів місцевого самоврядування, є намагання зловживати своїми правами, іноді на шкоду загальнодержавним інтересам). Це і сприяло свого часу виникненню питання (дискусії, законотворчої діяльності) про ліквідацію місцевих державних адміністрацій та про створення інституту префектів.

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади [1, ст. 1]. Законодавство закріпило за місцевими державними адміністраціями значний обсяг контрольних повноважень, зокрема за органами місцевого самоврядування. Згідно зі ст. 119 Конституції України головна спрямованість функцій контролю має полягати у забезпеченні Україною виконання самої Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади вищого рівня, забезпечення законності й правопорядку, додержання прав і свобод громадян, що передбачено

Конституцією України. Основний недолік в діяльності місцевих державних адміністрацій, на який вже зверталась увага, це відсутність чіткого розподілу повноважень між ними та органами місцевого самоврядування. Переконані, що «тиск» держави у особі місцевих державних адміністрацій повинен бути обмежений органами місцевого самоврядування, а будь-які протиріччя, що виникають між ними, слід вирішувати в судовому порядку, а саме, у порядку адміністративного судочинства.

Конституційна вимога щодо поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади (ст. 132 Конституції України) вимагає від нашого суспільства вдосконалення управлінської вертикалі на місцях, а саме, визначення системи місцевих органів виконавчої влади, яка б відповідала реаліям сьогодення. Попри намагання створити в Україні на місцевому рівні префектури, місцеві державні адміністрації і надалі залишаються «системою органів державної виконавчої влади на місцях», які функціонують на засадах подвійного підпорядкування, тобто одночасно підпорядковані Президенту України та Кабінету Міністрів України [2]. Це має негативні наслідки. По-перше, розбалансовує діяльність органів виконавчої влади на місцях, адже голова місцевої адміністрації буде постійно озиратися на думку Президента України, ігноруючи при певних обставинах думку Прем'єр-міністра України. По-друге, місцеві державні адміністрації перетворилися у філіали адміністрації (офісу) Президента України, які функціонують на місцевому рівні, і відображають не стільки політику Кабінету Міністрів України, скільки політику Президента України.

У 2015 році були перші намагання на законодавчому рівні реформувати систему органів виконавчої влади на місцях. Так, законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» [3], передбачав створення замість місцевих державних адміністрацій інституту префектів. Основна мета впровадження інституту префектів полягала у створенні якісного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування. Префект як місцевий орган виконавчої влади і державний службовець не повинен був відноситись до політичних посад і перебування на цій посаді не залежало б від перевиборів Президента України. Передбачалось, що префект на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці: 1) контролює додержання Конституції України та законів України органами (посадовими особами) місцевого самоврядування; 2) виконує державні програми; 3) координує діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; 4) спрямовує і організовує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації, а також загрози або виникнення надзвичайної ситуації відповідного рівня [4].

Разом з тим, законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» мав один суттєвий недолік – сприяв узурпації влади Президентом України та обмежував самостійність органів місцевого самоврядування. Під виглядом забезпечення конституційності та законності рішень органів місцевого самоврядування префект завжди міг втрутитись у діяльність цих органів та, по-суті, грубо порушувати право територіальної громади на самостійність у вирішенні питань місцевого значення. Конституційність та законність рішень органів місцевого самоврядування, на нашу думку, не повинна забезпечуватись органами виконавчої влади чи «філіалами» адміністрації (офісу) Президента України, адже це призведе до свавілля з боку цих органів по відношенню до органів місцевого самоврядування.

Підсумовуючи сказане, хочемо зазначити, що організація діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування потребує якісних радикальних змін, направлених на забезпечення реалізації інтересів громадянина. Реформа органів виконавчої влади на місцях повинна вирішити наступні нагальні питання: 1) ліквідувати дуалізм виконавчої влади на місцях; 2) передбачити комунікації органів виконавчої влади на місцях з органами місцевого самоврядування (наприклад, широке використання адміністративних договорів, закріплення механізмів вирішення спорів між державними органами та органами місцевого самоврядування, тощо); 3) мінімізувати свавілля з боку органів виконавчої влади на місцях по відношенню до органів місцевого самоврядування.

Список використаної літератури

1. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 20–21. Ст. 190.
2. Реформування місцевих державних адміністрацій у контексті децентралізації влади в Україні. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4811/yanyuk.pdf>.
3. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади : Постанова Верховної Ради України від 31.08.2015 № 656-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/656-19#n8>.
4. Про префектів : Проект Закону України від 16.11.2015. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf>.

Л. П. Мартинюк

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. В. Толкаченко

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Збереження безпечного довкілля сьогодні є цілим напрямком, який охоплює майже всі сфери життя сучасної людини та її оточення – харчування, одяг, транспорт, і навіть, косметичні засоби. Але, на жаль, щодо останніх, пересічному громадянину не все зрозуміло та відомо. До того ж, вітчизняні (і не тільки!) виробники часто на етикетці та у складі того чи іншого засобу зазначають далеко не ті характеристики, які є притаманними конкретній продукції насправді.

Не менш проблемним аспектом «косметичного питання» є відсутність належного нормативно-правового регулювання.

Так, основними документами, що регулюють обіг та виробництво косметичної продукції, а також оцінюють рівень її безпеки є Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 та Державні санітарні правила і норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості, затверджені Постановою Головного державного санітарного лікаря України 01.07.1999 № 27.

Однак вищевказані нормативні акти містять вже застарілі норми, які не відповідають сьогоднішнім реаліям та європейським стандартам.

У цій частині справедливо погодитись із позицією Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва (з 24.12.2014 – Державна регуляторна служба України), яка звернула увагу на те, що деякі санітарні норми та правила, які діють на сьогоднішній день не відповідають нормам статті 40 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [1].

Так, п. «а» ст. 40 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» встановлює, що Головний державний санітарний лікар України вносить на затвердження центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, проекти актів, якими встановлюються державні санітарні норми та правила, санітарно-епідеміологічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти [2, ст. 40].

Згідно з п. 1 Положенням про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267

(далі – Положення) Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [3].

Відповідно до абз. 3 п. 8 Положень, нормативно-правові акти МОЗ підлягають державній реєстрації в установленому законодавством порядку [3].

Однак, більшість чинних санітарних правил (у тому числі Державні санітарні правила і норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості, затверджені Постановою Головного державного санітарного лікаря України 01.07.1999 № 27) не затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я (МОЗ України) та не проходили відповідну державну реєстрацію.

З метою врегулювання питання приведення до відповідності норм в галузі косметичної продукції сучасним реаліям та європейським стандартам на основі Регламенту ЄС № 1223/2009 Європейського Парламенту і Ради від 30.11.2009 на косметичну продукцію, було розроблено проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» (далі – Технічний регламент), але наразі він так і залишився не затвердженим [4].

Незважаючи на те, що Технічний регламент має на меті стандартизацію національних вимог до косметичної продукції, він не містить визначень натуральної, органічної та інших видів косметики. І це є вагомим недоліком, адже жоден нормативний акт України також не дає визначення цих понять, хоча на сьогоднішній день вони дедалі більше використовуються вітчизняними та іноземними виробниками. Треба зазначити, що український споживач, як правило, не знає, чим одне відрізняється від іншого.

Тож, поки ми не маємо нормативного визначення вказаних понять, пропонуємо самостійно розібратися в особливостях вказаних видів косметики.

Натуральною, як правило, є та косметика, яка у своєму складі містить не менше 95% речовин натурального походження та не містить заборонених речовин (наприклад, парабенів) [5].

Органічна – це та косметика, яка є натуральною, але при цьому всі інгредієнти, які містяться в ній було вирощено у максимально безпечних умовах без обробки пестицидами та на екологічно чистих територіях [5].

Окрім категорій натуральної та органічної косметики, варто розрізняти також поняття веганської, вегетаріанської та етичної косметики.

Так, вегетаріанська косметика призначена для тих людей, які вживають рибу, молочні продукти, яйця, мед, ікру і т.ін. [5].

Веганська продукція виключає абсолютно всі продукти, які вживають вегетаріанці (у тому числі віск та желатин, адже він виготовляється з тваринного колагену) [5].

Таким чином, вегетаріанці сприймають продукти тваринного походження, а вегани не сприймають їх у будь-якому вигляді.

Окрім веганів та вегетаріанців є люди, які не проти продуктів тваринного походження, але для них головним фактором є етичність продукції, тобто той факт, що вона не тестується на тваринах.

Поняття етичної та веганської косметики іноді вживають як синоніми. Але варто зазначити, що вони можуть і не мати нічого спільного. Веганська косметика – не містить продуктів тваринного походження, а етична – виготовляється без випробувань на тваринах [5].

У зв'язку зі зростанням чисельності людей, які долучаються до «веганської течії», виробники стали часто маркувати свою продукцію як Vegan (з англ. – строгий вегетаріанець). Аналогічна ситуація склалася і з натуральною та органічною продукцією, якій також притаманне своє маркування.

Але є недобросовісні виробники, які у характеристиках своєї продукції вказують на наявність вищевказаних сертифікатів просто так, без отримання таких у реальності.

Окрім цього, трапляються випадки, коли виробники маркують свою продукцію звичайними позначеннями (які часто вигадують самі) або просто вказують, що продукція призначена для веганів або вегетаріанців.

Тому в частині етичності, веганського складу та натуральності слід довіряти сертифікатам, адже компанія не може їх отримати без належного документального підтвердження та перевірки.

На сьогоднішній день в Україні та світі існують багато організацій, основним видом діяльності яких є збереження тварин та захист їхніх прав. Серед найвідоміших можна виокремити: Vegan Society (з англ. – Веганська спільнота); PETA, People for the Ethical Treatment of Animals (з англ. – Люди за етичне ставлення до тварин); BUAV, British Union for the Abolition of Vivisection (з англ. – Британський союз за відміну вівісекції).

Усі вказані організації мають свої сайти, логотипи, і навіть додатки до смартфонів. Деякі з них ведуть так звані «чорні» (неетичні) списки.

До того ж, кожна з вищевказаних організацій має право видавати виробникам косметичної продукції сертифікати або продавати виробникам ліцензії на використання логотипу організації для маркування своєї продукції.

Таким чином, сьогоднішній ринок косметичної продукції є дуже різноманітним та всеохоплюючим, адже знайти для себе потрібний продукт можуть люди із різними вподобаннями та поглядами на життя. Але для того, щоб бути впевненим в безпеці цього продукту для власного життя і здоров'я та оточуючого середовища, необхідно читати склад продукту та перевіряти чи має взагалі той чи інший бренд статус натурального або органічного, про що так красномовно кажуть реклама та виробники. Адже в Україні сфера обігу, виробництва та оцінювання рівня безпеки косметичної продукції наразі не має

належного правового регулювання та нормативних визначень основних категорій зазначеного напрямку. На жаль, більшість з тих санітарних правил та норм, які наразі є чинними, не проходили відповідної державної реєстрації та не були затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Список використаної літератури

1. Про розгляд листа (щодо невідповідності низки державних санітарних правил та норм вимогам актів вищої юридичної сили) : Лист Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва від 03.04.2014 № 2812. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2812773-14>.
2. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.
3. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267. *Урядовий кур'єр*. 2015. № 102.
4. Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію : Проект Постанови Кабінету Міністрів України. URL: <http://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-zatverdzhennja-tehnichnogo-reglamentu-na-kosmetichnu-produkciju>.
5. Морозова М. Чим відрізняється етична косметика від веганської та натуральної. URL: <http://marpeta.com/chem-otlichaetsya-etichnaya-kosmetika-ot-veganskoj-i-naturalnoj/>.

В. М. Мацейчук

студ. III курсу факультету міжнародної торгівлі та права КНТЕУ

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц., Г. Л. Шведова

ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ

Актуальність даного питання складно заперечити, адже бурштин є економічним та стратегічним надбанням держави. Відсутність дієвої системи контролю за видобуванням та збутом бурштину спричинила стагнацію процесу протидії злочинам цієї сфері. До того ж, у деяких областях України бурштиновий бізнес досяг критичного рівня злочинності, який переживає не одну каденцію політичних сил та змін законодавства, фактично стає неконтрольованим.

Де-юре, згідно ст. 13 Конституції України: «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси є об'єктом власності українського народу. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону» [1, ст. 13]. Де-факто, наразі спостерігається надмірне зловживання таким правом. Кримінальна складова у даній сфері правопорушень регулюється статтею 240 КК України «Про

незаконне видобування корисних копалин» [2, ст. 240]. Так, якщо за тяжкі чи особливо тяжкі злочини суд може позбавити правопорушника волі – зважаючи на невелику тяжкість злочину, згідно вищевказаної статті, а також якщо правопорушник раніше не притягувався до відповідальності – ув'язнити особу за даним злочином неможливо.

«Сонячний камінь» продають на спеціальних скупках двох видів: стихійні та «ліцензовані». Корисні копалини нелегально переправляються через кордон у Європу, Китай та арабські країни, де з бурштину роблять різні цінні вироби та ексклюзивні прикраси [3]. Очевидно, учасниками такої діяльності є досить різні верстви населення, а особи, які забезпечують проведення таких маніпуляцій «у тіні», – суб'єкти правоохоронної, чи державної діяльності, що свідчить про наявність корупційної складової, а також фактичне невиконання своїх обов'язків даними органами. Прямими наслідками незаконного видобутку бурштину є знищення родючого шару ґрунту, забруднення вод унаслідок роботи мотопомп, зміни гідрологічного режиму водоймищ. Видобуток бурштину ведеться на територіях природно-заповідного фонду, що спричиняє значні втрати для біорізноманіття. Держава з кожним роком втрачає технічний і науковий потенціал, який можна використовувати для створення бурштинових продуктів із високою доданою вартістю. Неможливість дотримання міжнародних норм підриває довіру до України як надійного партнера [4].

04.09.2019 у Верховній Раді України зареєстровано президентський проєкт Закону України № 2059 «Про внесення змін до Кримінального Кодексу України щодо кримінальної відповідальності за незаконне видобування бурштину або переміщення його через митний кордон України» [5]. Наразі це єдиний законопроект, який підходить до покарання за скоєння даного злочину комплексно, адже поширюється не лише безпосередньо на видобуток мінералу, але й подальшу його реалізацію та запобігання контрабанди.

Відсутність єдиної державної політики щодо боротьби із незаконним видобутком бурштину, корупція органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, монополія на видобуток бурштину на землях лісового фонду, відсутність належного покарання за нелегальний видобуток бурштину, відсутність контролю за збутом бурштину та його контрабанду – повинні стати першочерговими задачами, які необхідно ліквідувати на шляху до врегулювання даної проблеми.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Бурштинова Народна Республіка. Нелегальний бізнес чинить спротив владі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/1979487-burstinova-narodna-respublika-nelegalnij-biznes-cinit-sprotiv-vladi.html>.
4. Чорний бурштин. Які держоргани задіяні та що потрібно зробити, аби припинити нелегальний видобуток (Аналітична записка). URL: http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/87741/Chornyj_burshtyn_Jaki_derzhorgany_zadi_jani_ta_shho?a_offset=.
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за незаконне видобування бурштину або переміщення його через митний кордон України : Проект Закону України № 2059 від 04.09.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66672.

В. В. Мица

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
науковий керівник: д.ю.н., проф. О. В. Гаран*

НОТАТКИ ЩОДО ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ

Високий рівень податкового навантаження на доходи населення, сприяє розвитку неофіційного сектору економіки, рівню тіньової зайнятості та оплати праці «у конвертах», ухилянню від оподаткування. Рівень тіньової зайнятості в Україні (за даними Міжнародної організації праці) складає приблизно 9%. Крім того, для ринку праці в Україні характерним є існування комбінованих форм оплати праці, тобто часткова виплата заробітної плати «в конвертах» [1].

Тобто, сучасний стан податкового навантаження на фонд оплати праці обумовлює пошук та обґрунтування можливих шляхів для оптимізації соціально-податкового навантаження на фонд оплати праці.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України в 2019 році» [2, ст. 8] з 1 січня цього року розмір мінімальної заробітної плати в місяць складає 4173 грн. Нові розміри мінімальної зарплати вплинуть на малий і середній бізнес. Адже сплачуються їм податки прив'язані саме до цих показників. Отже, податкове навантаження зросте.

Від рівня податкового навантаження на заробітну плату значною мірою залежить допустимий розмір оплати праці, який суб'єкт господарювання має виплатити. Зростання фонду оплати праці відповідно збільшує відрахування до фондів соціального страхування через сплату єдиного соціального внеску (ЄСВ), а також податку на доходи фізичних осіб (ПДФО).

Джерелом усіх цих нараховувань є фонд оплати праці.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», ЄСВ нараховується із заробітної плати за видами виплат, що включають основну та додаткову

заробітну плату, інших заохочувальних та компенсаційних виплат [3, ст. 7]. До бази для нарахування та утримання ЄСВ включаються також лікарняні та винагороди за договорами цивільно-правового характеру [3, ст. 7].

Враховуючи, що ПДФО є вагомим важелем регулювання розподілу між державою та населенням фінансових ресурсів, він виступає одним із найстабільніших і найдієвіших джерел формуванням дохідної частини бюджетів й безпосередньо впливає на рівень доходів населення та їх розподіл, виконуючи в такий спосіб роль соціального регулятора.

Заробітна плата також є базою оподаткування ПДФО (пп. 164.2.1 п. 164.2 ст. 164 Податкового кодексу України (далі – ПК України) [4, ст. 164]).

Заробітна плата складається із основної та додаткової частин, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, що виплачуються (надаються) платнику податку у зв'язку з відносинами трудового найму (п.п. 14.1.48 п. 14.48 ст. 48 ПК України) [4, ст. 48]. У зв'язку з цим, податкове навантаження на фонд оплати праці складається: як з податкового навантаження на заробітну плату працівника, так і з податкового навантаження на фонд оплати праці підприємства. Із мінімальної заробітної плати стягується на ПДФО – 751,14 грн., на військовий збір – 62,60 грн., і працівник отримує 3359,26 грн. (4173 грн. – 751,14 грн. – 62,60 грн.). Податкова соціальна пільга до мінімальної заробітної плати не застосовується, оскільки вона більша за граничний розмір доходу, який дає право на таку пільгу (2690 грн.).

ЄСВ у розмірі 22% , який нараховує і сплачує роботодавець за працівника за його рахунок складає 918,06 грн.(4173 X 22%). І, це лише із мінімальної заробітної плати.

Тому, високий рівень податкового навантаження на фонд заробітної плати породжує створення різноманітних схем ухилення від дійсного висвітлення розміру заробітку, зокрема:

1) окремі підприємства з метою оптимізації оподаткування виводять за штат працівників з подальшим оформленням їх як підприємців-спрошенців, які продовжують працювати на колишньому місці і виконувати свої колишні обов'язки, але вже на підставі цивільно-правового договору, а не трудового [5];

2) використання аутсорсингу, що передбачає виведення персоналу за штат компанії-замовника і оформлення його у штат компанії-провайдера та т.п.

В зв'язку з цим, Україна потребує нової стратегії реформи податкової системи, яка має забезпечувати узгодження інтересів держави, суб'єктів господарювання та регіонів з урахуванням існуючого співвідношення у рівнях їх розвитку і реальних можливостей, а також створити такі умови ведення підприємницької діяльності, які покликані сприяти більш повному використанню резервів забезпечення стійкого економічного зростання в Україні. Це має наблизити фіскальний простір України до європейських

стандартів, підвищити фіскальну ефективність податкової системи та забезпечити її соціальну справедливість.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Про державний бюджет на 2019 рік : Закон України від 28.02.2019 № 2696-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19>.
3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. Ст. 164.
5. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.

А. О. Моргун

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.ю.н., доц. К. Ю. Кармазіна*

ВІДЧУЖЕННЯ ЯК ОДНА ІЗ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЖИТЛО

Припинення права власності на житло є важливим питанням для обговорення в сучасному світі, оскільки відбуваються прогресивні зміни в різних сферах, зокрема, і в законодавчій. Не оминає цей прогрес і одну з найбільш розвинутих – житлову сферу. В цьому зв'язку доцільно дослідити особливості припинення права власності на житло шляхом відчуження, адже дана підстава є найбільш розповсюдженою серед інших.

Досліджувана підстава припинення права власності на житло з волі власника закріплена на законодавчому рівні, а саме: в п. 1 ч. 1 ст. 346 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК України) зазначається, що право власності припиняється у разі відчуження власником свого майна [1, ст. 346]. На практиці дана підстава реалізується шляхом укладання різноманітних цивільно-правових договорів, до яких належать: продаж, дарування, міна, довічне утримання та ін. [2, с. 59].

Однією з особливостей відчуження житла є наявність волевиявлення двох сторін. Для розуміння даної особливості, ми маємо розмежувати дві підстави припинення права власності на житло з волі власника, а саме: 1) відмову від майна; 2) відчуження майна.

Щодо відмови, то під нею слід розуміти саме одностороннє волевиявлення суб'єкта, тобто носія права, спрямоване на розірвання зв'язку даного суб'єкта з правом. А відчуження відрізняється від відмови тим, що

право передається іншому суб'єкту саме внаслідок реалізації взаємоузгодженого волевиявлення [3, с. 454]. Тобто, мається на увазі, що відмова від свого житла характеризується одностороннім волевиявленням власника, а відчуження, навпаки, двостороннім волевиявленням. Наприклад, коли особа продає квартиру (відчужує), то вона за власною волею припиняє своє право власності на неї, а інша особа, яка купує, за власною волею набуває право власності на придбану квартиру. Виходячи з цього, ми можемо говорити про подвійну природу відчуження житла, адже особа, яка відчужує будинок чи квартиру, припиняє право власності на житло, а інша особа набуває право власності на нього.

Варто зазначити, що відчуження майна, в тому числі і житла, може відбуватися і у примусовому порядку, але у визначених законодавством окремих випадках. Власне, примусове відчуження майна – позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості [4, ст. 1].

Іншою особливістю є те, що досліджувана підстава може реалізовуватися як на платній, так і на безоплатній основі. Наприклад, до платної ми можемо віднести відчуження шляхом купівлі-продажу. Це виявляється в тому, що відчужувач житла в разі продажу останнього отримує грошові кошти від покупця, тобто отримує плату. Стосовно безоплатної основи відчуження житла, то в даному випадку доцільно звернути увагу на договір дарування. Так, в ЦК України зазначається, що за договором дарування одна сторона передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні безоплатно майно (дарунок) у власність. Тобто, особа, яка дарує іншій свій будинок, не отримує натомість нічого: ані грошей, ані іншого еквівалентного майна. Також у випадку, коли договір встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, це не визнається договором дарування [1, ст. 717].

Підсумовуючи, наголошуємо на тому, що до особливостей відчуження житла відносяться: 1) наявність волевиявлення двох сторін; 2) реалізується на платній або безоплатній основі. Існують лише визначені законодавством випадки, коли відчуження може здійснюватися у примусовому порядку. Але в цілому відчуження житла ми можемо віднести до підстав припинення права власності на нього з волі власника.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

2. Бернацький М. Припинення права власності на житло. *Юридична Україна*. 2014. № 7(139). С. 58–62.
3. Пацурківський Ю. П. Припинення права власності як форма його реалізації. *Форум права*. 2013. № 3. С. 453–459.
4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 15. Ст. 99.

І. Л. Петрущенко

*студ. II курсу магістратури факультету морського права
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Ю. В. Ломжець*

ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА

Актуальність теми обумовлена великим значенням інституту банкрутства для повноцінного функціонування економіки країни, недосконалістю правового регулювання банкрутства у діючому законодавстві України. Згідно з дослідженням Світового банку «Doing Business» в 2018 Україна зайняла лише 145-те місце за показником врегулювання неплатоспроможності, «завдяки» чому впритул наблизилася до Бангладеш (153 місце) і Зімбабве (159 місце). З 21 жовтня набере чинності Кодекс України з процедур банкрутства. Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи [1].

Прийняття Кодексу значний і довгоочікуваний крок щодо вдосконалення регулювання питань банкрутства в Україні, проте потрібен час для його впровадження і налагодження практичної реалізації. У зв'язку з цим дійсно необхідно звертати увагу на існуючу в інших країнах практику, порівнювати і брати самі відпрацьовані і досконалі механізми.

Банкрутство – це один з ключових елементів ринкової економіки і інститут розвиненої системи цивільного та торговельного права. У США цей інститут існує довше, ніж сама держава, так як ще до утворення Сполучених Штатів в колоніях використовувалося видозмінені англійські норми про неспроможність. Особливості США, такі як «множинність юрисдикцій» і потужна судова система зумовили появу унікальної практики вирішення справ про реорганізацію і банкрутство, яка багато в чому пішла далі в своєму розвитку в порівнянні з європейською системою.

Незважаючи на те, що тільки в другій половині ХХ століття процедура здійснення реорганізації-банкрутства в США стала звичайною справою, сама ідея такої процедури існує в США вже давно. Перші положення, що стосуються

реорганізації/банкрутства з'явилися ще в XVIII столітті. Так, у вересні 1787 року Конституційні Збори США наділили Конгрес повноваженнями приймати законодавчі акти, які складуть єдину національну правову базу для вирішення спорів кредиторів з боржниками. Це було зроблено для того, щоб піти від англійської практики, де при певних обставинах за оголошення про реорганізацію або банкрутство підприємства або фізичної особи передбачалася смертна кара [2, с. 127].

Законодавство про реорганізацію-банкрутство США дає (в більшості випадків) можливість юридичним і фізичним особам, які сумлінно заявили про своє банкрутство, звільнитися від більшої частини свого боргу, а підприємствам, що серйозно займаються своєю діяльністю, надається можливість реорганізувати виробництво, знайшовши, таким чином, фінансову стабільність. Американські юристи і бізнесмени сходяться на думці, що законодавство про реорганізацію і банкрутство служить «страхувальною сіткою» для системи ринкової конкуренції і «рятувальним колом» – для вільного підприємця [3, с. 537]. Позитивний вплив законодавства про банкрутство складається з трьох складових – вигода конкретного підприємства, вигода держави і вигода суспільства.

Законодавство створює правові основи для реорганізації збанкрутілих підприємств, отже, воно стимулює підприємницьку діяльність, інвестування і прийняття на себе ризику. Нормативна база відкриває дорогу до звільнення від боргів тим сумлінним і відповідальним боржникам, які дійсно потребують «нового старту» в умовах конкуренції в суспільстві. Впорядкованість і попередня визначеність правового статусу кредиторів та боржників створює правову основу для забезпечення надань позик і збільшення обсягу кредитування, що є одним з необхідних компонентів нормального торговельного обороту.

Однак, звільняючи боржника від фінансових зобов'язань необхідно забезпечити, також, захист інтересів і прав кредиторів. Тому правові норми, що регулюють дані процедури в США створювалися таким чином, щоб задовольняти обидві сторони при здійсненні процедури реорганізації/банкрутства.

Будь-який вид цивільних правовідносин регулюється в США не тільки федеральним законодавством, а й нормами штатів завдяки принципу «множинності юрисдикцій». Однак, особливістю інституту реорганізації/банкрутства в Сполучених Штатах є те, що, на відміну від інших інститутів цивільного права, він складається з регулятивних, охоронних і спеціалізованих норм, що містяться головним чином в федеральних законодавчих актах.

Реалізація законів про реорганізацію/банкрутство проводиться Федеральними Судами у справах банкрутства (United States Bankruptcy Courts).

Суди у справах банкрутства відносяться до категорії так званих «судів Статті 1», в тому сенсі, що вони були створені Конгресом США відповідно до законодавчих повноважень, наданих йому Статтею 1 Конституції США. В 90 судах (за числом судових округів) працюють 365 федеральних суддів у справах про банкрутство. (US Bankruptcy Judges), які розглядають справи як окремі випадки і виносять остаточні рішення. Рішення судів у справах про банкрутство можуть бути оскаржені до Окружного Суду, Апеляційного Суду, або Спеціальної колегії суддів у справах про банкрутство [4, с. 52].

За останні десять років законодавство Сполучених Штатів з питань банкрутства були внесені нові прогресивні положення: 1) суддів було відсторонено від управління майном боржника, 2) судова процедура стала більш гнучкою, 3) була заснована Програма Федерального Управління конкурсної масою, 4) були кодифіковані розрізнені статті Закону про Банкрутство та інших нормативних актів, 5) було урівняно повноваження кредитора і боржника (кредитор має право самостійно скласти план реорганізації, призначати конкурсного керуючого, і вимагати в суді розширення своєї компетенції в конкретному з випадку неспроможності), 6) нові норми дозволяють кредиторам використовувати механізм примусової реорганізації відповідно до положень глави 11 (раніше допускалася примусова ліквідація), 7) запроваджені вимоги надання кредиторам більш повної інформації щодо фінансового стану боржника, змісту планів реорганізації, 8) процедура щодо банкрутства фізичних осіб була поширена на компанії, що складаються з однієї особи [5, с. 13].

Можна визначити наступні принципи здійснення процедури банкрутства в Сполучених Штатах: 1. Оскільки законодавство орієнтоване на максимально можливе задоволення інтересів як кредиторів, так і індивідуальних, корпоративних та пов'язаних відносинами партнерства боржників, можна скористатися різними типами процедур.

2. При розгляді справи про реорганізацію/банкрутство з боржника знімається обов'язок виконання фінансових зобов'язань. Однак, звільнення боржника від всіх фінансових зобов'язань суперечило б громадським інтересам. Тому законодавство визначає типи заборгованостей, від яких боржник не може бути звільнений.

3. Виключається звільнення від сплати боргів підприємство, яке: а) передавало або приховується від кредиторів або суду своє майно; б) приховувало від кредиторів і суду або знищувало фінансові документи; в) надало суду неправдиву інформацію при подачі заяви про реорганізацію/банкрутство; г) умисно вилучило документи або майно з розпорядження суду або арбітражного керуючого; д) не було здатне, або не бажало виконати рішення суду; е) подавало заяву про

реорганізацію/банкрутство і звільнялося від боргів протягом попередніх 6 років.

4. Якщо суд виніс відповідне рішення, підприємство зобов'язане передати призначеному арбітражному керуючому право розпоряджатися всім своїм майном. У цьому випадку арбітражний керуючий здійснює управління підприємством, а в разі ліквідації підприємства може нести відповідальність за розподіл майна підприємства, або коштів, виручених при продажу майна між кредиторами.

5. У разі спроби боржника приховати майно або передати його своїм діловим партнерам, друзям або членам своєї сім'ї, арбітражний керуючий може зажадати повернення цього майна. Проти осіб, до яких перейшло це майно може бути подано позов до суду загальної юрисдикції федеральної судової системи. Також повернення майна може зажадати суд у справах про банкрутство. Повернене майно знову включається до складу ліквідаційної маси, і може бути розподілене між кредиторами.

6. Якщо підприємство має заборгованість перед державою (наприклад, має заборгованість по податках або зобов'язання по кредиту), суд, який розглядає справу може зажадати від державних органів утриматися від спроб стягнення заборгованості поряд з іншими кредиторами. Якщо ж суд допускає сплату заборгованості перед державою, остання бере участь в розподілі майна боржника нарівні з іншими кредиторами. Суд зобов'язує державу отримати виплату на умовах боржника, як це відбувається по відношенню до всіх кредиторів боржника.

7. Судовий захист від стягнення заборгованості може бути наданий як на підставі добровільної заяви боржника, так і в разі пред'явлення позовів кредиторами. Особливістю американського процесу у справах про реорганізацію/банкрутство є те, що, оскільки вигоду від судового розгляду справи може отримати як кредитор, так і боржник, порушити справу в суді може як одна сторона, так і обидві сторони одночасно.

8. Хоча при банкрутстві/реорганізації в США не передбачається мирова процедура, суди рекомендують боржникам і кредиторам досягати компромісу в питанні повернення боргів і реалізації забезпечення кредитів, фіксуючи його в спеціальній угоді. Компроміс в рівній мірі служить інтересам, як боржника, так і кредиторів [6, с. 138–140].

Таким чином, в Сполучених Штатах інститут банкрутства розглядається як один з елементів державної економічної політики і спрямований на оздоровлення як окремих підприємств, так і національної економіки в цілому.

Підсумовуючи, слід зазначити, що зарубіжне регулювання процедур банкрутства потребує більш глибокого та ретельного дослідження з метою визначення доцільності, можливості, підходів та шляхів запровадження відповідних механізмів і процедур в Україні.

Список використаної літератури

1. Мисник Н. Кодекс по процедурам банкротства: общая характеристика и скрытые нюансы. URL: https://biz.ligazakon.net/news/185699_kodeks-po-protseduram-bankrotstva-obshchaya-kharakteristika-i-skrytye-nyuansy.
2. Гражданское и торговое право капиталистических государств (под редакцией Васильева Е. А.). 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Международные отношения, 1993. 389 с.
3. Ласк Г. Гражданское право США (Право торгового оборота) (под редакцией и с вступительной статьей доктора юридических наук проф. Е. А. Флейшиц). Москва : Издательство иностранной литературы, 1961. 774 с.
4. Мидор Д. Д. Американские суды. Сент-Полл, Миннесота : Уэст Паблишинг Компании, 1991. 81 с.
5. Лагес І. Банкротство в США. *Антикризисное управление*. 2014. № 10 (16). С.11–14.
6. Джунь В. В. Інститут неспроможності; світовий досвід розвитку та особливості становлення в Україні. Монографія. Київ : Юридическая практика, 2006. 384 с.

М. Т. Рожак

*студ. II курсу магістратури Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
спеціальність «Право»*

ДОКАЗУВАННЯ У КОРПОРАТИВНИХ СПОРАХ

Актуальність теми дослідження в сучасний період обумовлена рядом причин. Для правильного вирішення корпоративних спорів, що підвідомчі господарським судам, слід проаналізувати та встановити дійсні взаємовідносини сторін по конкретній справі. Зрозуміло, що вивчення всіх обставин справи будь-якого корпоративного спору здійснюється судом лише шляхом вивчення доказів, які містять інформацію про факти та відомості [1].

Специфіка господарського судочинства у справах про захист корпоративних прав визначається особливостями: елементів позову (предмет позову, підстава, зміст позову); передумов реалізації права на позов учасників корпоративних правовідносин; суб'єктного складу та процесуального статусу осіб, які беруть участь у таких справах; предмету та видів доказів; особливостей забезпечення позову [2].

В корпоративних спорах для позовів в інтересах декількох акціонерів (учасників) товариства етимологічно найбільш правильною назвою є саме груповий позов.

Передумовами права на пред'явлення позову у корпоративних спорах, є наступні:

- 1) процесуальна правоздатність акціонера (учасника, засновника) товариства;
- 2) підвідомчість спору господарському суду;

3) відсутність тотожної справи у провадженні суду або постановленого рішення суду з тотожного позову [3].

Предмет доказування у справах, що стосуються захисту корпоративних прав, становлять сукупність фактів (статус учасника (акціонера) товариства, наявність матеріально-правової вимоги тощо), що обумовлюють вимоги та заперечення учасників корпоративного спору, а також ті обставини, без з'ясування яких неможливий всебічний об'єктивний розгляд і вирішення справи та виконання судом інших завдань необхідних для належного судового захисту корпоративних прав [4].

Різноманітні процесуальні дії, які здійснюються судом, сторонами, третіми особами та іншими учасниками господарського процесу, пов'язані з доказуванням, об'єднуються у взаємопов'язані елементи, які і створюють етапи переходу від можливих суджень до достовірних [5].

В процесі доказування та обґрунтування підстави позову не завжди є можливим обмежитись тими видами доказів, які передбачені в чинному ГПК України. Тому, вважаємо, що законодавцю необхідно приділити особливу увагу більш чіткому та ефективному регулюванню проблематики забезпечення позову шляхом законодавчого закріплення умов забезпечення позову [6].

Судове доказування починається із твердження сторін, заінтересованих осіб про факти, з якими пов'язується наявність чи відсутність суб'єктивних прав.

Другим елементом доказування виступає вказівка заінтересованих осіб на докази.

Третім елементом доказування в господарському процесі виступає процедура подання та збирання доказів. Подання доказів, як процесуальна дія, складається з фактичної передачі їх в розпорядження суду.

Четвертим елементом доказування в господарському процесі є дослідження і оцінка доказів [5].

Результати оцінки доказів відображаються безпосередньо в мотивувальній частині рішення господарського суду.

Отже, доказуванням у корпоративних спорах є діяльність господарського суду та осіб, що беруть участь у справі, спрямована на встановлення за допомогою судових доказів достовірності фактів, від яких залежить вирішення спору між сторонами по суті, тобто фактів, що складають предмет доказування.

Воно повинно включати в себе такі дії, як:

1. визначення кола фактів, що підлягають включенню до предмету доказування;
2. виявлення та збирання доказів, необхідних для встановлення достовірності фактів, що входять до предмету доказування;
3. дослідження та оцінка доказів [7].

Список використаної літератури

1. Бабенко В. В. Деякі питання доказування в сучасному господарському процесі. *Вісник Академії адвокатури*. 2005. № 2. С. 74–81.
2. Бабенко В. В. Актуальні проблеми доказування в господарському процесі. *Вісник господарського судочинства*. 2005. № 2. С. 186–193.
3. Бабенко В. В. Належність та допустимість доказів в господарському процесі. *Вісник Академії адвокатури*. 2006. № 5. С. 64–69.
4. Господарський кодекс України : Закон України від 06.01.2018 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 11. Ст. 462.
5. Бабенко В. В. Проблеми реалізації принципу змагальності під час доказування в господарському процесі. *Вісник Академії праці і соціальних відносин*. 2002. № 2(1). С. 17–19.
6. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 07.01.2018 № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 6. Ст. 56.
7. Бабенко В. В. Предмет доказування в господарському процесі. *Вісник Академії праці і соціальних відносин*. 2002. № 4. С. 60–64.

Є. О. Сачаєва

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. О. В. Гаран*

НОТАТКИ ДО ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріальним підґрунтям існування є держави є надходження коштів до публічних централізованих фондів, їх раціональне використання. Забезпеченню постійного функціонування цих процеси сприяють певні правові механізми, особливе місце серед яких займає фінансовий контроль.

Як стверджує В. М. Родіонова, сучасне тлумачення поняття «фінансовий контроль» відрізняють багатоплановість його цілей і багатогранність завдань [1, с. 50]. Але, на жаль, законодавство акцентує увагу лише на державному фінансовому контролі.

Державний фінансовий контроль – це різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними державними органами, який полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі [2, с. 6].

Аналізуючи наукову літературу та статистичні матеріали можна виділити низку проблем, які, на нашу думку, було б важливо вирішити.

По-перше, важливою проблемою є відсутність законодавчого акту про державний фінансовий контроль, яким би було визначено: сутність, мету,

предмет та об'єкт фінансового контролю, його принципи та вимоги проведення, функції фінансових органів.

По-друге, законодавство України не передбачає належного відшкодування втрачених державних фінансів.

По-третє, не регламентована належним чином відповідальність посадових осіб за порушення фінансової дисципліни. А це породжує велику кількість правопорушень. Наприклад, органи Державної аудиторської служби України у 2018 році було проведено 1993 заходів державного фінансового контролю, з яких 1611 – ревізії і перевірки та 382 – державні фінансові аудити. За результатами ревізій та перевірок загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, у звітному періоді становила понад 2,2 млрд. гривень; забезпечено відшкодування та поновлення майже 960,3 млн. гривень втрат фінансових та матеріальних ресурсів, або 42,7 відсотка від виявлених таких порушень (у 2017 році – 34,5 відсотка). За результатами державних фінансових аудитів виявлено фактів неефективних управлінських дій та рішень або ризикових операцій, що призвели або можуть призвести до упущених вигод/ неотриманих доходів або непродуктивних/зайвих витрат, на загальну суму понад 15,5 млрд. гривень; попереджено втрат фінансових і матеріальних ресурсів на суму майже 463 млн. гривень, а також відшкодовано та поновлено відповідних втрат на 82,9 млн. гривень [3]. Наведені дані свідчать про великий потенціал інституту фінансового контролю для забезпечення дотримання законності та фінансової дисципліни у сфері фінансової діяльності держави.

Для усунення зазначених проблем та дотримання вимог до ефективного функціонування системи фінансового контролю потрібно здійснити низку заходів, зокрема:

1) розвиток електронного урядування шляхом розширення кількості електронних послуг та публікації відкритих даних [4]. Правовим підґрунтям для реалізації цього вектору розвитку є «План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [4]. Даний План у період до 2020 року передбачає покрокове формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління [2]. Це – важливий механізм у боротьбі із корупцією у публічних органах влади, у зв'язку із тим, що за допомогою електронних ресурсів стає легше відстежити «маршрут» коштів та виявити адресата.

2) Подальший розвиток системи публічного фінансового контролю. Наприклад, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 310 Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року [5] визначає напрями і механізми розвитку системи публічного контролю на державному, місцевому

та регіональному рівні для удосконалення системи управління та використання державних ресурсів в Україні та забезпечення ефективного функціонування Державної аудиторської служби України. А для більшої дієвості державного фінансового контролю ці відносини доцільно перевести на рівень регулювання Законом. Тому, вже розроблено та подано до Верховної Ради України проект Закону України «Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю» № 9086 від 2018 р. [6]. Це свідчить про зацікавленість влади у розвитку системи фінансового контролю.

Також, необхідно акцентувати увагу на доцільності виконання ключових вимог, яким повинна відповідати система державного фінансового контролю, яка знаходиться на стадії розвитку, зокрема: якісне інформаційне забезпечення та прозорість, економічна ефективність, безперервність розвитку та вдосконаленні контролю, чітка взаємодія всіх підсистем, підконтрольність кожного суб'єкта державного фінансового контролю та т.п. [6].

Список використаної літератури

1. Родионова В. М. Финансовый контроль : ученик. Москва : ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. 320 с.
2. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 424 с.
3. Звіт Кабінету Міністрів України за 2018 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Zvit%202018.pdf>.
4. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80>.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування системи державного фінансового контролю до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 310. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/310-2018-p>.
6. Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю : Проект Закону України № 9086 від 17.09.2018. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH70E00A.html.

О. В. Синіка

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. А. В. Смітюх*

ЗМІСТ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ

Під змістом договору прийнято розуміти сукупність узгоджених сторонами умов, в яких закріплюються права та обов'язки контрагентів, що складають зміст договірної зобов'язання [1, с. 182].

Відповідно до ч. 1 ст. 638 Цивільного кодексу України [2, ст. 638], ч. 2 ст. 180 Господарського кодексу України [3, ст. 180] договір вважається укладеним, якщо між сторонами в належній формі досягнуто згоди за всіма істотними умовами. Істотними є умови про предмет договору, умови, які визнані такими за законом або є необхідними для договорів даного виду, а також всі ті умови, щодо яких за заявою однієї зі сторін має бути досягнуто згоди. Отже, істотними умовами вважаються насамперед умови про предмет договору і ті, які названі такими за законом [4, с. 175]. Зміст корпоративного договору складає сукупність умов, на яких він укладений. Разом з тим з корпоративного договору виникають правовідносини, змістом яких є права та обов'язки учасників, закріплені корпоративним договором. Умови корпоративного договору регулюють поведінкові акти суб'єктів-учасників і знаходять юридичне вираження через їх права і обов'язки [5, с. 102]. Виходячи із зазначених вище законодавчих положень, можна зробити висновок про те, що для того, щоб корпоративний договір вважався укладеним, його сторони повинні дійти згоди щодо предмету договору. Законодавець у Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон «Про ТОВ»), визначає корпоративний договір відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону про ТОВ як «договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації (далі – корпоративний договір), є безвідплатним і вчиняється в письмовій формі» [6, ст. 7].

Виходячи зі змісту ст. 7 Закону «Про ТОВ» можна чітко прослідити, що предметом корпоративного договору є зобов'язання сторін щодо реалізації учасниками товариства своїх прав та повноважень певним чином.

Тобто предметом корпоративного договору є саме те, у який спосіб учасниками господарського товариства мають здійснюватися такі права [7, с. 20].

Також при дослідженні змісту корпоративного договору необхідно приділити окрему увагу одній з особливостей корпоративного договору, що впливає з його багатосторонності – наявності в учасників договору спільної мети. З цього приводу Т. В. Ламм вказує, що мета – обов'язковий атрибут

багатостороннього договору. Якщо немає спільної мети, то немає і багатостороннього договору, а тому необхідно говорити про двосторонній договір. Мета в багатосторонньому договорі може бути будь-якою, як майновою, так і немайновою, головне – вона повинна бути незаборонена законом і не суперечити основним засадам цивільного законодавства [8, с. 12]. О. С. Таран, досліджуючи питання спільної мети у багатосторонніх договорах, доходить висновку, що мета, поряд із предметом, є істотною умовою таких договорів [9, с. 91].

Таким чином, на нашу думку, проведений вище аналіз дозволяє зробити висновок, що зміст корпоративного договору включає у себе не лише умову щодо предмету, а й видається, що при укладенні корпоративного договору учасникам доцільно визначати його мету, зважаючи на те, що вони в процесі виконання умов договору об'єднують та координують свої зусилля для досягнення певного бажаного для них результату.

Список використаної літератури

1. Кулаков В. В. Сложные обязательства в гражданском праве : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2011. 382 с.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435–IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436–IV. (Зі змін та доп.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Бондар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
5. Габов А. В. Общества с ограниченной и дополнительной ответственностью в российском законодательстве. Москва : Статут, 2010. 253 с.
6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.
7. Синіка О. В. Предмет корпоративного договору. *Перші економіко-правові студії* : Матеріали наук.-практ. конф. молодих вчених (Одеса, 7 бер. 2019 р.). Одеса : Фенікс, 2019. С. 19–20.
8. Ламм Т. В. Многосторонние договоры в гражданском праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2003. 30 с.
9. Таран О. С. Багатосторонні договори в цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. 233 с.

І. В. Сівак

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. О. В. Гаран*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КАМЕРАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ В УКРАЇНІ

Камеральні перевірки є одним із найпоширеніших видів податкової перевірки. Законодавством України закріплено поняття та предмет цієї перевірки, але є проблемні моменти застосування цього виду фінансового контролю. Зокрема, попри те, що п. 75.1.1. ст. 75 Податкового кодексу України закріплює дане поняття [1, ст. 75], воно, на нашу думку, потребує уточнення. Особливістю такої перевірки є те, що вона проводиться за місцем розташування органу фінансового контролю, а отже не вимагає переривання чи зупинення господарської діяльності підприємства, ресурсів і витрат з його боку та не створює ніякого навантаження з боку контролюючого органу на підприємство [2, с. 75].

На нашу думку, одним із основних проблемних моментів здійснення камеральної перевірки є невірне визначення предмету, а саме те, що вона здійснюється лише на підставі даних, які зазначені в поданих платником податків деклараціях, а також які містяться в системі електронного адміністрування, при цьому не повинні враховуватись інші бухгалтерські та фінансові звітності або первинні документи. Тому, іноді, за допомогою такого виду перевіряють питання, що є предметом документальної чи фактичної податкової перевірки, що є абсолютно не вірно. Прикладом такої помилки є постанова Верховного Суду у справі № 805/329/17-а, у якій суд встановив, що у даному випадку, відповідач, здійснюючи дослідження питань своєчасності сплати позивачем узгодженої суми податкового (грошового) зобов'язання, вийшов за межі предмету камеральної перевірки [3]. Це є наслідком визнання перевірки незаконною та відповідно, прийняті на його підставі податкові повідомлення-рішення не є правомірними.

Іншим негативним моментом при проведенні камеральної перевірки є необов'язковість згоди платника податків на перевірку та його відсутність при її здійсненні [1, ст. 76]. І тому, суб'єкт господарювання буде знати, що дана процедура проводилась лише за умови виявлення правопорушення. На наш погляд, доцільнішим було б повідомляти про проведення камеральної поведінки у будь-якому випадку: незважаючи на присутність чи відсутність правопорушень. Адже, по суті, в іншому випадку платник податків не знає коли і наскільки ретельно така перевірка проводилася. Це б стимулювало його до більш ретельної підготовки своєї податкової звітності, суворішого дотримання законодавства та відповідальнішого ставлення до даної процедури.

Проте зустрічаються випадки порушення термінів перевірки податкових декларацій. Це пов'язано із тим, що для різних податків – різні строки проведення камеральних перевірок. Так, законодавство встановлює, що камеральна перевірка може бути проведена лише протягом 30 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку їх подання, а якщо такі документи були надані пізніше, – за днем їх фактичного подання, камеральна перевірка з інших питань проводиться з урахуванням строків давності, визначених ст. 102 Податкового кодексу України [1, ст. 102]. В той же час, при проведенні камеральних перевірок за справлянням акцизного податку та збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства передбачаються такі строки як: 15 календарних днів [4]. Тому, як бачимо, немає чітко встановленої норми, яка б врегульовувала це питання. А це – підґрунтя для зловживання.

Отже, якщо підсумувати все вищенаведене, можна зазначити, що в Україні правове регулювання камеральної перевірки потребує серйозних змін. Це сприятиме покращенню ефективності адміністрування податків, укоріненню навичок дотримання фінансової дисципліни у відносинах пов'язаних із сплатою податків і зборів та вихованню у населення позитивної податкової культури.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13.
2. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки, О. П. Гетманця. Харків : Екограф, 2015. 500 с.
3. Постанова Верховного Суду від 23.06.2018 у справі № 803/552/17. URL: <https://taxlink.ua/ua/court/postanova-verhovnogo-sudu-vid-23062018-u-spravi-80355217/#hcq=UsM7NCr>.
4. Про затвердження Примірного порядку проведення камеральних перевірок, здійснення контролю за справлянням акцизного податку та збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства : Наказ Державної податкової адміністрації України від 07.06.2011 № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0333837-11>.

В. В. Сліпенюк

аспірант ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. К. Ю. Кармазіна

НОВИЙ «МОВНИЙ» ЗАКОН ПРО МОВИ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Більше ніж рік тому, на пленарному засіданні Великої палати Конституційного Суду України було ухвалено Рішення № 2-р/2018 від 28.02.2018 року [1], яким визнано неконституційним Закон України «Про засади державної мовної політики» [2]. Вказане рішення загострило й без того

проблемне в Україні мовне питання, і як наслідок цього, більше року мовні відносини були не врегульовані спеціальним нормативно-правовим актом.

Для усунення правової прогалини в сфері застосування мов в Україні парламентом було зареєстровано низку законопроектів, покликаних вирішити питання щодо регулювання мови судочинства. Важливість регулювання мовного питання під час здійснення судочинства безпосередньо впливає також на забезпечення конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови, або мови, яку особа розуміє. З огляду на вказане, 25.04.2019 Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (далі – Закон) [3].

Враховуючи значущість конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови, або мови, яку особа розуміє, в контексті забезпечення справедливого правосуддя та дотримання конституційних прав та свобод осіб під час його безпосередньої реалізації, актуальним є загальний аналіз прийнятого Закону щодо врахування в ньому всіх найважливіших аспектів використання державної та інших мов під час судового процесу.

Для всього вітчизняного політикуму визнання Закону України «Про засади державної мовної політики» неконституційним стало поштовхом до розгляду законопроектів, спрямованих на врегулювання мовних відносин в Україні. Так, на початку 2019 року у Верховній Раді України було зареєстровано шість законопроектів з цього питання, зокрема: «Про мови в Україні», № 5556 від 19.12.2016 [4], «Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні» № 5669 від 19.01.2017 [5], «Про державну мову» № 5670 від 19.01.2017 [6], «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 5670-д від 09.06.2017 [7], «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення розвитку та використання мов національних меншин в Україні» № 6348 від 12.04.2017 [8] та «Про загальні засади та принципи реалізації мовної політики в Україні» № 8550 від 04.07.2018 [9].

Кожний із вказаних законопроектів визначав державну мову як мову судочинства, окреслюючи при цьому певні особливості реалізації конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє. Зокрема, від більш широких (у проекті № 5556 від 19.12.2016) шляхом вручення документів у перекладі мовою корінних народів або національних меншин та можливості виступати в суді, робити заяви, свідчити і вчиняти інші усні процесуальні дії мовою, якою вони володіють, користуючись послугами перекладача [4, ст. 20], до вузьких (у проекті № 5669 від 19.01.2017) шляхом використання іноземної мови, відповідно до умов, визначених процесуальними кодексами України [5, ст. 13].

Прийнятий Закон покликаний регулювати функціонування і застосування української мови як державної у сферах суспільного життя на всій території

України, при цьому, його дія не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів [3, ст. 2].

Що стосується мови здійснення судочинства, положеннями вищевказаного Закону визначається, що у судах України судочинство провадиться, а діловодство здійснюється державною мовою. У судовому процесі може застосовуватися інша мова, ніж державна, у порядку, визначеному процесуальними кодексами України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Суди ухвалюють рішення та оприлюднюють їх державною мовою у порядку, встановленому законом. Текст судового рішення складається з урахуванням стандартів державної мови [3, ст. 14].

На відміну від Закону України «Про засади державної мовної політики», який визнано неконституційним, положення цього нормативно-правового акту не передбачають здійснення провадження регіональною або (іншою) мовою та не визначають конкретні способи реалізації права на використання в судочинстві рідної мови, або мови, яку особа розуміє [2, ст. 14].

Однак, положення, зазначені в статті 14 Закону, на нашу думку, є цілком прийнятними щодо регулювання мовних відносин під час здійснення судочинства, оскільки дають змогу особі, яка не володіє державною мовою реалізувати своє конституційне право на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку вона розуміє шляхом відсилання до процесуальних кодексів, норми яких закріплюють можливість учасників судового процесу, які не володіють або недостатньо володіють державною мовою, робити заяви, надавати пояснення, виступати в суді і заявляти клопотання рідною мовою або мовою, якою вони володіють, користуючись при цьому послугами перекладача в порядку, встановленому законодавством.

Враховуючи позитивні положення цього Закону, все ж доречним було б також зазначити право особи безпосередньо звертатися до суду з письмовими заявами, клопотаннями та іншими документами рідною мовою або мовою, яку вона розуміє, оскільки в законодавстві чітко не відображено дане право.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що регулювання мови судочинства у досліджуваних законопроектах, спрямованих на забезпечення мовних відносин в Україні та новоприйнятому Законі є прийнятним. Однак, на нашу думку, вказаний нормативно-правовий акт слід допрацювати щодо розширення способів та гарантій реалізації конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє.

Список використаної літератури

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засади державної мовної політики» від 28.02.2018 № 2-п/2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-18>.

2. Про засади державної мовної політики : Закон України від 03.07.2012 № 5029-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 23. Ст. 218.
3. Про мови в Україні : Законопроект № 5556 від 19.12.2016. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60750.
4. Про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні : Законопроект № 5669 від 19.01.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60952.
5. Про державну мову : Законопроект № 5670 від 19.01.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60953.
6. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Законопроект № 5670-д від 09.06.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5670-D0%B4&skl=9.
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення розвитку та використання мов національних меншин в Україні: Законопроект № 6348 від 12.04.2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61590.
8. Про загальні засади та принципи реалізації мовної політики в Україні : Законопроект № 8550 від 04.07.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64346.
9. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 21. Ст. 81.

А. О. Степанюк

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Право»

науковий керівник: д.ю.н., проф. О. В. Гаран

НОТАТКИ ЩОДО НОВАЦІЙ У ОПОДАТКУВАННІ ФОПІВ- «СПРОЩЕНЦІВ» В ІТ-СФЕРІ

Ми живемо в епоху, коли інформаційні технології (далі – ІТ) розвиваються з неймовірною швидкістю. Враховуючи це, держава знаходить нові способи для стимулювання розвитку ІТ в майбутньому та їх впровадження в усі сфери суспільного життя, в тому числі, у сферу адміністрування податків.

Особливе місце серед ФОПів-«спрощенців» займають учасники ІТ сфери. Більшість цих суб'єктів, зареєстровані як фізичні особи-підприємці (далі – ФОП), користуються спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності яка є «особливим механізмом справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297 Податкового кодексу України (далі – ПК України), на сплату єдиного податку і порядку та на умовах, визначених главою 1 розділу 14 ПК України, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності» [1, ст. 297].

Зараз представники державної влади почали опікуватись саме цією сферою. Наприклад, тільки за 2019 рік було вже дві пропозиції щодо внесення змін для оподаткування так званих ІТ-«спрощенців».

Так, 26.02.2019 до Верховної Ради України було подано законопроект № 10094 «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо розвитку креативних індустрій в Україні)». Ініціатори цього законопроекту пропонували виокремити ІТ-ФОПів в п'яту групу «спрощенців» – «фізичні особи – підприємці, які провадять діяльність виключно у сфері інформаційних технологій» [2, ст. 1] і підвищити податок для них. Передбачалось «поступове щорічне зростання для підприємців у сфері ІТ на 1% ставки єдиного податку, в результаті чого ця ставка через 5 років має становити 10%» [3]. «Відсоткова ставка єдиного податку для платників п'ятої групи встановлюється у розмірі 5 відсотків доходу з 01.01.2020, 6 відсотків доходу з 01.01.2021, 7 відсотків доходу з 01.01.2022, 8 відсотків доходу з 01.01.2023, 9 відсотків доходу з 01.01.2024 та 10 відсотків доходу з 01.01.2025» [2, ст. 5] – йшлося в законопроекті. Наслідком дії таких новацій очікувалось збільшення робочих місць, підвищення рівня конкурентності і забезпечення розвитку ІТ-індустрії, але по суті із всіх прогнозованих наслідків здійснився би лише один – збільшення надходження до державного бюджету України та Пенсійного фонду.

Однак, 29.08.2019 минулий законопроект було відкликано, а вже 04.09.2019 новий уряд запропонував більш дієві зміни.

Враховуючи недостатність професіоналів в ІТ-галузі, уряд буде ініціювати створення Фонду ІТ Creative – Фонд розвитку людського капіталу.

Гроші з цього Фонду підуть на фінансування трьох напрямків: створення нових кампусів та курсів для ІТ-спеціалістів, фінансування стипендій студентів українських ВНЗ та на гранти для молодих вчених» [4]. Передбачається введення спеціального збору за рахунок якого даний Фонд буде фінансуватись. Розмір збору має з 1% в 2020 році зрости до 5% в 2024 році. Уряд очікує, що «Фонд запрацює у 2020 році, а його наповнення складатиме 0,5 млрд грн. і буде надалі зростати» [4].

Дуже важливим аспектом є те, що до створення цього Фонду буде залучено безпосередньо представників ІТ-індустрії, які в подальшому будуть займатися й його керуванням. Уряд вже розробив проект закону, що стосується даного питання, та в найближчий час має подати його на розгляд Верховної Ради України.

Наразі передбачається, що у ІТ-«спрощенців» буде така «схема оподаткування: 5% єдиного податку; 1,5% військового збору; єдиний мінімальний внесок з двох зарплат; збір на розвиток людського капіталу, який буде рости з 2020 до 2024 року, з 1% до 5% на процентний пункт щороку» [5].

Також варто зазначити, що важливим є аспект переходу на таку систему, а саме те, що це буде здійснено добровільно згідно з волевиявленням такого суб'єкта оподаткування.

Така «нова опція дозволить забезпечити ІТ стабільну прогнозовану роботу компаній, можливість довгострокового планування, унеможливить спекуляції навколо теми прихованих трудових відносин» [5]. Завдяки введенню Фонду людського капіталу буде вирішено проблему браку кадрів, що в даній сфері є однією з актуальніших саме в даний період часу.

Отже, враховую усе вище зазначене із запропонованих варіантів внесення змін до оподаткування ФОПів-«спрошенців» в ІТ-сфері більш доцільним та ефективним є дотримання ініціативи щодо введення збору на розвиток людського капіталу та створення Фонду людського капіталу.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо розвитку креативних індустрій в Україні) : Законопроект від 26.02.2019 № 10094. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65564.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо розвитку креативних індустрій в Україні) : Законопроект від 26.02.2019. № 10094. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65564.
4. Гончарук О. Уряд ініціює Фонд ІТ Creative, який буде виховувати нових ІТ-спеціалістів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-iniciyuje-fond-it-creative-yakij-bude-vihovuvati-novih-it-specialistiv-oleksij-goncharuk>.
5. Нові податки для ІТ: скільки платитимуть ФОП у окремій податковій групі. URL: <https://ua.news.ua/novye-nalogi-dlya-it-skolko-budut-platit-fop-v-otdelnoy-nalogovoj-gruppe/>.

А. К. Таукач

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. В. Гаран

НОТАТКИ ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ

Світовий і вітчизняний туризм стали вагомими джерелами наповнення державних та місцевих бюджетів у зв'язку із тим, що туристична сфера наймовірно активно розвивається. Тому, зрозуміла увага до туристичного збору, який відноситься місцевих зборів, але даний збір має свою специфіку, що пов'язана із регіональним характером стягнення. Туристичний збір – це певна підсистема, що є елементом макросистеми оподаткування держави, і як наслідок, – важливий компонент економічного розвитку держави.

«У інформаційній довідці Європейського інформаційно-дослідницького центру зібрано таку інформацію: 1) за оцінками Всесвітньої організації

туризму, туристичні країни одержують приблизно 10–25% від загального податкового доходу за рахунок туристичного сектора; 2) туризм формує 8% сукупного валового внутрішнього продукту країн Європейського Союзу і забезпечує близько 11% економічного зростання; 3) за прогнозами, до 2020 р. обсяги міжнародних туристичних потоків зростуть у 2,2 рази щодо показників 2000 р. (із 698 млн. до 1,561 млрд. дол. США поїздок). Частка зростання доходів від туризму – у 4,2 рази (з 476 млрд. дол. США до 2 трлн млрд. дол. США)» [1].

Відповідно до пункту 268.1 статті 268 Податкового кодексу України, «туристичний збір – це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету» [2, ст. 268].

Ставка туристичного збору в кожному регіоні України різна, адже вона визначається рішеннями місцевих рад за кожну добу для внутрішнього туризму у розмірі «до 0,5% МЗП (у 2019 році – 20,87 грн) та в'їзного туризму – до 5% МЗП (у 2019 році – 208,65 грн)». У Податковому Кодексі України (далі – ПКУ) не закріплюється залежність тривалості доби та фактичного терміну проживання, таким чином, розрахунок доби в установах готельного типу та інших об'єктах, що використовуються для тимчасового проживання, визначаються самостійно суб'єктами господарювання.

Так як в ПК України не визначено мінімальні ставки туристичного збору, то у випадку неприйняття місцевими органами виконавчої влади рішення про встановлення на їх території розміру туристичного збору такий збір не може утримуватися до моменту прийняття відповідного рішення. Для забезпечення наповнення місцевих бюджетів сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад необхідно не тільки прийняти рішення про встановлення туристичного збору, а й визначити правовий механізм контролю за перерахуванням туристичного збору до відповідного бюджету за проживання в приватному секторі, та інвестувати кошти, отримані від сплати цього збору, на розвиток туристичної інфраструктури на території своєї територіальної громади, а особи, які його сплачують, мають усвідомлювати, що вони також вносять значний внесок у розвиток адміністративно-територіальних одиниць та таким чином реалізують свій туристичний потенціал.

Справляння туристичного збору має свої особливості, зокрема.

«Платники збору сплачують суму збору авансовим внеском перед тимчасовим розміщенням у місцях проживання (ночівлі) податковим агентам» [3, с. 31].

Необхідно звернути увагу, що за один і той самий період перебування платника збору на території адміністративно-територіальної одиниці, де встановлено туристичний збір, повторне справляння збору, не допускається.

Тимчасове розміщення платників збору у місцях проживання відбувається тільки у випадку наявності документа, який підтверджує сплату туристичного збору.

У випадку дострокового залишення особою, що сплатила туристичний збір, території адміністративно-територіальної одиниці, де встановлено туристичний збір, сума надмірно сплаченого збору повинна бути повернута їй особі.

Варто звернути увагу, що існує адміністративна відповідальність за несплату туристичного збору як платником збору, так і податковим агентом. Так, «до фізичної особи (платника туристичного збору) може бути застосований органами внутрішніх справ штраф у розмірі 50 НМДГ за несплату ним туристичного збору, органами державної податкової служби – штраф на податкового агента – у розмірі 100 НМДГ, а при повторному порушенні сума штрафу збільшується вдвічі» [4].

Для збільшення суми надходжень туристичного збору до відповідного бюджету досить важливим є процес детінізації доходу туристичної сфери. Але оскільки більшість туристів зупиняється під час своїх подорожей в приватному секторі, а не в готелях, то доволі складно організувати та здійснити стягнення туристичного збору і інвестувати його на розвиток регіонального туризму. Проте, ПК України визначено, що справляння збору може здійснюватися юридичними особами або ФОП, які уповноважені радою відповідної адміністративно-територіальної одиниці справляти збір на умовах укладеного договору. Тому, доцільно розробити чіткий механізм контролю за отриманням доходів від розміщення туристів і перенаправляти їх до відповідного місцевого бюджету.

У державах з ринковою формою економіки місцеве оподаткування сформувалося в результаті тривалого процесу еволюції податків та зборів у цілому, хоча пошук оптимальних засад оподаткування триває і досі, у зв'язку із розвитком інституту місцевого самоврядування.

Список використаної літератури

1. Аналіз європейського досвіду використання туристичного збору. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28934.pdf>.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Пансков В. Г. О возможных напрямках податковой политики. *Фінанси*, 2014. № 5. С. 30–34.
4. Савчук Т. Туристичний збір 2019 року: проблеми оподаткування. *Вісник: офіційно про податки*. 2019. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100013254-turistichniy-zbir-2019-roku-problemi-opodatkuvannya>.

В. С. Тревогіна

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст. викл. І. О. Голоденко*

ПОВІДОМЛЕННЯ – ЯК ВИД ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

Відповідно до ч. 1 ст. 76 Цивільного процесуального Кодексу України, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються письмовими, речовими і електронними доказами [1, ст. 76].

В юридичній науці поширеним є підхід виділення окремих видів електронних доказів без застосування конкретного критерію. У науковій літературі існують різні точки зору щодо місця електронних доказів в системі засобів доказування. Наприклад, Д. М. Чечот [2, с. 156] та О. А. Виноградова [3, с. 21] зазначають, що всі сучасні джерела інформації охоплюються вже відомими процесуальному законодавству засобами доказування і їх необхідно відносити або до речових, або до письмових доказів.

Іншої точки зору притримуються представники другого підходу, зазначаючи необхідність виокремлення електронних засобів доказування серед інших засобів доказування. Вони обґрунтовують свою думку тим, що сучасні процесуальні засоби зберігання інформації, зокрема, повідомлення в соціальних мережах, відео та фотографії, мають суттєву специфіку, яка повинна бути відображена у процесуальному законодавстві, а тому потрібно відносити їх до окремих засобів доказування [3, с. 21]. Так, Т. В. Цюра запропонувала виділити докази, отримані за допомогою технічних засобів, до яких відносить звуковідозапис, фотографії, інформацію, отриману через Інтернет, комп'ютерні програми, що ґрунтуються на комп'ютерній обробці поданого матеріалу [4, с. 42]. Незабаром, український законодавець під час розробки та ухвалення в парламенті нового ЦПК сприйняв концепцію, яка вбачається у змісті ст. 76 ЦПК України, виділивши письмові, речові та електронні докази, тобто розглянувши останні як окрему групу [4, с. 112].

У ст. 100 ЦПК України закріплені такі види електронних доказів, як: електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних, інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [4, с. 112]. В даному випадку, повідомлення, як

окремий вид електронних доказів у списку відсутній, однак, зі змісту ст. 100 ЦПК України ми можемо зрозуміти, що вони безпосередньо належать до електронних доказів, так як вони персоніфіковані (містяться або відправляються з конкретного телефонного номера, або з електронної сторінки в мережі Інтернет), та зберігаються у певному вигляді. Однак, характер інформації в електронній формі, зокрема, розміщеної в мережі Інтернет, суттєво відрізняється від традиційних письмових та речових доказів. Така інформація володіє усіма ознаками електронних засобів доказування, для неї є характерним неможливість безпосереднього сприйняття, що обумовлює необхідність використання технічних та програмних засобів для одержання відомостей та їх специфічних реквізитів (метаданих) – інформації технічного характеру, яка закодована всередині файлів [5, с. 102]. При використанні інформації з мережі Інтернет при розгляді цивільних справ у судовій практиці зустрічаються випадки загублення такої інформації стороною.

Але, не всі судді сприймають повідомлення – як належний доказ. Згідно з Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 10.09.2018 у справі № 914/2505/17, суд встановив, що роздруковка з електронної скриньки не може вважатися належним доказом, оскільки неможливо ідентифікувати вміст електронного листа, незрозуміло, на яку електронну пошту було здійснено відправлення, а також неможливо визначити, чи був надісланий файл підписаним електронним цифровим підписом.

Однак, у Постанові Верховного Суду від 27.11.2018 колегія суддів зробила протилежний висновок, зазначивши, що висновки судів щодо неналежності роздрувок електронного листування суперечать приписам ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», оскільки сила електронного документа, як доказу не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму та додатково не підтверджується показами свідків (учасників листування) [6, с. 125]. Тому, ми притримуємось думки, що суди не мають підстав ігнорувати електронні листи, не посвідченні ЕЦП, адже, вони можуть містити данні, не застосування яких у справі призведе до порушення чинного цивільного процесуального законодавства.

Тому, на сьогодні, у вік електронних технологій, електронне доказування набирає обертів. Кожен, так або інакше, використовує повідомлення для спілкування, та обміну інформацією, зазначаючи в них певні дані. Кожен, сам того не усвідомлюючи, може опинитися в ситуації, коли належним доказом може стати звичайне повідомлення, яке особа надсилала, не надаючи сенсу змісту. Однак, не все повідомлення можуть стати доказами, суд має неупереджено виокремлювати інформацію, яка буде дійсно корисна для справи, щоб доказ був достовірним та належним.

Список використаної літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15.
2. Советский гражданский процесс. Под ред. Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. Ленинград, 1984. 424 с.
3. Зайцев П. П. Допустимость в качестве судебных доказательств фактических данных, полученных с использованием электронных документов. *Арбитражный и гражданский процесс*. 2002. № 4. С. 19–22.
4. Фурса С. Я. Цюра Т. В. Докази і доказування у цивільному процесі : Науково-практичний посібник. Київ : КНТ, 2005. 256 с.
5. Петренко В. С. Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 111–115.
6. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2016. 242 с.

Н. О. Федорук

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В.М. Масін

ЗНЯТТЯ МОРАТОРІЮ НА ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗНАЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні Україна перебуває на етапі поступового становлення вільного ринку обороту земель, у тому числі й земель сільськогосподарського призначення. Оскільки такий соціально-економічний шлях розвитку нашої країни спричинив виникнення дискусійного питання щодо зняття мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських земель, обрану тему вважаємо актуальною, адже постає необхідність у з'ясуванні, чи готова Україна до таких змін, або, все ж таки, більш доцільним було б подальше сприяння продовженню дії мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення?

Відомо, що ідею введення мораторію на відчуження земельних часток (паїв), на теренах нашої країни, вперше було запропоновано у контексті положень Закону України «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)» від 18 січня 2001 р., за якими заборонялося укладання угод купівлі-продажу, дарування земельної частки (паю або іншим способом відчужувати зазначені частки (паї)), окрім передачі їх у спадщину та у разі викупу земельних ділянок для державних і громадських потреб. Передбачалось, що дія мораторію буде тимчасовою й триватиме лише до моменту прийняття Земельного Кодексу України, який, у свою чергу, мав врегулювати порядок реалізації прав громадян щодо земельних часток (паїв). Але, тодішня чинна влада, під час прийняття Земельного Кодексу України від 25.10.2001, у п. 15 Розділу X «Перехідні положення», закріпила заборону на відчуження не лише земельних часток

(паїв), а й земельних ділянок для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва [1, с. 217]. Тобто, влада вирішила не тільки продовжити строки дії мораторію, а й розширити межі його впливу.

У наступні роки, нові представники влади підтримували напрямки політичної діяльності своїх попередників щодо дії мораторію шляхом подальшого прийняття відповідних нормативно-правових актів. Так, на сьогоднішній день, відповідно до п. 15 Розділу X «Перехідні положення» Земельного Кодексу України від 25.10.2001 до набрання чинності законом про обіг земель сільськогосподарського призначення, але не раніше 01.01.2020, не допускається:

- купівля-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, крім вилучення (викупу) їх для суспільних потреб;

- купівля-продаж або іншим способом відчуження земельних ділянок і зміна цільового призначення (використання) земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок, виділених в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, а також земельних часток (паїв), крім передачі їх у спадщину, обміну (міни) земельної ділянки на іншу земельну ділянку з однаковою нормативною грошовою оцінкою або різниця між нормативними грошовими оцінками яких становить не більше 10 відсотків та вилучення (викупу) земельних ділянок для суспільних потреб, а також крім зміни цільового призначення (використання) земельних ділянок з метою їх надання інвесторам-учасникам угод про розподіл продукції для здійснення діяльності за такими угодами [2].

Проте варто зазначити, що не всі українці підтримують такий напрямок реформування земельних відносин. Вони вважають, що таким чином представники влади обмежують конституційні права власників земельних ділянок, порушуючи положення ст. 14 та ст. 22 Конституції України, за якими «право власності на землю гарантується», та «при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод», а також ч. 1, ст. 90 Земельного Кодексу України, де закріплено, що «власники земельних ділянок мають право продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину...» [3, ст. 22; 2, ст. 90]. Крім того, як показує багатороковий досвід, дія земельного мораторію стала однією із головних причин економічного спаду нашої країни, а також сприяла виникненню тіньового ринку купівлі-продажу сільськогосподарських земель [4, с. 172].

На початку вересня 2019 р. почався процес обговорення питання щодо проведення нової земельної реформи, результатом якої повинно стати зняття мораторію на продаж земель.

Та, незважаючи на довготривале очікування такого рішення, виявилось, що не всі готові до таких рішучих змін. Деякі дослідники цієї проблеми вважають, що зняття мораторію може призвести до:

- скуповування значних площ сільськогосподарського призначення фінансово-промисловими групами, що матиме свої наслідки «обезземелення» селян та утворення іноземних підприємств з найманими працівниками;

- відчуження селянами земельних ділянок сільськогосподарського призначення за ціною, що є істотно нижчою за економічно обґрунтовану;

- концентрація значних площ сільськогосподарського призначення у власності фінансових установ (комерційних банків) під час переходу заставної землі у власність заставоутримувача;

- виникнення явища «спекуляції» земельними ділянками, коли значні площі земель сільськогосподарського призначення скуповуватимуться фінансовими спекулянтами із метою подальшого їх перепродажу за більш високою ціною, що призведе до зростання вартості аграрної продукції і спричинить інфляцію;

- неконтрольована зміна цільового призначення та урбанізація сільськогосподарських земель [5, с. 132].

Отже, підсумовуючи усе вищезазначене, можемо дійти таких висновків:

а) введення мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських земель не дало позитивних результатів, а, навпаки, призвело до появи інших, у першу чергу економічних, проблем (звідси витікає, що скасування земельного мораторію є неминучим явищем майбутнього нашої країни);

б) з метою унеможливлення появи інших проблем, і успішного втілення даної ідеї у практику, необхідно прийняти на законодавчому рівні низку спеціальних нормативно-правових актів (наприклад, щодо визначення чіткого кола суб'єктів, які будуть мати право приватизації даної категорії земель, відносно її реальної грошової оцінки, щодо введення спеціального органу, який здійснюватиме контроль за збереженням родючості та цільовим використанням землі).

Лише за таких умов вільний ринок обігу земель сільськогосподарського призначення буде діяти в інтересах народу України.

Список використаної літератури

1. Слободиська О. А. Щодо питання наслідків дії мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 4. С. 217–219.
2. Земельний Кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Гречанюк Н. В. Ефективність мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення як адміністративно-правовий засіб регулювання становлення ринку земель в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2013. Вип. 182. Ч. 3. С. 168–175.
5. Степанов С. В. Щодо зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право*. 2014. Вип. 26. С. 130–132.

Ю. О. Федорук

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова*

СПРАВИ, ЯКІ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДОМ ЗА ПРАВИЛАМИ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Чинна редакція Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) передбачає дві форми господарського судочинства: наказне провадження і позовне провадження (загальне та спрощене) [1, ст. 12].

Справи, які віднесені до юрисдикції господарських судів, розглядаються судом в одній із зазначених форм судочинства в залежності від суті спору та своїх особливостей.

Проаналізувавши положення статті 12 ГПК України, можна надати загальну класифікацію справ у господарському процесі:

1) справи про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо (підлягають розгляду в порядку наказного провадження);

2) малозначні справи;

3) справи незначної складності;

4) справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення;

5) справи, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні (розглядаються в порядку позовного загального провадження).

Справи, зазначені в п. 2–4, розглядаються судами за правилами спрощеного позовного провадження.

При цьому віднесення справи до однієї із вказаних категорій є досить проблемним питанням через відсутність законодавчого врегулювання його окремих аспектів.

Так, наприклад, ГПК України не надає визначення або ознаки поняття «справи незначної складності», хоча і виділяє їх в окрему категорію справ.

Окрім того, незрозумілою є й такий вид справ, як «справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення».

І якщо в першому випадку господарське процесуальне законодавство потребує внесення до нього змін з метою доопрацювання такого недоліку, то в другому випадку слід приділити увагу ще й визначенню самої категорії справ.

На нашу думку, формулювання «справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення» є вкрай невдалим, адже, по-перше, особи, справа яких розглядається судом, завжди заінтересовані в її швидкому вирішенні, а по-друге, і заявник, і відповідач по справі завжди очікують від судового процесу не лише його швидкості, а й винесення законного й обґрунтованого судового рішення.

Вважаємо, що більш доцільним було б таке формулювання: «справи, які потребують першочергового вирішення». При цьому, як вже зазначалося, для того, аби наділити цю категорію справ життєздатністю, необхідно визначити критерії, за наявності яких справа може бути визнана такою.

Малозначні справи – остання категорія справ, які розглядаються господарськими судами в порядку спрощеного позовного провадження. Такими справами є:

- 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ:
  - які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження (їх перелік наданий в ч. 4 ст. 247 ГПК України);
  - справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

При цьому, якщо предмет господарського спору є меншим або дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, така справа автоматично підпадає під категорію малозначної справи і розглядається судом в порядку спрощеного позовного провадження.

Якщо ж ціна позову перевищує 100 та не є більшою за 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, за умови, що справа не підпадає під дію ч. 4 ст. 247 ГПК України, суд може визнати справу малозначною.

Ініціатива щодо розгляду такої справи за правилами спрощеного позовного провадження належить позивачу, який надає відповідне клопотання у письмовій формі одночасно з поданням позовної заяви або ж зазначає про це в самому позові [1, ст. 249].

У свою чергу, відповідач по справі може надати заперечення проти такого клопотання заявника.

У випадку, якщо сторони дійдуть згоди з цього питання, суд, з урахуванням вимог ч. 3 ст. 247 ГПК України, приймає рішення про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження.

Таким чином, сторони по справі, враховуючи специфіку спору, можуть обрати оптимальну для вирішення справи форму судочинства.

Так, наприклад, особам більше не потрібно звертатися до суду із заявою, яка розглядатиметься в порядку позовного провадження, якщо між ними відсутні спірні відносини як такі, а сума вимоги не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [1, ст.ст. 12, 148]. Заява про видачу судового наказу розглядається судом протягом п'яти днів з дня її надходження без проведення судового засідання [1, ст. 154]. Такий порядок значно прискорює розгляд справи, економить час та мінімізує грошові витрати сторін.

Аналізуючи норми, що стосуються загального та спрощеного позовного провадження, можна дійти висновку, що фактично визнається презумпція спрощеного позовного провадження. Це вбачається з положень ч. 3 ст. 12 ГПК України, де вказано наступне: «Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні».

При цьому, якщо справа вже почала розглядатись в порядку спрощеного позовного провадження, в подальшому суд має право за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи постановити ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження.

Підсумовуючи, зауважимо, що впровадження нової системи форм господарського судочинства носить позитивний характер.

Однак окремі положення ГПК України все ще потребують доопрацювання.

Для того, аби нововведення господарського процесу в сфері форм здійснення судочинства дійсно були ефективними, перш за все необхідно визначитися з такими правовими категоріями, як «справи незначної складності» та «справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення».

Список використаної літератури

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n3437>.

М. О. Хижняк

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.філос.н., доц. А. С. Зикін*

СОКРАТ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА ТА МОРАЛІ

Важливе значення в регулюванні відносин у суспільстві у всі часи мають такі соціальні явища як право та мораль. Основна мета цих явищ – цілеспрямований вплив на поведінку людей для створення сприятливих умов співіснування та розвитку окремих індивідів та суспільства в цілому. Втілення у сфері правової діяльності фундаментальних етико-світоглядних ідей, вимагає необхідної теоретичної підготовленості осіб, які застосовують правові норми, знання ними не тільки чинного законодавства, а й основних положень, формування моральних орієнтирів для правильної та ефективної правотворчої і правозастосовної діяльності [1, с. 3]. Тому питання співвідношення права та моралі є й досі актуальним, однак залишається доволі складним та не має однозначної відповіді.

В розробку цього питання свій внесок зробив старогрецький мислитель Сократ, один із засновників діалектики, філософії людини та маевтики як методу пізнання моральних і правових понять та процесів.

Цінність права Сократ ототожнював з його величезним моральним значенням, що виявляється в необхідності «гарних» законів, «справедливих» правителів, «правильних» форм правління. Він характеризував законотворчість як незаперечний борг громадянина. Мислитель закликав громадян керуватися власним розумом, підриваючи тим самим засади традиційного виховання, орієнтованого на шанування зовнішнього авторитету, проголошуючи: «Пізнай самого себе», «Я знаю, що нічого не знаю». Характеризуючи суть філософського вчення Сократа, Арістотель писав: «Сократ займався питанням про моральні добродетності й уперше намагався встановлювати в їх області загальні визначення» [2, с. 125]. У рамках філософії Сократа етичне і політичне тісно переплетені, етика політична, а політика етична. Різні погляди на моральність, право, політику він критикував як результат відступу від належного. Добродетельність, по Сократу, полягає в знанні добра і дії згідно з цим знанням. Тільки людина знає, що таке справедливість, може бути справедливим. Добродетельність можна і повинно навчитися. Вищою добродетельністю є добродетельність політична, до якої Сократ відносив мистецтво управління полісними справами. Філософ говорив: «Я говорю: що законно, то справедливо» [3, с. 134]. На думку Сократа, державний устрій має ґрунтуватися на справедливих за своєю природою законах. Проголошений Сократом принцип тотожності добродетельності і знання, як основа його моральної філософії, в політико-правовій сфері відбивається в думці про те, що правити

повинні ті, що знають. З точки зору Сократа: «Правителі, не ті, що носять скіпетр чи обрані будь-ким, чи отримали владу через жребій, чи насиллям, чи обманом, но ті, що вміють керувати» [3, с. 99]. Свобода, на думку Сократа, досягається за допомогою виконання рівними громадянами законних обов'язків перед розумно і справедливо впорядкованою державою. Він вважав, що вільний вчинок – це розумний вчинок.

На думку Сократа, мораль та право нерозривно пов'язані, більше того вони повинні бути єдиним цілим. Сократ стверджував, що неписані божественні закони, і писанні людські закони, мають одну і ту ж справедливість, яка тотожна законності. Він ніколи не протиставляв природні та писані закони, а також не відрізняв він і природного та божественного права, наполягаючи на тому, що неписані закони є встановленими богами і мають однакову силу незалежно від бажання людей. Оскільки природні закони походять від богів, то вони є моральною основою усього чинного права, мають бути еталоном для права людського, отже писані закони повинні відповідати законам божественним. Філософ вказував на тотожність справедливості та законності, не визнавав існування несправедливих законів. Мислитель вважав найгіршим свавілля та беззаконня, тому навіть писаним законам, що не відповідають божественному праву, треба підкорятися, бо інакше можуть загинути держава та закони, які для громадян мають бути важливіше, ніж рідні матір та батько, бо саме вони породили суспільство [4, с. 51]. Закони обов'язкові для всіх, як для громадянина, так і для правителя, який має постійно турбуватися про підданих та вміти управляти, тобто відрізнити справедливе від несправедливого, розмежовувати добро та зло [5, с. 44]. Сократ зберігав вірність цим поглядам, навіть коли для цього йому довелося втратити життя за вирок суду.

Таким чином, Сократ був першим, хто вивів правову, політичну та моральну проблематику на рівень загальних категорій та понять. А деякі з його ідей набувають особливе значення в сучасних умовах (наприклад, про рівність всіх перед законом та верховенства права, що закріплені у Конституції України як основоположні принципи). На наш погляд, ототожнювати мораль та право не можна, але їх взаємозв'язок беззаперечно необхідний, можна виділити чотири компоненти їх співвідношення: єдність, взаємодія, відмінність та протиріччя. Якби усі закони ґрунтувались на основах моралі, то суспільство уникнуло би багатьох проблем, але мораль більш динамічне явище, та право не завжди встигає за нею. Треба мати на увазі й те, що закони бувають антигуманними, недемократичними, репресивними, що порушують елементарні права людини. Це не може похитнути загального принципу про те, що в основі права лежить мораль. І при зіткненні права і моралі перевага повинна віддаватися все ж моральним вимогам.

Список використаної літератури

1. Большаков Е. В. Соотношение морали и права в истории общественной мысли: этико-философский анализ : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.05. Иваново, 2015. 153 с.
2. Аристотель. Метафизика. Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. 353 с.
3. Ксенофонт. Воспоминания о Сократе. Москва : Наука, 1993. 383 с.
4. Платон. Диалоги. Москва : «Мысль», 1986. 448 с.
5. Мироненко О. М., Горбатенко В. П. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 456 с.

М. О. Храпицька

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.філос.н., доц. А. С. Зикін

СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ПОКАРАННЯ У ТЕОРІЇ ІММАНУЇЛА КАНТА

Від початку формування держави та суспільства покарання виступало невід'ємною частиною суспільного буття і слугувало захисником громадського порядку та загальних інтересів суспільства від протиправних посягань.

З розвитком державно-правової думки змінювалося ставлення до покарання, його змісту та мети. Важливу роль у цьому процесі відіграло становлення гуманістичних ідеалів, проголошення цінності кожної людської особистості, які затвердились у період Нової історії. Співвідношення цих нових для суспільства й держави ідеологічних засад із існуючими принципами покарання стало предметом для роздумів багатьох мислителів того часу. Зосереджував увагу на цьому питанні у своїх працях і видатний німецький філософ Іммануїл Кант.

У «Метафізиці нравів» Кант розрізняє два види покарання – природне і по суду [1, с. 256]. Природна кара – це покарання, якому винний піддає себе сам, страждаючи від докорів сумління. Покарання по суду полягає в заповідній злочинцеві органами державної влади страждання за те, що він скоїв злочин. Предметом уваги держави має бути лише покарання по суду.

Принцип справедливості є визначальним для Канта у вченні про покарання. Кримінальний закон визнається категоричним імперативом, і тому його вимоги справедливі та не потребують доведення – вони є абсолютними й безумовними [1, с. 256]. Відповідно, не вимагається і додаткового обґрунтування для призначення покарання за порушення закону, а його застосування до правопорушника є втіленням справедливості. Оскільки будь-який злочин порушує загальний категоричний імператив, він завжди спрямований не тільки проти потерпілої від злочину особи, а й проти усього

суспільства, тому справедливість слугує основою держави, без якої вона не здатна існувати [2, с. 281].

Покарання завжди є відповіддю суспільства на вчинене діяння і має бути рівнозначним тяжкості вчиненого. Кант пише, що лише право відплати рівним за рівне може визначати міру покарання та задовольняти вимогам справедливості [1, с. 257]. При цьому він не вимагає буквального трактування вказаного принципу, а наголошує, що рівними мають бути страждання, яких зазнала потерпіла особа, та страждання, яких зазнаватиме винна особа [2, с. 282]. Саме тому він заперечує проти штрафу як можливого виду покарання, оскільки вважає, що матеріальні витрати ніколи не відповідатимуть спричиненим злочином негативним наслідкам.

Досягнення справедливості є єдиною метою покарання винної особи і зводиться у працях Канта до абсолюту, тому будь-яка інша за своїм змістом мета є порушенням категоричного імперативу, що є неприпустимим. На думку Канта, покарання має накладатися на злочинця лише тому, що він скоїв злочин, і до того, як виникне думка про те, що з цього покарання можна отримати користь для самого злочинця або для суспільства [1, с. 256]. Заперечення інших можливих цілей покарання є також виявом поваги до особистості злочинця, оскільки суспільству таким чином не дозволяється маніпулювати винною особою [3, с. 167].

Більше того, проголошення абсолютної справедливості стримує владу від зловживань, не дозволяє їй надавати преференції одним та обмежувати у праві інших. Фактично, від влади вимагають забезпечення загальної рівності громадян перед законом, якої в ті часи в судах ще не вдалося досягнути.

У теорії Канта проголошується принцип суб'єктивного ставлення за вину. Призначення покарання особі визнається можливим лише за наявності вини особи, коли, з урахуванням свободи волі та свободи особистості, вона мала можливість зробити вибір, і обрала злочинний шлях. При цьому при призначенні покарання врахуванню підлягають не лише об'єктивні, а й суб'єктивні фактори, і саме вони відіграють головну роль при вирішенні питання про вид та розмір покарання. Кант писав, що має бути врахована не тільки суспільна небезпека діяння, а й ті перешкоди, які особа була змушена долати під час вчинення злочину [1, с. 137]. Такі перешкоди можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними, і зрозуміло, що чим більше перешкод здолала особа, тим більша злочинна спрямованість її поведінки, і тому більш суворе покарання вона має понести.

Таким чином, питання покарання займало важливе місце у працях Іммануїла Канта, а ті аспекти, яким він приділяв найбільшу увагу, досі є актуальними для світового суспільства загалом та України зокрема. На сьогодні ще немає єдиної відповіді на те, яку ж саме мету має виконувати покарання. У діючому Кримінальному кодексі України метою покарання є кара, виправлення

засуджених та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами [4, ст. 50]. Багато вчених вважають цю концепцію застарілою, яка не відповідає сучасній антропоцентричній моделі юстиції, але разом з тим постає питання і про те, яким же чином дотриматися балансу між інтересами суспільства та кожної окремої особистості. У пошуку відповідей на це питання кримінальне законодавство України зазнає кількісних та якісних змін, проте говорити про їх позитивні результати сьогодні ще зарано.

Список використаної літератури

1. Кант І. Метафізика нравов. Сочинения в 6 т. / под ред. В. Ф. Асмуса. Москва : Мысль, 1965. Том 4 (II). 478 с.
2. Подройкина И. А. Осмысление феномена наказания с позиций теорий возмездия. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2015. № 1 (30). С. 280–284.
3. Моисеев С. В. Философия права. Курс лекций. Новосибирск : Сибирское универси-тетское издательство, 2003. 203 с.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 27.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

О. Г. Хріщева

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. А. В. Смітюх*

ПОХІДНИЙ ПОЗОВ У КОРПОРАТИВНОМУ ПРАВІ

В Україні мають місце непоодинокі випадки перевищення повноважень посадовими особами господарських товариств, зловживання керівним становищем та, на жаль, діяльність у власних інтересах, а не в інтересах юридичної особи.

Задля боротьби із зазначеними вище негативними явищами український законодавець, враховуючи міжнародний досвід, запроваджує нові для нашої держави механізми захисту прав акціонерів (учасників) товариств, що обумовлює актуальність обраної теми.

01.05.2016 набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів», провідною метою якого є створення сприятливих умов для інвестування у вітчизняні господарські товариства [1].

Вказаним нормативним актом запроваджено інститут похідного позову, який надає право міноритарним учасникам подавати позови в інтересах юридичної особи про відшкодування шкоди, заподіяної посадовою особою господарському товариству своїми діями або бездіяльністю.

Більшість дослідників інституту похідного позову вказують, що його виникнення відбулося в країнах англосаксонської правової сім'ї, де він отримав назву «shareholder's derivative action» або «derivative suit» [2, с. 44].

Слово «похідний» означає, що учасник (акціонер), який є ініціатором судового процесу, не є безпосереднім вигодонабувачем у спорі, такою особою є саме товариство, але права та законні інтереси учасника захищаються шляхом захисту інтересів товариства.

Відповідно до статті 54 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), правом звертатися до суду із похідним позовом наділена особа, якій належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства або частка у власності юридичної особи якої становить 10 і більше відсотків [3, ст. 54].

На нашу думку, зазначена норма з приводу цензу у 10% не відповідає конституційним положенням, а саме статті 24 Конституції України, відповідно до якої: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом» [4, ст. 24].

З одного боку, зазначений підхід законодавця можна обґрунтувати необхідністю захисту посадових осіб від зловживань із боку великої кількості акціонерів, які можуть навмисно ставати акціонерами з метою звернення із похідними позовами та шантажу для отримання відкупу.

Адже закон не гарантує, що акціонер, який ініціює похідний позов, діє в інтересах саме товариства, а не ставить за мету, наприклад, отримання вигоди або внесення дисбалансу в роботу компанії [5, с. 25].

Проте, з іншого боку, простежується обмеження обсягу прав міноритаріїв, які володіють меншими пакетами (частками) у статутних капіталах товариств, але мають потребу захистити інтереси товариства від зловживання керівним становищем посадової особи.

На думку Г. Смірнова, передбачений законодавцем ценз у 10 і більше відсотків призведе до ситуації, коли таким способом захисту практично неможливо буде скористатися [2, с. 46].

Аналізуючи іноземний досвід, варто зазначити, що, наприклад, у Фінляндії існує категорія справ, де похідний позов має право подати будь-який акціонер незалежно від розміру частки в статутному капіталі, у Німеччині похідний позов може подати навіть учасник, який має 1% статутного капіталу [5, с. 25].

Ми поділяємо позицію Г. Смірнова про те, що існує необхідність внести зміни до національного законодавства та зменшити майновий ценз для подання похідного позову.

Зокрема, пропонуємо обмежити побоювання з приводу зловживання правом на подання похідного позову, врахувавши, наприклад, позитивний досвід Японії [6, с. 13], шляхом доповнення ГПК України вимогою володіти

часткою (акціями) у статутному капіталі юридичної особи протягом чітко встановленого строку.

За даними офіційного сайту Вищого господарського суду України з 23.06.2016 по 04.09.2019 на розгляді у господарських судах знаходиться лише 41 судовий спір про відшкодування збитків, завданих господарському товариству його посадовою особою [7].

В абсолютній більшості випадків господарські суди відмовляють у задоволенні похідних позовів (станом на 05.04.2019: задоволено 1 похідний позов; у 37 випадках у задоволенні такого позову відмовлено) [8]. Провідною причиною відмови є недоведеність позивачем наявності збитків у господарського товариства та вини в цьому саме посадової особи внаслідок протиправності його поведінки.

Таким чином, на сьогоднішній день, враховуючи статистичні дані, можна стверджувати про недостатню ефективність інституту похідного позову як засобу правового захисту, адже досі немає ні тільки усталеної, а й навіть кількісної позитивної судової практики у цій категорії справ.

Підсумовуючи вище викладене, варто зазначити, що прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» та запровадження ним інституту похідного позову є позитивним кроком до покращення якості корпоративного управління у нашій державі. Похідний позов є новелою українського законодавства, тому потребує доопрацювання та вдосконалення, зокрема зниження майнового цензу для подання похідного позову та доповнення ГПК України вимогою до позивача володіти часткою (акціями) у статутному капіталі юридичної особи протягом чітко встановленого строку.

Розраховуємо, що у найближчому майбутньому похідний позов стане ефективним засобом захисту інтересів міноритарних учасників господарських товариств.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів : Закон України від 07.04.2015 № 289-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Смірнов Г. Похідний позов: особливості та проблеми правового регулювання в Україні. *Щомісячний науково-практичний юридичний журнал: Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 44–51.
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Кучмиенко О. Факторы риска. *Юридическая практика*. 2016. № 18–19. С. 25.
6. Островська Л. А. Непрямі (похідні) позови: міжнародний досвід та законодавство України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса : Одес. нац. юрид. акад., 2008. 19 с.

7. Оприлюднення оголошень у справах про відшкодування збитків, завданих господарському товариству його посадовою особою. Вищий господарський суд України : офіційний веб-сайт. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/pages/875>.
8. Жуков Д. Захист інвесторів «по-новому»? *ІПС ЛІГА:ЗАКОН*. URL: <https://biz.ligazakon.net/ua/news>.

Л. П. Чілік

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., доц. О. В. Гаран

ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО ОБМІНУ ПОДАТКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Вимогами сьогодення для України є приєднання до CRS стандарту (Common Reporting Standard). Перші кроки в цьому напрямку вже зроблені. Так, прийняття Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику» від 27.12.2018 [1] закріплює намір України імплементувати міжнародні стандарти в національне законодавство щодо міжнародного автоматичного обміну інформацією з податкових питань.

Таким чином, досліджувана тема є актуальною, оскільки на даному етапі розвитку законодавства не закріплено низку правових норм, які б чітко реалізували дану систему на практиці. Виходячи з цього, необхідно докладніше розглянути суть та доцільність впровадження такої системи в національне законодавство.

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику» від 27.12.2018 задекларовано бажання нашої держави щодо реформування державної податкової політики із урахуванням CRS стандарту. Це направлено на протидію розмиванню податкової бази та посилення функції аналізу трансфертного ціноутворення, яке передбачає підписання міжнародної угоди МСAA CRS (Multilateral Competent Authority Agreement Common Reporting Standard) та МСAA СbС (Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of Country-by-Country Reports), багатосторонніх угод про співпрацю компетентних органів з питань автоматичного обміну інформацією за стандартом CRS та СbС (Common Reporting Standard and Country-by-Country Reports), а також виконання всіх зобов'язань щодо налагодження та виконання автоматичного обміну фінансовою інформацією [1].

Згідно Common Reporting Standard, збирати та передавати інформацію про рахунки для наступного міжнародного обміну будуть усі фінансові

установи, які здійснюють діяльність на території країни-учасниці Угоди, а саме: банки, брокери, інвестиційні структури, страхові компанії [2]. Інформація, яка буде передаватися, включатиме: дані про особу, яка контролює рахунок (ПІБ, адреса проживання, юрисдикція податкової резидентності, ідентифікаційний податковий номер, дата та місце народження); ідентифікаційні дані рахунку; фінансову інформацію стосовно рахунку; детальну інформацію стосовно фінансової установи, в якій відкрито рахунок.

Враховуючи масовий обмін інформацією постає питання конфіденційності отримання банківської інформації та збереження банківської таємниці. Особливо, в частині відповідальності компетентних органів в особі Національного Банку. Оскільки за законодавством України у разі заподіяння банку чи його клієнту збитків шляхом витоку інформації про банки та їх клієнтів з органів, які уповноважені здійснювати банківський нагляд, збитки відшкодовуються винними органами [3, ст. 61].

Також, зараз фіскальні органи ще не мають вільного доступу до банківської інформації та її отримання ускладнено. Все це потребує кардинальних змін в національному законодавстві.

Проте, на сьогоднішній день, якщо державним органам України потрібна інформація щодо активів будь-якої особи за межами України, вони також мають можливість це зробити. Однак для цього необхідно оформляти відповідні запити, обґрунтовувати їх і проходити певні процесуальні процедури.

Аналізуючи існуючу проблему неспроможності зараз України приєднатися до системи міжнародного автоматичного обміну інформацією з податкових питань доцільно наступний комплекс дій: адаптувати чинне національне законодавство до вимог МСАА CRS (Multilateral Competent Authority Agreement Common Reporting Standard) шляхом внесення змін до Податкового Кодексу України (необхідно буде створити новий розділ, який буде встановлювати перелік обов'язкової інформації для обміну; суб'єктів, які будуть зобов'язані збирати та передавати дані та строки передачі); створити незалежний орган з питань обміну податкової інформації, метою якого в першу чергу буде збереження банківської таємниці та гарантування безпеки даних, а також контроль за дотриманням усіх суб'єктів обміну своїх прав та обов'язків; підписати ряд міжнародних угод з державами, які виявлять бажання обмінюватися інформацією з Україною.

Підсумовуючи, слід зазначити, що дане питання до кінця не вирішене та потребує значних змін у законодавстві України. У разі приєднання України до МСАА, контролюючі органи автоматично будуть отримувати інформацію про всі зарубіжні активи усіх податкових резидентів України, що мінімізує витік грошових коштів в офшорні зони та стабілізує економічний сектор.

Список використаної літератури

1. Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1101-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2018-p>.
2. OECD Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters. URL: <https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/standard-for-automatic-exchange-of-financial-account-information-for-tax-matters-9789264216525-en.htm>.
3. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 20.

Д. О. Швець

*студ. III курсу економіко-правового факультета ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Научний керівитель: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

К ВОПРОСУ О САНКЦИЯХ ЗА СОВЕРШЕНИЕ ПОЛОВЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И ДРУГИХ ГОСУДАРСТВ

В каждом государстве существуют особые категории населения, которые являются наиболее уязвимыми и незащищёнными перед субъектами, склонными к совершению преступлений против чести, достоинства и половой неприкосновенности человека. Одной из самых распространённых проблем уголовной системы во всём мире является грубое нарушение права детей на неприкосновенность, которое часто выражается именно в сексуальном насилии, то есть занятии деятельностью сексуального характера с лицом, не достигшим согласно действующему законодательству возраста, приемлемого для такого рода деятельности [1]. Данный феномен проявления прямой агрессии по отношению к категории лиц, которые законом обозначены как малолетние (до 14 лет) и несовершеннолетние (от 14 до 18 лет) многие годы изучается как авторитетными исследователями в области психиатрии, так и квалифицированными специалистами в области уголовного права. Однако, изучение мотивов, побуждающих к подобным противозаконным деяниям, не снижает число подобных преступлений и не обеспечивает надлежащую защиту потенциальным жертвам насилия.

Обеспечение права детей на защиту от развращения и сексуальной эксплуатации является одним из важнейших положений Конвенции ООН по правам ребёнка, что, разумеется, нашло строжайшее отражение в уголовном законодательстве Украины и иностранных государств [2, ст. 34]. Главным оружием правосудия в подобных делах являются именно санкции

соответствующих статей в уголовных кодексах, которые зачастую не удовлетворяют потребность общества в справедливом наказании для виновных, но и субъективная оценка обывателей не имеет юридической значимости для уголовного производства. Законодатель каждого государства устанавливает вид и размер наказания за совершение таких преступлений, исходя из тяжести последствий совершенных деяний и ценности родового объекта уголовно-правовой охраны. В качестве сравнения нами приводится сравнительная характеристика отдельных санкций за преступления против половой неприкосновенности детей как в Украине, так и в других странах с целью установления тождественности таких наказаний или же наоборот определить их различия.

В особенной части уголовного кодекса Украины (далее – УК Украины) преступления против половой свободы и неприкосновенности личности закреплены в четвёртом разделе, в котором нами будут исследованы части 2 и 3 статьи 152 (изнасилование), части 3 и 4 статьи 153 (сексуальное насилие), а также статья 156 (развращение несовершеннолетних). В первых двух статьях санкции строго устанавливают наказание в виде лишения свободы без альтернативы. За изнасилование несовершеннолетнего полагается лишение свободы от 7 до 12 лет, в отношении малолетних – от 8 до 12 лет. Сексуальное насилие предполагает лишение свободы от 5 до 7 лет за подобные действия против несовершеннолетних и от 5 до 10 лет за насилие над малолетними лицами. Из чего следует, что оба преступления являются тяжкими, исходя из положений статьи 12 УК (классификация преступлений) [3, ст.12]. Альтернативный вид наказания присутствует в пункте 1 статьи 156 (совращение лица, не достигшего на момент совершения преступления 16 лет), где помимо лишения свободы сроком до 5 лет указана возможность ограничить свободу виновного лица на такой же срок, что уже является преступлением средней тяжести. Однако, пункт 2 указанной статьи, касающийся малолетних лиц, предполагает более строгое наказание, сопряжённое с дополнительным, а именно лишение свободы на срок от пяти до восьми лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет или без такового. Здесь наблюдается переход в тяжкое преступление, но санкция части 1 вполне заслуживает ужесточения, поскольку несовершеннолетние лица являются не менее беспомощной категорией лиц, чем малолетние. Вред, причиняемый и тем, и другим, абсолютно тождественный.

Серьёзной противоположностью украинского законодательства является уголовное законодательство Таджикистана, где в соответствии с пунктом А части третьей статьи 138 (изнасилование), половое сношение с применением насилия или с угрозой его применения в отношении к заведомо не достигшему 14-ти лет лицу карается не только лишением свободы (от 12 до 25 лет или

пожизненным заключением), но и смертной казнью, что для некоторых может вызвать негодование в связи с тем, что жизнь человека является главной ценностью. Однако, такой вид наказания является более эффективным, поскольку отбыв определённый срок в специальных пенитенциарных учреждениях, осуждённые очень редко исправляются и в последствии совершают подобные преступления повторно. Но санкция части 1 статьи 142 УК (совершение развратных насильственных действий в отношении лица, заведомо не достигшего шестнадцатилетнего возраста) уступает санкции УК Украины, поскольку кодекс Таджикистана установил наказание в виде ограничения или лишения свободы лишь до 2 лет [4].

Отличается также санкция пункта Д части 2 статьи 134 Уголовного кодекса Туркменистана (изнасилование заведомо несовершеннолетней), поскольку помимо лишения свободы на срок от пяти до пятнадцати лет на виновное лицо возлагается обязанность проживания в определённой местности сроком от двух до пяти лет (или без такового), что для Украины является несвойственным явлением [5].

УК Грузии в разделе Преступления против половой свободы и неприкосновенности имеет перечень разнообразных статей, дефиниции которых конкретно и чётко разделены в зависимости от самого вида действия преступника. Как пример мы рассмотрим санкцию пункта В части 4 статьи 137 (изнасилование, совершенное в отношении лица, заведомо не достигшего четырнадцатилетнего возраста), в которой избрано наказание в виде лишения свободы на срок от 15 до 20 лет с ограничением прав, связанных с оружием, или без него. Согласно статье 52-1, ограничение в использовании, хранении, изготовлении оружия является дополнительным и может назначаться судом, даже если конкретное оружие не являлось орудием преступления. Также рассмотрим пункт Г части 3 статьи 139 (Принуждение к проникновению сексуального характера в тело лица или к иным действиям сексуального характера в отношении несовершеннолетнего), где наказание установлено в виде лишения свободы на срок от пяти до семи лет с ограничением прав, связанных с оружием, или без такового [6].

Таким образом, мы можем выделить несколько основных аспектов рассматриваемой проблемы. Существенное различие санкций в Украине и Таджикистане за одно и то же преступление идут в разрез декларированным в европейских государствах принципам защиты прав и свобод человека, поскольку применение смертной казни противоречит европейским принципам о верховенстве жизни и здоровья человека. Однако, данный вид наказания является узаконенным в Таджикистане, поэтому его использование за преступление подобного характера является целиком целесообразным, учитывая тот факт, что дети и подростки – самая лёгкая мишень для потенциальных насильников.

УК Грузії має широкий спектр різних преступних діянь, зв'язаних з покусенням на полову неприкосновенність, що разительно виділяє його на фоні оновленого розділа 4 УК України, де практично всі незаконні діяння сексуального характеру отождествили поняттям «ізнасиловання». Санкції статей в УК Грузії, що стосуються половых преступлений против несовершеннолетних и малолетних, мають вполне достаточный объём наказания, в зависимости от степени тяжести преступления.

Наказание в Туркменистане сопровождается не только лишением свободы виновного лица, но и обязательной его высылкой с места жительства на другую территорию, устанавливаемую судом, чего нет в законодательствах вышеуказанных государствах.

Список использованной литературы

1. Конвенция Совета Европы о защите детей от сексуальной эксплуатации и сексуального насилия : Международный договор от 25.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_927#n89.
2. Конвенция ООН о правах ребёнка : Международный договор от 20.11.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Уголовный Кодекс Украины : Закон Украины от 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Уголовный кодекс Таджикистана от 01.09.1998. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397325.
5. Уголовный кодекс Туркменистана от 12.06.1997. URL: http://minjust.gov.tm/ru/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8091.
6. Уголовный кодекс Грузии от 01.06.2000. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>.

М. С. Шевченко

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник : д.ю.н., доц. А. В.Смітюх

ОРЕНДА АКЦІЙ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ

Метою даної роботи є вивчення та аналіз інституту оренди акцій за законодавством Франції, а також вироблення на основі цього нового підходу до оренди акцій за законодавством України.

Договір оренди (найму) є одним з найрозповсюджених договірних інститутів ще з часів римського цивільного права [1, с. 371]. В класичному римському праві він був відображений концепцією locatio – conductio, яка охоплювала як оренду речей, так і оренду послуг та робіт (як три окремі різновиди: locatio-conductio rerum, locatio-conductio operarum та locatio-conductio opens или opens faciendi відповідно) [2, с. 151–152].

Процеси, що розпочалися у Європі XII ст. з рецепцією римського права, сприяли тому, що право усіх держав романо-германської системи права сприйняло основні ознаки інституту класичного майнового найму. З огляду на це, в будь-якій європейській державі континентальної сім'ї права сутність договору оренди залишається незмінною: це договір, за яким одна сторона (наймодавець чи орендодавець) зобов'язується надати іншій стороні (наймачу або орендарю) певне майно у тимчасове користування за встановлену винагороду. Об'єктом договору може служити будь-яка неспоживна рухома або нерухома річ [1, с. 371].

Цивільне право Франції досить специфічно регулює дані відносини: специфіці найму окремих речей (об'єктів) приділено значно більше уваги у порівнянні з регламентацією цих питань в кодифікованих актах інших країн [3, с. 82].

Яскравим прикладом є можливість укладання договору оренди акцій. Так, відповідно до статуту або договору акції акціонерного товариства, що є платником податку на прибуток, можуть бути здані в оренду, як визначено в положеннях статті 1709 Комерційного кодексу Франції, фізичній особі [4].

Відповідно до ч. 1-2 ст. 239-1 Комерційного кодексу Французької Республіки в оренду можуть бути здані тільки необоротні іменні цінні папери, які не зареєстровані в центральній депозитарії і не підлягають обов'язковому терміну володіння або терміну передачі [4]. Слід погодитись із тим, що оренда саме іменних акцій не повинна викликати суперечки через те, що «іменування» акції ніби індивідуалізує її й робить її індивідуальною річчю, що може бути об'єктом оренди. Щодо того, чи можуть бути об'єктом оренди акції, зареєстровані у центральній депозитарії, слід зауважити, що одним з основних завдань функціонування даного органу в будь-якій державі є дематеріалізація цінних паперів – їх перетворення в цінні папери бездокументарної (електронної) форми [5, с. 404]. Через існування плюралізму думок щодо визнання бездокументарного цінного паперу річчю у французького законодавця і виникає необхідність звуження кола акцій, що можуть бути об'єктом оренди. Проте, більш сучасним слід вважати погляд на акцію – бездокументарний цінний папір як на *res incorporales* – об'єктивовану безтілесну річ [6, с. 86]. Тому, вимогу щодо необхідності відсутності факту реєстрації акції в центральній депозитарії в умовах глобальної електронізації не слід імплементувати до українського законодавства. Доцільнішою є зміна точки зору на акцію, що має форму електронного запису.

Серед негативних передумов можливості оренди акцій можна виділити наступні. Оренда акцій товариства не застосовується, по-перше, до цінних паперів, якими володіють фізичні особи як частиною управління їх приватними активами, коли їх доходи і приріст капіталу звільнені від сплати податку на прибуток. По-друге, відповідно до ч. 3-6 ст. 239-1 Комерційного кодексу

Французької Республіки є неможливим найм акцій, які є частиною активів компанії венчурного капіталу [4]. Це зумовлено високим ступенем ризику реалізації проекту і є, насправді, доцільним обмежуванням з боку законодавця задля охорони інтересів сторін правовідносин.

До того ж, відповідно до ч. 7 ст. 329-1 Комерційного кодексу Французької Республіки орендовані акції не можуть передаватися в суборенду [4]. Майнові права акціонера – власника акції окрім права на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів включають в себе також право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права. З огляду на це, саме з метою захисту прав власника акцій інститут суборенди в даних відносинах може стати каталізатором виникнення спорів.

Таким чином, здійснивши аналіз низки норм, що регулюють саме відносини найму акцій акціонерного товариства на прикладі Французької Республіки, можна дійти висновку, що дана концепція може бути ефективно змодельованою і має право мати своє місце також і у законодавчому масиві України з деякими доповненнями та змінами. Бездокументарна форма існування акції за законодавством України не робить неможливою її оренду – слід лише побудувати гнучкий механізм реєстрації подібних акцій у центральному депозитарії. У свою чергу, оренда акцій венчурних інститутів спільного інвестування та передання акцій в суборенду має залишитись під заборону.

Список використаної літератури

1. Дзера О. В., Кузнєцова, Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Особлива частина. навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 1176 с.
2. Новицкий И. Б. Римское право. уч. пособ. Изд. 6-е. Москва, 1997. 245 с.
3. Основные принципы гражданского права во Франции. Москва : Изд-во Фр. Орг. Техн. Сотрудничества, 1994. 212 с.
4. Commercial code of France, as of 1st July 2013. URL: https://www.legifrance.gouv.fr > code_commerce_part_L_EN_20130701.
5. Трофименко Д. С. Дематеріалізація як процес зміни форми існування цінних паперів. *Forum Prava*. 2017. С. 402–408.
6. Смітюх А. В. Акція як символічний оборотоздатний об'єкт прав. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2015. № 4(14). С. 82–87.

М. М. Ячменська

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к.ю.н., доц. В. В. Чайковська

ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ З БОКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Незважаючи на закріплення на законодавчому рівні переходу до ринкових відносин, встановлення гарантій здійснення суб'єктами господарювання підприємницької діяльності, проголошення принципу свободи вибору господарської діяльності товаровиробниками, ринкова інфраструктура все одно потребує державного втручання, оскільки держава не має стояти осторонь економічних процесів, а навпаки бути активним гравцем та регулятором ринкового механізму.

Особливої уваги державного регулювання потребують відносини у сфері забезпечення конкурентного середовища серед товаровиробників.

Не виникає сумніву щодо передової ролі конкуренції як основної рушійної сили економічних процесів в країні, оскільки виключно боротьба на ринку забезпечує створення високоякісного товару, розвитку науково-технічного прогресу та загалом постійного удосконалення результату підприємницької діяльності суб'єктами господарювання з метою усебічного задоволення потреб споживачів. Однак, при здійсненні підприємницької діяльності суб'єкти економічних процесів нехтують чесними способами ведення конкуренції та вдаються до так званої недобросовісної конкуренції, тому саме держава має здійснювати активну політику щодо регулювання та підтримання конкурентного середовища на ринку.

Конституція України в абз. 2 ст. 42 проголошує принцип захисту економічної конкуренції державою: «Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція» [1, ст. 42]. Також ч. 1 ст. 18 Господарського кодексу України встановлює, що держава здійснює антимонопольно-конкурентну політику та сприяє розвитку змагальності у сфері господарювання [2, ст. 18].

Реалізація принципу захисту економічної конкуренції реалізовується завдяки діяльності Антимонопольного комітету України (далі – АМК України), оскільки саме АМК України забезпечує рівновагу та баланс публічно-правових та приватних інтересів шляхом регулювання господарського правопорядку. До основних завдань АМК України згідно ст. 3 Закону України «Про антимонопольний комітет України» від 26.12.1993 № 3659-ХІІ належить: здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, припинення порушень законодавства про захист

економічної конкуренції, контроль за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій, сприяння розвитку добросовісної конкуренції та інші [3, ст. 3].

Якщо звернутись до статистичних даних, то згідно відомостей «Звіту Антимонопольного комітету України за 2017 рік» від 28.02.2018 одним з найбільш поширених видів правопорушень, що були припинені Антимонопольним комітетом України, після правопорушення у виді зловживання монопольним становищем є антиконкурентні дії органів влади, що складають 25 відсотки від загальної кількості правопорушень [4]. Відповідно до «Звіту Антимонопольного комітету України за 2016 рік» показник рівня правопорушень у виді антиконкурентних дій органів влади суттєво не відрізнявся та складав 26 відсотки.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють державне регулювання господарської діяльності шляхом прийняття актів, які мають обов'язковий характер для невизначеного або певного кола осіб. Акти державних інституцій або дії їх посадових осіб можуть порушувати правила конкуренції або створювати умови для порушення конкурентного законодавства суб'єктами господарювання, в тому числі для зловживань з боку осіб, що займають монопольне (домінуюче) становище на ринку. З метою недопущення створення таких негативних наслідків для економіки та порушення інтересів споживачів конкурентним законодавством встановлена заборона органам державної влади та місцевого самоврядування вчиняти антиконкурентні дії, а в разі їх вчинення Антимонопольний комітет та його Територіальні відділення уповноважені приймати обов'язкові для виконання рішення про припинення порушень. Стаття 15 Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачає, що антиконкурентними діями є прийняття будь-яких актів (рішень, наказів, розпоряджень, постанов тощо), надання письмових чи усних вказівок, укладення угод або будь-які інші дії чи бездіяльність, які призвели або можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції [5, ст. 15].

Прикладом антиконкурентних дій є встановлення рішенням органу місцевого самоврядування різних ставок орендної плати за оренду землі або комунального майна в залежності від місця реєстрації орендаря, нав'язування споживачам укладання договорів з певною компанією, незаконна заборона чи обмеження продажу алкогольних напоїв, тощо. Прикладом бездіяльності, яка усуває конкуренцію та може кваліфікуватися як антиконкурентні дії є укладання договорів органами державної влади або місцевого самоврядування без проведення торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів у порушення вимог встановлених Законами України «Про оренду державного та комунального

майна», «Порядком проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування» та іншими нормативно-правовими актами. Серед антиконкурентних дій органів влади та органів місцевого самоврядування певну частину становлять порушення у вигляді схилення суб'єктів господарювання, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування до порушення законодавства про захист економічної конкуренції, створені умов для вчинення таких порушень чи їх легітимації (ст. 17 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

Затвердження органом місцевого самоврядування своїм рішенням тарифу, який був розрахований суб'єктом господарювання – надавачем послуги з порушенням встановленої чинним законодавством процедури, є легітимацією (підтвердженням) протиправних діянь, на відміну від створення умов для вчинення порушень, де ініціатором виступає сам орган державної влади або орган місцевого самоврядування.

У зв'язку з тим, що в Україні тривалий час були поширені масові порушення вимог антиконкурентного законодавства з боку органів місцевого самоврядування, що існували майже в усіх регіонах України, у виді обмеження продажу алкогольних напоїв, вважаємо за доцільне здійснити аналіз зазначеної проблематики.

Рішеннями міських рад встановлювались обмеження щодо здійснення роздрібної торгівлі алкогольними напоями в нічний час, деякими рішеннями встановлювався конкретний перелік споруд, в яких забороняється продаж алкоголю в нічний час (наприклад, таке обмеження переважно стосувалось малих архітектурних форм та тимчасових споруд), в інших – взагалі встановлювалась повна заборона в будь-яких місцях в межах адміністративно-територіальної одиниці у нічний період. Наприклад, це такі міста як Київ (рішення Київської міської ради «Про обмеження реалізації алкогольних, слабоалкогольних напоїв та пива у стаціонарних об'єктах торгівлі в м. Києві» від 23.02.2016), Львів (рішення Львівської міської ради «Про заборону реалізації алкогольних напоїв» від 24.09.2010), Черкаси (рішення Черкаської міської ради «Про обмеження реалізації алкогольних, слабоалкогольних напоїв, пива (крім безалкогольного) а тютюнових виробів на території міста Черкаси» від 29.05.2011), Луцьк (рішення Луцької міської ради «Про заборону продажу пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових та тютюнових виробів» від 20.04.2011) та інші.

Приймаючи такі рішення, місцева влада вбачала можливість попередження та мінімізації злочинності, забезпечення тиші в громадських місцях та населених пунктах та загалом зміцнення здоров'я населення шляхом встановлення обмежень продажу алкогольними напоями.

Однак, незважаючи на таку достатньо корисну для суспільства мету, зазначені дії органів місцевого самоврядування з огляду на чинне

законодавство необхідно вважати такими, що призводять до обмеження самостійності здійснення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання, а, отже, до порушення економічної конкуренції. Відповідно до ч. 2 ст. 15 Закону України «Про захист економічної конкуренції»: «Антиконкурентними діями органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, зокрема, визнаються: заборона або перешкоджання створенню нових підприємств чи здійснення підприємництва в інших організаційних формах у будь-якій сфері діяльності, а також встановлення обмежень на здійснення окремих видів діяльності, на виробництво, придбання чи реалізацію певних видів товарів».

Аналіз судової практики вказує, що зазначені рішення органів місцевого самоврядування прийняті за межами їх компетенції та є неправомірними, оскільки істотно порушують законні права суб'єктів господарювання на здійснення не забороненої законом підприємницької діяльності.

Зокрема, постановою Зарічного районного суду м. Суми у справі за номером 591/7255/13-а було задоволено позовні вимоги фізичної особи підприємця ОСОБА_1 до Сумської міської ради про визнання протиправним та скасування рішення Сумської міської ради «Про обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв на території міста Суми» від 31.07.2013. Суд обґрунтував свою позицію тим, що відповідно до ч. 2 ст. 15 та ч. 3 ст. 15 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19.12.1995 роздрібна торгівля алкогольними напоями (крім столових вин) або тютюновими виробами може здійснюватися суб'єктами господарювання всіх форм власності, у тому числі їх виробниками, за наявності у них ліцензій та орган місцевого самоврядування може заборонити або обмежити споживання і продаж алкогольних напоїв лише на час проведення масових заходів, а не взагалі [6].

Щодо цієї категорії справ є ще безліч однотипових судових рішень та системний аналіз судової практики, які вказують нам на переважне однозначне розуміння судами законодавчих приписів із зазначених правовідносин.

Разом із тим, з метою захисту публічних інтересів 22.03.2018 Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень встановлювати обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових», яким було внесено зміну до ряду законодавчих актів, зокрема, в Законі України «Про місцеве самоврядування» було доповнено статтю 26 таким змістом: «До виключної компетенції сільських, селищних, міських рад належить встановлення заборони продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових суб'єктами господарювання (крім закладів ресторанного

господарства) у визначений час доби в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці» [7].

Як зазначалось вище, органи місцевого самоврядування встановлюють також обмеження щодо продажу алкогольних напоїв не лише в певний період доби, але й щодо конкретних місць здійснення торгівлі цими товарами. Однак, зазначене питання законом не було врегульовано, тому у зв'язку з такою правовою невизначеністю судовими рішеннями обмежується право роздрібного обігу алкогольних напоїв конкретним суб'єктам господарювання. Наприклад, до Броварського міськрайонного суду Київської області звернулася ОСОБА_1 з позовом про визнання протиправним та скасування рішення Броварської міської ради № 1285-46-06 від 14.08.2014, яким було заборонено реалізацію алкогольних напоїв, пива, слабоалкогольних напоїв в стаціонарних об'єктах торгівлі та тимчасових спорудах, крім закладів ресторанного господарства, на території міста Бровари. Суд відмовив в задоволенні позовних вимог. Приймаючи таке рішення, суд виходив з наступного. Відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону України «Про державне регулювання виробництва, обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» обмеження шкідливого впливу споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів здійснюється шляхом створення економічних та правових умов, що сприяють зменшенню споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Відповідно до ч. 1 ст. 144 Конституції України та ст. ст. 10, 25 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими для виконання на відповідній території. Отже, органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення, зокрема й ті, які спрямовані на зменшення споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів, а тому позовні вимоги є безпідставними та не підлягають задоволенню [8].

Здійснивши аналіз зазначеної проблематики, на нашу думку, рішення органів місцевого самоврядування, якими встановлювались заборони продажу алкогольних напоїв в залежності від виду місця торгівлі (тимчасові, стаціонарні споруди) та виду торгового приміщення, можна розглядати як порушення вимог антимонопольного законодавства, оскільки в зазначених актах вбачаються ознаки антиконкурентних дій. На підтвердження цієї тези вказує ч. 3 ст. 18 Господарського кодексу України, в якій зазначено: «Органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам забороняється приймати акти та вчиняти дії, які усувають конкуренцію або необґрунтовано сприяють окремим конкурентам у підприємницькій діяльності, чи запроваджують обмеження на ринку, не передбачене законодавством. Законом можуть бути встановлені винятки з цього правила з метою забезпечення національної безпеки, оборони чи інших загальносуспільних інтересів». Уваги також заслуговує ч. 2 ст. 15 Закону України «Про захист

економічної конкуренції», згідно правових приписів якої встановлення таких обмежень органами місцевого самоврядування щодо реалізації певних видів товарів, а також надання окремим групам суб'єктів господарювання переваг або створення дискримінаційних умов необхідно вважати антиконкурентними діями органу місцевого самоврядування.

Такої ж позиції притримується Верховний суд України, який своїм рішенням від 08.11.2017 у справі за № 21-2968а16 вказав на відсутність повноважень органів місцевого самоврядування запроваджувати такі заходи, як заборона реалізації (обмеження роздрібної торгівлі) алкогольних напоїв, пива, слабоалкогольних напоїв у стаціонарних об'єктах торгівлі та тимчасових спорудах у певний період часу [9].

Таким чином, керуючись статистичними даними Звітів Антимонопольного комітету, можна стверджувати, що більшість правопорушень у сфері захисту економічної конкуренції становлять антиконкурентні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю. Так як, в Україні в останні роки в переважній більшості адміністративних одиниць було поширено правопорушення в виді встановлення заборони органами місцевого самоврядування на роздрібну торгівлю алкогольними напоями, територіальні відділення Антимонопольного комітету визнавали зазначені дії незаконними та зобов'язували їх скасувати. З метою забезпечення загальносуспільних інтересів Верховною Радою України був прийнятий закон, який легалізував рішення органів місцевого самоврядування в частині встановлення заборон для суб'єктів господарювання продажу алкогольних напоїв у визначений час доби в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Однак, законом не надано повноважень місцевій владі встановлювати заборону в залежності від місця торгівлі та виду торгового приміщення (розважальні центри, малі архітектурні форми, тимчасові споруди). Тому такі рішення органів місцевого самоврядування також, беззаперечно, можна кваліфікувати як такі, що порушують законодавство у сфері захисту економічної конкуренції.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 14.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
3. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
4. Офіційний веб-портал Антимонопольного комітету України. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/index>.
5. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

6. Постанова Зарічного районного суду м. Суми від 16.09.2013 у справі № 591/7255/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33509204>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам місцевого самоврядування повноважень встановлювати обмеження продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових : Закон України від 22.03.2018 № 2376-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 18. Ст. 168.
8. Постанова Броварського міськрайонного суду Київської області від 30.04.2015 у справі № 361/9354/14-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43924734>.
9. Постанова Верховного суду України від 08.11.2017 у справі № 21-2968а16. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Page/1>.

Секція 2

ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Н.-К. А. Бессарабова

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Облік та оподаткування»

Науковий керівник: доц. Л. О. Масіна

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки в сучасних умовах діджиталізація є масштабним поглинаючим процесом, який набирає оберти та всебічно розвивається. Визначення специфічних проблем електронного документообігу, розгляд шляхів їх вирішення, заходів щодо вдосконалення та перспективи розвитку поставлено за мету дослідження.

Перш за все, слід звернути увагу на те, що «діджиталізація» або «оцифрування», тобто переведення інформації в цифрові технології, є значним «кроком розвитку» для всіх суб'єктів господарювання, бо має величезну кількість переваг перед недоліками, відкриває ряд можливостей для оптимізування підприємств. Нині діджиталізація є глобальним процесом, навіть тенденцією, яка стосується кожної галузі сучасної економіки.

Електронний документообіг – це сукупність процесів створення, оброблення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [1, ст. 9].

Головним завданням електронного документообігу є створення ефективного функціонування та підвищення якості роботи підприємств завдяки прозорості руху документів та високоефективним контролем за їх виконанням. Впровадження обігу електронних документів цілком не викоринює паперовий документообіг, навпаки вони повинні існувати та використовуватися разом для зручності, автоматизації аналогічних операцій, скорочення витраченого часу.

Впроваджуючи діджиталізацію на підприємстві, потрібно мати чіткий план введення електронного обігу, а саме: встановити правила ведення; чітко розмежувати повноваження та обов'язки працівників; визначити терміни в які підприємство встигне реалізувати свій план; врахувати зміни організації руху документів всередині суб'єкту господарювання та високі початкові витрати на впровадження, придбання програм, системи електронного документообігу, модернізацію та подальше обслуговування.

«З точки зору державного регулювання, електронний документообіг спрямовано на: реалізацію єдиної державної політики електронного документообігу; забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів електронного документообігу; нормативно-правове забезпечення технології оброблення, створення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів» [1, ст. 4].

За своїм призначенням електронний документообіг повинен виконувати такі основні функції: швидка та безперервна доставка документа за місцем призначення; проведення багаторівневого контролю; забезпечення управлінською інформацією робітників суб'єкта господарювання.

За своїм змістом електронний документообіг базується на таких принципах: однократна реєстрація, безперервність руху, єдина інформаційна база зберігання документів, ефективна система пошуку необхідного документа, оперативне виконання кількох операцій одночасно.

Основними проблемами електронного обігу є наступні:

- можливість втрати інформації чи її витоку за межі підприємства, а, отже, виникає потреба резервного копіювання даних;
- необхідність навчання та перепідготовки співробітників, яке має постійну основу, що призводить до додаткових витрат та обмеження щодо добору персоналу;
- людський фактор: більшість людей негативно відносяться до нововведень;
- організація (впровадження) електронного обігу, оскільки це масштабний багаторівневий процес, який слід починати з розробки чіткого плану етапів впровадження, починаючи з аналізу процесу документального оформлення фінансово-господарської діяльності за минулі періоди, при необхідності скористатися послугою аудиторської перевірки;
- однією з основних проблем є юридична обґрунтованість та юридична доказовість документів, що регламентується Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг»;
- багато часу та значних витрат займає обробка інформації в графічному вигляді, хоча й вона обробляється за допомогою сканувального обладнання;
- відсутність чітко вказаного переліку обов'язкових реквізитів, окрім електронного підпису, які мають бути законодавчо підтвердженими;
- також повинен бути встановлений жорсткий контроль за правами доступу: не всі користувачі комп'ютерних систем повинні мати зайву для них інформацію підприємства, тому потрібно відмежовувати доступ до інформації та використовувати різні засоби захисту.

Захист електронного документообігу та його реквізитів від навмисних або випадкових змін після набрання ним юридичної сили є необхідним та обов'язковим. Сьогодні способи захисту є дуже поширеними й різноманітними:

від найпростішого – створення резервних копій, встановлення пароля на право доступу або право редагування документа, вводу електронного підпису до впровадження спеціалізованих програм або біометричних систем, що частіше зустрічається у високорозвинених та великих компаніях. Дані технології ґрунтуються на системі ідентифікації людини за її унікальними ознаками, такі як структура сітківки ока, відбитки пальців, голос [2, с. 99].

Переважно всі недоліки або труднощі, з якими стикається підприємство підлягають вирішенню, не виходячи за свої межі, але вимагають матеріальних і тимчасових витрат.

Перевагами діджиталізації є :

- побудова єдиного інформаційного середовища, яка підвищує оперативну роботу в рамках підприємства, насамперед коли доступ є віддаленим за наявності філій, дочірніх підприємств або структурних підрозділів;

- можливість спільної роботи в межах однієї бази, що призводить до швидшого опрацювання великого обсягу документів декількома працівниками одночасно;

- «прозорість» документа, тобто можливість відстежувати його на усіх носіях, а отже постійний доступ до релевантної інформації, що дає змогу робити вірні оперативні управлінські рішення;

- оптимізація процесів, систематизація та аналіз завдяки чому одразу ж виявляються проблеми та вживаються необхідні заходи щодо покращення;

- упорядковане, систематизоване зберігання документів, що прискорює пошук потрібного документа, за допомогою використання уніфікованих форм документів підприємства та реєстру, створеного відповідно до номенклатури справ підприємства.

«Більше немає границі, яка б розмежовувала світ до і після цифризації; зараз діджиталізація – це бізнес, а бізнес – це діджиталізація» – висновок, який зробили в ході своїх досліджень Лірі Андерссон, засновник консалтингової компанії, та професор Лудо Ван дер Хейден [3].

Так, на нашу думку, електронний документообіг має свої переваги та недоліки, але перших значно більше! Він є ефективнішим за паперовий, швидше піддається оптимізації, має високий рівень конфіденційності та скорочує велику кількість дорогоцінного часу. Діджиталізація дає суб'єктам господарювання нові можливості бути конкурентоспроможними на сучасному ринку, а отже належний розвиток підприємств без нього неможливий!

Список використаної літератури

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.
2. Курбацкий А. Н. Автоматизация обработки документов. Минск : БГУ, 1999. 220 с.

3. Диджиталізація: одинадцять порад для лідерів. URL: <http://www.management.com.ua/tend/tend922.html>.

К. І. Боровщук

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»*

Науковий керівник: к.е.н., доц. В. В. Бутенко

ЩОДО СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах система банківського кредитування не повністю задовольняє потреби економіки, а саме: реальним є дефіцит позичкового капіталу, що спричинено низькими доходами домогосподарств, «втечею» капіталу за кордон, недостатньою ефективністю економіки, війною на сході України. Все це спричинює застосування недостатньо ефективних методів кредитування, тому на сьогодні дана тема є актуальною та потребує подальшого аналізу та дослідження. При дослідженні важливо провести аналіз сучасних тенденцій і методів кредитування в умовах важкого фінансового стану фінансової сфери в державі як загалом, так і банківської сфери як основного фінансового елемента економіки будь-якої країни. Завданнями, які передбачають досягнення мети, є оцінка та аналіз кредитної діяльності банківських установ протягом 2008–2019 рр.

У сучасних умовах без існування та розвитку кредитування неможна уявити стале відновлення національної економіки України. Кредитування – це одна з найважливіших функцій банківської системи [1]. Ця функція спрямована на мобілізацію вільних грошових коштів та їх перетворює на працюючі активи, на чому банк заробляє чималі кошти. На сьогоднішній день кредитування залишається основним джерелом прибутку банків.

Встановлено, що банківська система України слабо виконує своє головне призначення – ресурсне забезпечення економіки. У сучасних політичних умовах банкам важко адаптуватися до стрімких політичних змін, які не дають працювати фінансовій сфері в стабільних політико-економічних умовах.

Це у свою чергу стало причиною збільшення рівня кредитного ризику, наслідком чого є збільшення обсягів резервування та зменшення інвестиційних можливостей. Зрозумілим є те, що банки можуть активно здійснювати розширення інвестиційної діяльності, але це все можливе за умов здійснення нових кредитних продуктів, які б сприяли збільшенню клієнтської бази, розробки нових систем, зменшення ризику в кредитуванні для сторін які, здійснюють такий правочин.

Кредитування економіки в Україні здійснюється комерційними банками. За офіційними даними НБУ, станом на 01.06.2019 кількість діючих банків 77, з них з іноземним капіталом – 37, у тому числі зі 100% іноземним капіталом – 23. Кількість банків значно скоротилась, порівняно з 2000 по 2019 роки, в 6 разів. В 2000 році було 195 банків, але вже з цього року почала падати чисельність банків. Наприклад, всього через 8 років, чисельність банків склала 175 одиниць, а в 2019 – 77 банків [2].

Таблиця 1

Кількість комерційних банків в Україні з 2008 по 2019 рр.

	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т. ч. зі 100% іноземним капіталом
На 1.01.2008	175	47	17
На 1.01.2009	184	53	17
На 1.01.2010	182	51	18
На 1.01.2011	176	55	20
На 1.01.2012	176	53	22
На 1.01.2013	176	53	22
На 1.01.2014	180	49	19
На 1.01.2015	163	51	19
На 1.01.2016	117	41	17
На 1.01.2017	96	38	17
На 1.01.2018	82	38	18
На 1.01.2019	77	37	23

Джерело: узагальнено, систематизовано автором на основі джерела [2]

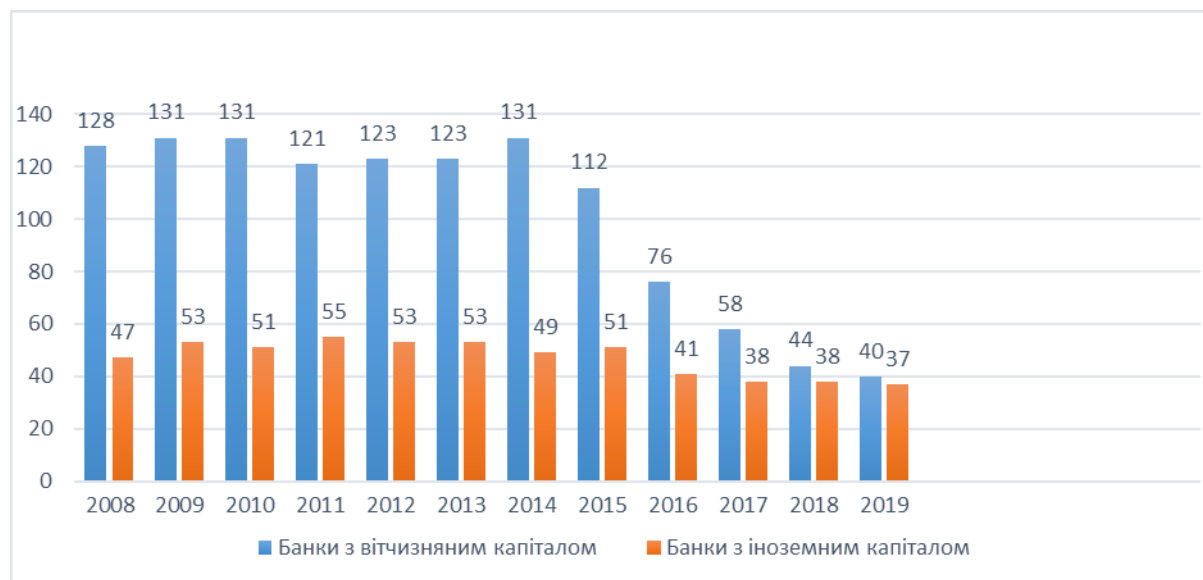

Рис. 1. Кількість комерційних банків в Україні з 2008 по 2019 рр.

Джерело: узагальнено, систематизовано автором на основі джерела [2]

Незважаючи на ліквідацію більшої кількості банків, обсяги надання кредиту починаючи з 2009 року зростають (табл. 2). Сьогодні можна

спостерігати зростання кількості виданих кредитів у порівнянні з початком 2014 року на більш як 117%, що становить 28861,0 млн. грн. (рис. 2) [2].

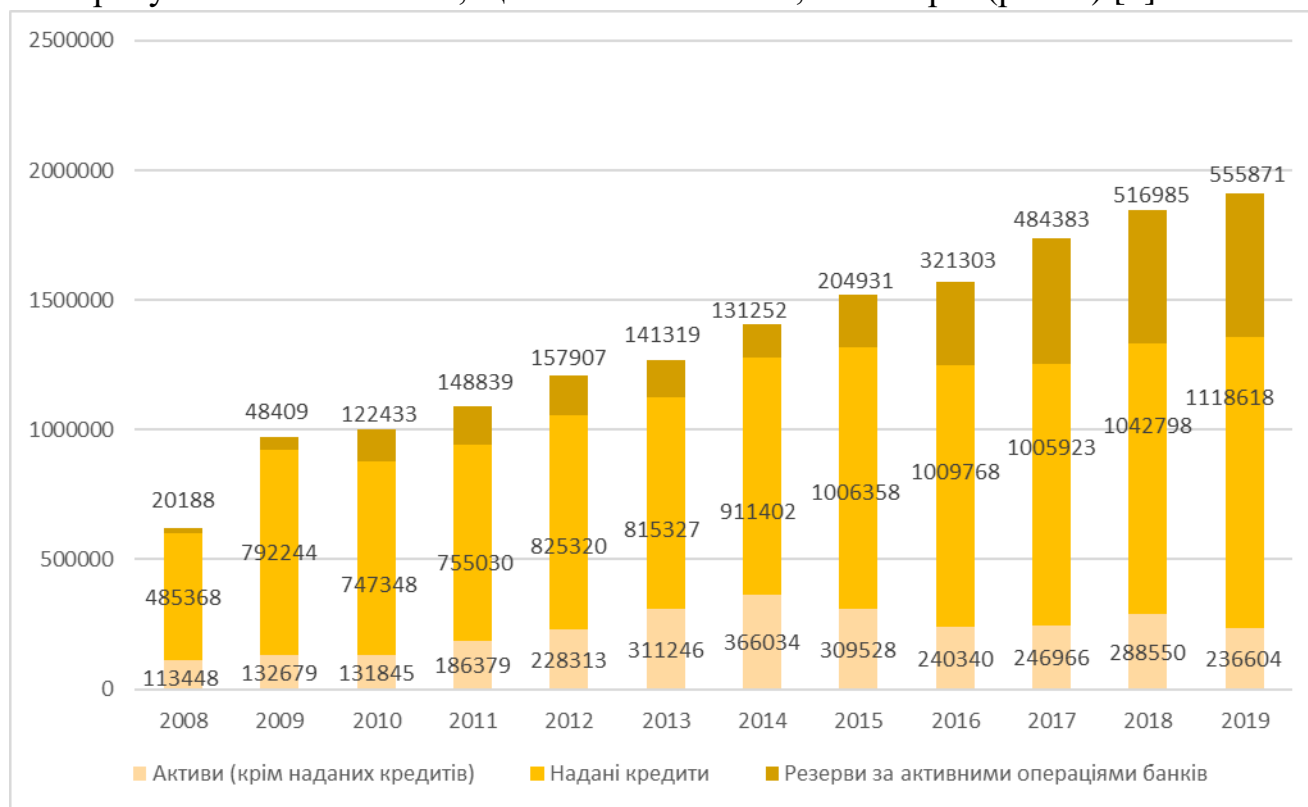

Рис. 2. Сумарні активи українських комерційних банків з 2008 по 2019 рр. (млн. грн.)

Джерело: узагальнено, систематизовано автором на основі джерела [3]

Із вище наведеної таблиці і рисунків можна зробити висновок, що з 2014 року кредитування фізичних осіб зменшувалося і збільшувалося значною мірою. Але кредитування фізичних осіб поступається кредитуванню суб'єктів господарювання. Воно з кожним роком набирало ще більше обертів і стрімко зростало. На даний момент порівняно з 2014 роком кредитування суб'єктів господарювання зросло на 220277 млн. грн.

Підводячи підсумки дослідженої теми, можна стверджувати, що банківське кредитування постійно вдосконалюється, але дуже повільно. Також скорочується кількість фінансових установ, збільшується відсоткова ставка по кредиту, що негативно впливає на попит кредиту. Через відсутність у країні стабільності економіка, у тому числі – банківське кредитування, не матиме розвитку та буде в кращому випадку «стояти на місці», а в гіршому занепадати. Для покращення ситуації в кредитуванні потрібна стабілізація економічних, політичних, соціальних умов, припинення війни на сході України та підтримка державою всього банківського сектору економіки.

Список використаної літератури

1. Поляк Н. П. Банківське кредитування: сучасний стан та проблеми сьогодення. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2014. № 2. С. 201–207.
2. Офіційна статистична інформація Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2019/>.
3. Офіційна статистична інформація Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

Ю. С. Вольневич

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Менеджмент»*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Н. В. Захарченко

ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Фінансова грамотність (далі ФГ) – це рівень знань в області фінансів, особистих заощаджень і способів управління ними. Через неосвіченість у сфері економіки та фінансів люди часто не в змозі забезпечити собі гідне життя та попадають до рук шахраїв. ФГ – це чітке розуміння того, як працюють гроші, як їх заробляти і управляти ними. Знання ключових фінансових понять і вміння їх використовувати дає можливість людині грамотно управляти своїми коштами: вести облік доходів і витрат, уникати зайвої заборгованості, планувати особистий бюджет, створювати заощадження, використовувати накопичувальні і страхові інструменти. Саме ці навички необхідні сучасній людині для особистого та соціального розвитку [1].

Варто зазначити, що від загального рівня ФГ населення країни залежить її економічний розвиток. Низький рівень таких знань призводить до негативних наслідків не тільки для споживачів фінансових послуг, а й для держави, приватного сектору та суспільства в цілому. Тому розробка і впровадження програм з підвищення ФГ населення – важливий напрямок державної політики України [2].

Сьогодні провідні країни світу, зокрема США, Великобританія, Канада, Нідерланди, Австралія, Нова Зеландія, спрямовують багато зусиль на підвищення ФГ населення. Найкращі практики об'єднуються під егідою потужних міжнародних організацій: Світового Банку, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та ін. [3].

За даними дослідження USAID рівень ФГ населення України становить 11,2 (з 21) – найнижче значення індексу ФГ серед 30 країн, які брали участь в опитуванні ОЕСР [4].

Найбільша проблема українців полягає у ставленні до фінансів. Кожний п'ятий вважає, що краще економити, а не витратити гроші. 12% українців сказали, що зберігають гроші на банківському рахунку, і лише 27% мають такий рахунок. 60% взагалі не обговорюють фінансові питання з друзями та родичами. Це вкрай відрізняється від ситуації у заможніших країнах та вказує на необхідність побудови системи фінансової просвіти, в яку будуть залучені школи, банки, телебачення, громадські організації тощо [4].

12 червня 2019 р. НБУ презентував бачення стратегії ФГ, яка покликана уніфікувати, скоординувати та об'єднати зусилля державних органів, бізнесу та громадянського суспільства, спрямовані на підвищення ФГ на національному рівні. Ключовими пріоритетами стратегії є:

1) Змінити фінансову культуру (знання, навички та відношення, необхідні для забезпечення відповідальної фінансової поведінки);

2) Сформувати українця європейського, фінансово обізнаного (очікується, що громадяни поділятимуть європейські цінності та стандарти життя, вмітимуть складати власний бюджет, відповідально ставитимуться до фінансових рішень, займатимуться фінансовим плануванням, заощаджуватимуть, контролюватимуть свої фінансові рахунки, розсудливо використовуватимуть кредити та управлятимуть боргами);

3) Фокус на молодь (10-24 років);

4) Розробити єдину комунікаційну платформу;

5) Створити Освітньо-інформаційний центр (осередок фінансової просвіти, в якому поєднуюватимуться: visitor center, музей грошей, центр просвіти молоді, центр компетенцій вчителів) [4].

Основними партнерами проекту підвищення рівня фінансової грамотності населення України є: Верховна Рада України, Національний банк України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство соціальної політики, Незалежна асоціація українських банків, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та громадські ініціативи. Одна із громадських організацій ГО «Діловий клуб «Партнер», підтримуючи ініціативи фінансової обізнаності у дітей, відкривають Клуби фінансової грамотності у школах України та підписали Меморандум про партнерство та співробітництво, спрямоване на створення сприятливих умов для інтеграції практик із фінансової грамотності дорослих і дітей та розвитку сімейної фінансової культури населення.

Слід зазначити, що рівень фінансових знань та фінансової поведінки населення є питанням національної безпеки нашої держави. Від цього залежить, наскільки високим буде рівень довіри до банківської системи і до держави в цілому. Тому підвищення рівня фінансової грамотності населення повинно мати системний і комплексний характер і бути розрахованим на довгострокову перспективу, відповідно до провідних світових практик.

Список використаної літератури

1. Фінансова грамотність. URL: <https://4brain.ru/finance/>.
2. Фінансова грамотність. URL: https://www.banki.ru/wikibank/finansovaya_gramotnost/.
3. Важливість фінансової грамотності та міжнародний досвід. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318&cat_id=83136317.
4. Матеріали Експертної платформи НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-bachennya-strategiyi-finansovoyi-gramotnosti>.

С. А. Галицький

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Менеджмент готельно-ресторанної діяльності»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. В. Орлова*

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ НА ПЛИННІСТЬ КАДРІВ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема присвячена проблемі плинності персоналу в сфері готельно-ресторанної діяльності й управлінню персоналом через систему професійної адаптації. Доведено, що основна причина звільнень – це відсутність кар’єрного росту, невідповідність обов’язків професійним очікуванням. Непрофесійний процес уведення співробітника в посаду приводить до низького росту продуктивності праці персоналу, а значить до великої плинності кадрів і росту видатків готельно-ресторанного підприємства.

Вагомий внесок у дослідження проблеми плинності кадрів зробили вітчизняні та зарубіжні науковці. Зокрема, цим питанням присвячено роботи В. Г. Никифорова [1], Е. А. Кузнєцова, Л. В. Балабанової, О. В. Сардака, Н. А. Єлисеєва, В. Ю. Уласевича та ін.

Готельно-ресторанна діяльність займає домінуюче місце в сучасній міжнародній економіці. Статистика показує, що число зайнятих у сфері готельного й туристичного бізнесу в Одеській області становить більш 15% [2]. плинність персоналу в готельному бізнесі становить 30%, а в ресторанному майже 60%! Це дуже високі показники плинності, що негативно впливають на сталий галузевий розвиток. Однак стратегічна й перспективна для Одеси й України в цілому галузь зазнає більших труднощів із професійними кадрами. До негативних передумов перманентних труднощів з кадровим забезпеченням віднесемо:

- сезонність туристичного й готельного бізнесу (максимальне завантаження номерного фонду припадає на липень-серпень, період відпусток);
- нестабільність структури споживачів у цьому сегменті, і, отже переваги, що міняються, туристів;

- постійно зростаючий потік туристів і, відповідно, зростаючий попит на якісні готельно-ресторанні послуги.

За даними Тетяни Маркової, всього в 2018 році Одесу відвідали 3 мільйони 200 тисяч туристів. Державні менеджери впевнені, що в 2019 році їх стало ще більше. У порівнянні з 2017-м істотно змінилося не тільки кількість туристів (тоді їх було 2,5 млн.), але і структура потоку – в минулому році іноземці становили 40% від загальної кількості, в той час як у 2017 – 30% [2].

Негативна динаміка кадрів готельно-ресторанного бізнесу характеризується наступними факторами:

- 1) зниження освітнього рівня персоналу;
- 2) зниження професійного рівня персоналу;
- 3) низька мотивація й самомотивація персоналу.

У сукупності фактори приводять до дефіциту осіб, що володіють необхідною кваліфікацією, особистісними особливостями, професійними навичками й досвідом роботи в туристичній сфері. Тим самим розвиток туризму й готельно-ресторанного бізнесу не може бути забезпечений необхідним для цього персоналом.

Слід зазначити, що готельно-ресторанний бізнес – сегмент ринку праці з високим рівнем плинності. Плинність персоналу в готельному бізнесі становить 30%, а в ресторанному майже 60%! Це дуже високі показники плинності, що негативно впливають на сталий галузевий розвиток. Це обумовлене тим, що вакантні посади (офіціанти, покоївки, охорона, турагенти) не вимагають високої кваліфікації від кандидатів, а більше 65 % співробітників працюють не за фахом [3].

Внаслідок цієї проблеми значну роль відіграє адаптація нового співробітника, тому що згідно з дослідженнями Headhunter 2017-2018 років близько 46% співробітників замислюються про зміну роботи в перші півроку роботи [4]. Як свідчать останні огляди, основна причина звільнень – це відсутність кар'єрного росту, невідповідність професійним очікуванням, відсутність перспектив у кар'єрному розвитку: робота стає нудною, а щоденні завдання сприймаються як рутинні. Більшість тих, хто замислився про звільнення в перші дні на новій роботі, покинули компанію тільки через кілька місяців (20%) або навіть рік-півтора (21%) [4]. Кожний третій з тих, кого відвідали перші думки про відмову від праці через кілька тижнів після працевлаштування, фактично пішов лише через кілька місяців. А це дає для роботодавців і Hr-Менеджерів можливість зберегти кандидата, виростивши з нього професіонала з необхідними навичками.

Існує ще одна тенденція на сучасному ринку праці, протилежна традиційним науковим підходам кадрового менеджменту й теоріям управління персоналом – наймати співробітників, які ніколи не працювали в сфері готельного й ресторанного бізнесу, – колишніх учителів, медиків, вихователів

дитячого садка. Вони принципово відрізняються від середньостатистичного потенційного найманого робітника тим, що вже мають професійну етику поведінки з потенційним клієнтом.

Професійна адаптація, тобто пристосування до стандартів і технологій виконання посадових обов'язків, або «входження в посаду» – це найбільш важливий рівень адаптації, тому що він впливає на кінцеву ефективність трудової діяльності співробітника [5, с. 76].

Висока ефективність працівника обумовлена розумінням і прийняттям їм своїх посадових обов'язків, а так само проявом з боку роботодавця інтересу до кожного співробітника шляхом методу зворотного зв'язку, заохочення, обліку думки співробітника в розв'язку поточних робочих проблемних моментів, стимулюванні його розвитку як професіонала й підтримці кар'єрного росту [6, с. 68].

Адаптація на професійному рівні досить проблематична в кадровому менеджменті, тому що проводиться протягом більш тривалого проміжку часу й пов'язана з набором певних знань і вмінь. На нашу думку, саме складність і неструктурованість процесу адаптації нового співробітника приводить до зниження ефективності й працездатності всього колективу, до підвищення витрат компанії на персонал і до втрат, викликаних перервами в роботі.

Список використаної літератури

1. Никифорова В. Г. Управління персоналом : навч. посіб. 2-е вид., виправ. та доп. Одеса : Атлант, 2013. 275 с.
2. Статистика туризму в Одесі. URL: <https://politeka.net/ua/news/regions/891339-inostrannye-turisty-zapolonili-odessu-stalo-izvestno-iz-kakih-stran/>.
3. Чому в багатьох компаніях така висока плинність персоналу. URL: <https://www.vedomosti.ru/management/articles/2017/10/09/737045-pochemu-tekuchest>.
4. Результати дослідження Headhunter Україна. URL: <https://politinfo.com.ua/raznoe/21182-rejtyng-robotodavtsiv-ukrayiny-2018-rezultaty-doslidzhennya-headhunter-ukrayina.html>.
5. Рудінська О. В. Кар'єва М. О. Стратегії розвитку готельно-рекреаційної діяльності в Одеському регіоні. *Збірник наукових праць ОНУ ім. І. І. Мечникова. Ринкова економіка*. 2018. Том 17 (3). Вип. 40. С. 67–79.
6. Рудінська О. В., Беякова В. В. Критерії й оцінка ефективної діяльності управлінської команди в сучасному багатопрофільному підприємстві. *Збірник наукових праць ОНУ імені І. І. Мечникова. Ринкова економіка*. 2016. Том 14. Вип. 30. С. 65–76.

А. О. Гусєв

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І. І. Мечникова
спеціальність «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: ст. викл. Г. В. Буслаєва*

ПОДАТКОВИЙ АУДИТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджувана тема є актуальною, оскільки аудиторські послуги у сфері оподаткування на сьогоднішній день стають все більш необхідними, так як зобов'язання за податками й платежами становлять значну питому вагу у структурі кредиторської заборгованості підприємств. Пошук легальних шляхів мінімізації оподаткування стає однією з найбільш значущих функцій податкового планування підприємств. Особливого значення податковий аудит набуває в умовах інтенсивного реформування податкового законодавства, а також фіскального типу податкової політики держави.

Податковий аудит – комплексна і незалежна перевірка податкового обліку суб'єкта господарювання, правильності нарахування і сплати податків і зборів, а також оцінювання податкових ризиків [1, с. 125]. Слід зазначити, що законодавчого поняття «податковий аудит» як незалежна аудиторська перевірка станом на сьогодні в Податковому кодексі України (ПК України), Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» чи в інших нормативно-правових актах в Україні не існує.

Основними цілями проведення податкового аудиту на підприємстві є:

- встановлення системи податкового обліку на підприємстві;
- надання незалежної аудиторської думки щодо достовірності даних податкового обліку і податкової звітності;
- перевірка на відповідність податкової звітності вимогам чинного податкового законодавства України;
- оцінка податкових ризиків підприємства та пошук механізмів щодо їх усунення;
- вибір оптимальної стратегії податкового планування підприємства, спрямованої на зменшення податкового навантаження;
- виявлення шляхів щодо вдосконалення системи податкового обліку підприємства та інші.

Податковий аудит підприємства слід класифікувати за наступними ознаками:

- в залежності від суб'єкта перевірки (внутрішній, зовнішній);
- в залежності від обсягу перевірки (комплексний, тематичний, структурний) [2].

Податкове планування на підприємстві являє собою комплексний інтеграційний процес, організація якого повинна базуватися на системному

підході в управлінні податками, з використанням досягнень різних економічних та фінансових методів [3, с. 276]. Так, податковий аудит як елемент податкового планування підприємства спрямований на оптимізацію оподаткування, зниження податкових виплат, що досягається шляхом застосування спеціальних механізмів, що не суперечить законодавству, зокрема:

- усунення подвійного оподаткування;
- застосування податкових пільг і спеціальних режимів;
- реформування облікової політики;
- усунення системних помилок у податковому обліку [4].

Проведення податкового аудиту на підприємстві в першу чергу залежить від наступних чинників:

- об'єкт перевірки (юридична особа чи фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності (СПД));
- система оподаткування підприємства чи СПД (загальна чи спрощена);
- чи є суб'єкт господарювання платником ПДВ;
- чи ведеться зовнішньоекономічна діяльність;
- категорія підприємства в залежності від кількості працівників, балансової вартості активів та чистого доходу, наявність структурних підрозділів тощо.

Проведення податкового аудиту з метою оптимізації системи податкового планування підприємства і, як наслідок, пошуку легальних шляхів мінімізації податкового тягаря, передбачає, перш за все, аудит з таких податків:

- податку на прибуток підприємств (для юридичних осіб, що застосовують загальну систему оподаткування) – перевірка на відповідність вимогам чинного податкового законодавства застосування ставок податку на прибуток, а також перевірка операцій, пов'язаних із відстроченими податковими активами і зобов'язаннями з податку на прибуток;

- податку з доходів фізичних осіб (для СПД, що використовують загальну систему оподаткування) – перевірка витрат, пов'язаних з господарською діяльністю фізичної особи – підприємця, які зменшують об'єкт оподаткування у відповідності зі ст. 177 ПК України [5, ст. 177] тощо;

- єдиного податку (для всіх суб'єктів господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування) – перевірка законності застосування суб'єктом господарювання певної групи платників єдиного податку відповідно до ч. 4 ст. 291 ПК України тощо;

- податку на додану вартість (для суб'єктів господарювання, які є платниками ПДВ) – перевірка правильності застосування ставок 0%, 7%, 20% згідно зі ст. 193 ПК України тощо.

Результатом податкового аудиту є звіт незалежного аудитора, який стає основою для податкового планування підприємства.

Таким чином, податковий аудит проводиться, насамперед, з метою оптимізації системи податкового планування підприємства і, як наслідок, мінімізації оподаткування його діяльності.

Список використаної літератури

1. Костюк Б. В. Організація податкового обліку на підприємстві. *Економіка і регіон: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка*. 2015. Вип. 1 (50). С. 124–129.
2. Воробьева О. Налоговый аудит: зачем нужен, виды, этапы. Финансовый директор : веб-сайт. URL: <https://www.fd.ru/articles/159416-nalogovyy-audit-zachem-nujen-vidy-etapy>.
3. Чернякова Т. М., Хуснулліна Ю. І. Роль податкового планування в управлінні податками на підприємстві. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2008. Вип. 14. С. 273–277.
4. Податковий аудит : веб-сайт. URL: <http://www.credo-audit.com.ua/ua/828.html>.
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

А. А. Дроздина

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: ст. викл. О. О. Колесник*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблеми теорії і практики антикризового управління банківського сектору є актуальними для вітчизняних та зарубіжних економістів. На сьогодні накопичена значна теоретико-методологічна база знань і практичне застосування антикризової діяльності банків. Однак, незважаючи на актуальність цієї проблеми, в Україні не знайдено дійсно дієвих методів і механізмів реалізації антикризового менеджменту.

Для будь-якої країни основними умовами економічного зростання є надійність і прогнозованість розвитку банківської системи. Вплив останніх фінансових криз 2008 та 2014 років залишив свій слід в Україні і зараз ще не розроблений чіткий план дій, орієнтований на прогнозування і подолання банківської кризи.

Основними чинниками, що стали причиною негативних явищ в Україні, стали: політична нестабільність; різке зняття більшої частини депозитів; девальвація гривні; загальне падіння платіжної дисципліни позичальників; проблеми платіжного балансу; недосконалість фінансового законодавства [1, с. 3].

Під час світової фінансової кризи 2008 року у банках різних країн спостерігалася тенденція погіршення якості активів, зокрема зростання частки

недіючих активів. Наприклад, в Індії при відносній стабільності було збільшення рівня недіючих активів: протягом III кварталу 2008 р. їх частка в загальному активі зросла на 34,5% [2, с. 18].

Не в змозі завершити вихід із кризи 2008 року, Україну вразила криза 2014 року, спровокована воєнними діями на сході країни. На 2015р. власний капітал банків скоротився на 69 млрд грн, регулятивний капітал – на 123 млрд грн, ліквідовано 84 банків та 9 тис їх відділень [3, с. 8].

Проаналізувавши антикризові методи центральних банків різних країн в умовах економічної нестабільності протягом 2008-2017 років, можна виокремити найуспішніші заходи: Австрія (державні субсидії; державні гарантії захисту приватних заощаджень), Італія (проведення аукціонів з обміну активів банків на державні цінні папери), Франція (виділення для рекапіталізації банків 41 млн. євро), Великобританія (здійснення своп-угод з обміну власних неліквідних активів) [4, с. 45].

Варто відзначити, що в кожній державі існують свої особливості, пріоритетні напрями на проведення антикризової діяльності. Тому не можна брати до уваги одну окрему країну і вважати її дії найефективнішими з-поміж інших. Орієнтуючись на світовий досвід, в Україні введені такі термінові інструменти державного антикризового регулювання протягом 2014-2017 рр. (табл. 1):

Таблиця 1.

Інструменти державного антикризового регулювання протягом 2014-2017рр.

Інструмент	Прояв	Ефективність
Регулювання попиту й пропозиції на валютному ринку, зниження темпів інфляції	Вживання системи фінансових заходів	Норма обов'язкового продажу валюти – 50% (скасовано від 18.06.2019), облікова ставка НБУ-13%, темп інфляції – 12,4%
Рекапіталізація працюючих банків	Збільшення статутного капіталу державних банків	Порятунок «Ощадбанку», «Укресімбанку», «Укргазбанку» та націоналізованого ПАТ «ПриватБанк» на загальну суму 144,7 млрд грн
Виведення з ринку неплатоспроможних банків	Скорочення кількості банків з 180 до 96 одиниць	Покращення банківської системи від проблемних банків
Санкції щодо банків з капіталом російського походження	У 2017 р. введені санкції щодо	Банки з російським капіталом не можуть виводити за межі України кошти
Заборона дострокового вилучення депозитів	Згідно постанови № 1195 ВРУ у 2015 р. закріплюється існування депозитів строкових та на вимогу	Заборона дострокового розірвання строкових депозитних угод, що робить неможливим масового зняття коштів клієнтами

Підвищення прозорості банківської системи	Публічні виступи Голови НБУ з 2014 р. Розкриття структури власності банків з 2015 р.	Довіра населення до дій НБУ
---	---	-----------------------------

Джерело: сформовано автором на основі даних [5, 6].

На жаль, не усі кроки були позитивними через вимушену екстрену діяльність. Тому основними напрямками на подальше покращення ситуації в Україні є: продовження рекапіталізації банків, зниження кількості банків з іноземним капіталом до 40%, надання спеціалізації державним банкам, збільшення міжнародних резервів до 26 млрд дол. США на кінець 2019 р., масова перекваліфікація працівників ліквідованих банків.

З метою покращення фінансової стійкості банків до можливих шоків НБУ у 2018р. затвердив постанову «Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)». Норматив LCR розроблений Базельським комітетом з банківського нагляду і встановлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку коштів з банку протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Відповідно до Постанови мінімальне значення нормативів LCR за усіма валютами було доведено до 100% такими етапами: 80% – починаючи з 31.12.2018; 90% – починаючи з 01.06.2019; 100% – починаючи з 01.12.2019 [7].

Таким чином, сучасний стан державного регулювання в банківському секторі на порядок денний ставить вдосконалення існуючих правил і методів побудови механізму державного регулювання банківської системи. З огляду на іноземний досвід, ефективною є така структура, що передбачає чітке розмежування банківського регулювання, нагляду та контролю та розподіл чітких зон відповідальності державних органів влади.

Список використаної літератури

1. Барановський О. Предтечі фінансових криз. *Фінанси України*. 2009. С. 3–22.
2. Зайцев О. Превентивная антикризисная программа. *Банковская практика за рубежом*. 2009. № 5. С. 18–25.
3. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 8–19.
4. Власюк О. Банківська криза в Україні: втрати, помилки та пріоритети посткризового відновлення. *Стратегічні пріоритети*, 2017. № 2. С. 45–60.
5. Основні показники діяльності банків. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
6. Структури власності банків України. Офіційний сайт НБУ. URL: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=6738234&cat_id=51342.
7. Національний банк впроваджує новий норматив для банків – коефіцієнт покриття ліквідністю LCR. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=64531757&cat_id=55838.

Є. С. Зозуля

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: викл. Ю. О. Максимова

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Порівняно з іншими видами комерційної діяльності, діяльність банків є однією з найбільш ризикових. Саме тому ключовим напрямом банківського менеджменту є процес управління ризиками. Насамперед вивчаються ризикові сфери, основні види ризиків, відбувається пошук ефективних методів моніторингу, оцінки, аналізу та контролю банківських ризиків, на основі чого створюються відповідні системи управління [1, с. 79].

У науковій літературі кредитний ризик розглядається як недоотримання банком можливих вигод від його основної діяльності внаслідок неналежного неповного та несвоєчасного виконання позичальниками чи контрагентами своїх зобов'язань перед банком [2, с. 52].

До основних причин їх виникнення відносяться: допущені помилки під час оцінки кредитоспроможності позичальника, несвоєчасне виявлення проблемних кредитів, недосконалість кредитного контролю в банках.

Зростання кредитних ризиків та стримування кредитування економіки відбувається за рахунок: посилення інфляційних і девальваційних очікувань; нестачі кредитних ресурсів через слабку внутрішню ресурсну базу; недосконалість методів управління кредитними ризиками та механізмів повернення кредитів неплатоспроможними позичальниками; низького рівня захисту прав кредиторів і позичальників; економічної та політичної ситуації в країні, а також інших форс мажорних обставини, через які позичальник не в змозі згенерувати достатній грошовий потік для покриття кредиту.

За рахунок процесу мінімізації кредитного ризику банківські установи не тільки запобігають можливим витратам банку, які виникають під час кредитної діяльності, а й уникають виникненню проблем із ліквідністю та платоспроможністю.

Для зниження кредитних ризиків використовуються різноманітні прийоми та заходи захисту від кредитного ризику. До цих прийомів відносяться: диверсифікація, лімітування, страхування, розподіл ризиків тощо [3, с. 394].

За допомогою методу диверсифікації відбувається розподілення кредитного портфелю серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного за величиною капіталу чи формою власності, а також за умовами діяльності [4, с. 18].

Метод страхування є ефективною системою, яка направлена на зменшення впливу кредитних ризиків та передбачає такі основні варіанти:

самострахування, яке активно впроваджувалося через формування та використання резервів по кредитних операціях та страхування, за яким страхувальник шляхом сплати премії забезпечує собі або третій особі, в разі настання події, обумовленої договором, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності [4, с. 18].

На практиці на рівні комерційних банків та банківської системи у цілому широко застосовується метод лімітування, як метод зниження кредитного ризику. Цей метод полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позичок.

До основних методів боротьби з кредитними ризиками відноситься аналіз кредитоспроможності позичальників. Оцінка кредитоспроможності позичальників дає змогу вчасно реагувати на зміну фінансового стану клієнта банку та приймати рішення щодо доцільності видачі кредитів.

Варто зазначити, що одним із найефективніших методів протидії можливому впливу кредитних ризиків є створення резервів під проблемну заборгованість. Проте цей метод є доволі непопулярним, оскільки більшість фінансових ресурсів, які зберігаються банками у вигляді резервів і не приносять прибутку, можуть бути використані для нарощування обсягів активних операцій.

На сьогоднішній день велика кількість банківських установ використовує інформаційні технології на основі економіко математичного моделювання задля ефективного управління банківськими ризиками, що дозволяє швидко отримувати, обробляти та аналізувати інформацію, що в свою чергу покращує показники діяльності банку [5, с. 7].

Серед компаній, які займаються розробкою та продажем програмних забезпечень по управлінню ризиками є компанії «лідери» та компанії «послідовники».

До компаній лідерів відносяться: Algorithmics, SunGardTrading and Risk та SAS Risk Management. Вони пропонують комплексне рішення по управлінню ризиками на рівні всієї банківської установи.

До компаній «послідовників» відносяться: BARRA, IQ financial, IPIS, Katakura, MKI Risk, та інші. Ці компанії пропонують системи виявлення ризиків, які адаптуються під одну конкретну задачу [6, с. 292].

З кожним роком спостерігається стрімка диверсифікація банківських послуг, що змушує банки зіткнутися з новими видами ризиків, у зв'язку з чим вони змушені освоювати нові фінансові інструменти. Для вирішення проблеми управління кредитним ризиком необхідні теоретичні розробки у цій галузі та практичні навички працівників банку з аналізу та мінімізації можливих витрат, пов'язаних із кредитною діяльністю, відмова банків від швидких кредитів, застосування більш прозорих й ефективних методик перевірки платоспроможності та кредитоспроможності позичальників та

впровадження програмного забезпечення направлене на швидке виявлення та мінімізацію ризиків.

Список використаних джерел

1. Міщенко В. І. Міщенко С. В. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 78–85.
2. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. Київ : *Знання, КОО*, 2000. 251 с.
3. Гладинець Н. Ю. Хлант С. П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. *Вісник МДУ*, 2017. № 13. С. 393–396.
4. Дубовик С. Г., Кунда Н. В. Застосування сучасної концепції менеджменту знань в організаціях. *Проблеми формування нової економіки 21 століття*. 2008. № 12. С. 17–19.
5. Демчик І. Управління кредитним ризиком. *Банківський менеджмент*. 2008. № 8. С. 5–9.
6. Широнова Е. А., Носова С. А. Экономика и управление. *Молодой учёный*. 2012. № 12. С. 291–293.

Т. В. Карадобрі

студ. II курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: ст. викл. О. В. Жмай

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Консалтинг почав свій розвиток в Україні на початку 90-х років ХХ ст. Основою для цього стали такі ринкові перетворення, як процеси роздержавлення і приватизації [1, с. 54]. Сьогодні на ринку України понад 300 вітчизняних і закордонних консалтингових фірм.

Особливістю консалтингових послуг є те, що на початкових стадіях розвитку бізнесу попит на такі послуги доволі невисокий. На більш високому рівні бізнесу потреба в консалтингових послуг відповідно зростає, оскільки забезпечує високі конкурентні переваги підприємства. Тобто, консалтинг в Україні застосовується лише епізодично.

Сьогодні найбільшими проблемами, які пов'язані з розвитком консалтингу в Україні та вимагають негайного вирішення, є наступні:

- погана якість консультаційних послуг;
- недостатність знань і досвіду у сфері менеджмент-консалтингу в ринкових умовах;
- не задовільний рівень культури консультацій тощо.

Ринок консалтингу поступово збільшується, але недовірливе ставлення менеджерів до послуг такого роду – одна з проблем менеджменту. В Україні

відчувається вплив радянської системи управління, коли у діяльність організації не допускаються сторонні особи.

Попит на консалтингові послуги в Україні досі залишається відносно малим. Причинами такої ситуації можна назвати:

- складну макроекономічну ситуацію;
- загальний спад ділової активності;
- низьку платоспроможність споживачів консалтингових послуг;
- низькі оцінки корисності консалтингових послуг;
- тяжкість отримання достовірної інформації про діяльність консалтингових підприємства їхні можливості;
- відсутність гарантій задовільних результатів та хорошого ефекту від консалтингу;
- низьку культуру роботи з експертами [2, с. 72].

Стимулювання розвитку вітчизняного консалтингу може відбуватися за рахунок зменшення залежності української економіки від іноземних експертів та зниження витрат на іноземних спеціалістів, на які компанії витрачають багато коштів.

Для забезпечення стабільного розвитку консалтингової діяльності в Україні в умовах інформаційного суспільства слід застосувати такі організаційно-економічні заходи:

- створення професійно-консультаційного об'єднання, яке може забезпечити можливість зменшення залежності країни від іноземних експертів;
- оптимальне впровадження інновації у сфері управління;
- зниження залучення іноземних спеціалістів для зменшення вартості консультаційної частини проектів, що зробить цю послугу доступнішою;
- створення системи професійної освіти з підготовки консультантів запровадження професійної освіти у ВНЗ України;
- надання консультантам професійної літератури та забезпечення базами даних, а також вільного доступу до таких джерел;
- регламентування нормативно-правової бази щодо консультаційної діяльності;
- збільшення якості консалтингових послуг шляхом залучення наукових фахівців певних галузей;
- пристосування зарубіжного досвіду до умов національної економіки [3, с. 176].

Аналізуючи обсяг ринку консалтингу, варто робити поправку на ситуацію в Україні, яка в результаті конфлікту на сході країни спровокувала зниження споживання консультаційних послуг з \$490 млн у 2014 р. до \$437 млн до 2016 р. Але відновлення ринку вже почалось і буде відбуватися протягом наступних двох-трьох років [4].

З урахуванням економічного зростання та залучення нових інвестицій у розвиток бізнесу, перспективи консультативного бізнесу в Україні існують. Є потенціал попиту, перш за все, на такі послуги як фінансовий консалтинг і менеджмент, оптимізація бізнесу.

Консалтинг – невід’ємна частина сучасного менеджменту. За останні роки він стрімко розвивається, але потрібно ще багато часу, щоб наші підприємці прийняли таку послугу і стали активними її користувачами.

Список використаної літератури

1. Верба В. А., Решетняк Т. І. Організація консалтингової діяльності : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2000. 228 с.
2. Плахотнікова Л. О. Ринок консалтингових та аудиторських послуг в Україні: стан, проблеми та тенденції розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 12. С. 71–77.
3. Шпильова В. О. Тенденції та перспективи розвитку ринку консалтингових послуг в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 173–177.
4. Чем живет и чего ожидать от украинского рынка консалтинга в недалекой перспективе? Группа финансовых решений. URL: <http://fsg.ua/vosstanovlenie-rynka-konsaltinga-v-ukraine/>.

О. С. Кіров

*студ. IV курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Економіка»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. М. Крючкова*

РОЛЬ ВЕЛИКОГО БІЗНЕСУ У СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В структурі підприємств України великий бізнес займає лише 0,1% відносно усіх інших – середніх, малих та мікропідприємств. Їх кількість і досі зменшується через ведення АТО та ООС, тимчасової окупації частини території східних регіонів, де здебільшого розміщувалися великі промислові підприємства, та впливу загальноекономічної кризи, яка лише посилилась у зв’язку з подіями військового характеру. На великих підприємствах зайнято 20% працездатного населення. Близько 40% великих підприємств України є збитковими.

Але ніщо з вищесказаного не заважає великому бізнесу виробляти від 40% до 60% продукції країни, залежно від галузі. Частка великого бізнесу у ВВП країни становить близько 40%. Саме великий бізнес є відомим на весь світ і має вплив на національну економіку країни. Роль великого бізнесу у становленні національної економіки потребує детального дослідження та аналізу отриманих результатів.

За ст. 55 Господарського кодексу України «Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України» [1, ст. 55].

Для успішного розвитку підприємництва потрібні узгоджені дії державних органів і приватних структур щодо організації ефективного ринкового інституційного середовища за такими напрямками [2, с. 100]:

- створення товарних бірж і оптових ринків продукції місцевих виробників;
- формування ринкової інфраструктури наукової та інноваційної діяльності;
- орієнтація комерційних банків на реальний сектор;
- створення консалтингових та лізингових фірм;
- розвиток фондового ринку, в тому числі формування ринку корпоративних цінних паперів;
- формування логістичних центрів.

І дійсно, розбудова такого інституційного середовища зазвичай підвищує адаптованість підприємницьких структур шляхом зниження трансакційних витрат, оскільки їх надмірний розмір призводить до банкрутства чи згорання діяльності суб'єктів підприємництва. Проте зазначені вище інститути не сформувалися в Україні повною мірою і відповідно не забезпечили належної підтримки підприємницьким суб'єктам [3, с. 49].

У таблиці 1 представлено частку великих підприємств у ВВП України за 2014-2017 рр. та у загальній сумі податкових надходжень до держбюджету за 2018 рік.

Таблиця 1

Частка великих підприємств у ВВП України за 2014-2017 рр., та у загальній сумі податкових надходжень до держбюджету за 2018 рік

Назва фірми	Чистий дохід / ВВП, 2014 р., %	Чистий дохід / ВВП, 2015 р., %	Чистий дохід / ВВП, 2016 р., %	Чистий дохід / ВВП, 2017 р., %	Частка податків у заг. сумі податков. надходжень до держбюджету 2018 р., %
Нафтогаз України	4,76	-	6,77	6,3	3,03
Укргазвидобування	-	-	2,3	2,52	4,53
Прилуки	-	-	-	-	1,73
Укртрансгаз	-	-	-	1,71	0,8
Енергоатом	5,46	-	1,51	-	0,9

Складено та розраховано автором на підставі даних [<https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>; <http://forbes.net.ua/ratings/3>; <https://rating.zone/top-200-najbilshykh-kompani-j-ukrainy-za-2018-rik/>]

Згідно з наведеними показниками, можемо сказати, що за період з 2014 по 2017 рр. найбільший чистий прибуток отримали компанії Метінвест Холдинг та Нафтогаз України, а найбільшу суму податків у 2018 році сплатила компанія Укргазвидобування у розмірі 42 022 млн грн. У загальній сумі податкових надходжень до держбюджету у 2018 році це склало 3,03%. Найменшу частку сплатила компанія Енергоатом – 0,9%. Різниця між найбільшим та найменшим показником становить 2,13% (або 33 813 млн грн). Номінальний ВВП країни збільшувався кожен рік, а різниця між ВВП за 2018 рік та ВВП за 2014 рік становить 1 991 978 млн грн, тобто за 4 роки ВВП збільшилося у 2,27 разів.

В ході дослідження інституційних основ ведення великого бізнесу в Україні визначено, що в Україні існує інституційна база, яка має свої недоліки: відсутність механізмів захисту, становлення на основі протидії старій економіці, нестабільність податкового законодавства, велика кількість податків, складна і заплутана сплата, високі соціальні платежі. Обґрунтовано, що для успішного розвитку підприємництва потрібні узгоджені дії державних органів і приватних структур щодо організації ефективного ринкового інституційного середовища.

Аналіз динаміки розвитку великого бізнесу в Україні свідчить, що великий бізнес України становить переважно компанії з видобутку та транспортування нафти та газу, електроенергії, пального, видобутку руди та виплавки сталі, дистрибуції тютюнових виробів та агропромисловий комплекс.

Список використаної літератури

1. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798–XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Клейнер Г. Б. Эволюция институциональных систем. ЦЭМИ РАН. Москва : Наука, 2004. 240 с.
3. Костриця М. М. Розвиток підприємництва як інституційний чинник підвищення національної конкурентоспроможності. *Вісник ЖДТУ. Серія Економічні науки.* № 2 (56). 2011. С. 48–51.

Д. В. Кондратович

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова

спеціальність «Менеджмент»

Науковий керівник: ст. викл. А. В. Церковна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Розвиток громадського транспорту є одним із головних завдань Міністерства інфраструктури України. Якісно побудована і врегульована інфраструктура буде позитивно впливати на загальну завантаженість трафіку у великих містах, а також на збалансований розподіл потоку туристів, як громадян України, так і іноземних.

На жаль, в Україні існує чимало великих проблем із розвитком громадського транспорту. Пасажирські поїзда та автобуси – найголовніші і найболючіші напрямки транспортного розвитку в Україні.

Питання транспортно-пасажирських перевезень можна розділити на дві гілки – питання, що стосуються локального характеру і питання всеукраїнського масштабу.

Пострадянська система пасажирських перевезень нині вже не працює. Поведінка водіїв дуже часто буває озлобленою та агресивною. Це в свою чергу впливає на їх спосіб керування транспортним засобом.

Проаналізуємо основні проблеми, пов'язані з пасажирськими перевезеннями.

Як передають інформаційні джерела, за період 21.09-22.09.2019 р. в Україні відбулось 4 великих аварій за участю пасажирського транспорту, в яких лише у Одеській області загинуло 25 чоловік, а в цілому по всій Україні ця цифра досягнула 46 осіб [1]. Старі, зношені та енергоємні автобуси, не відповідають екологічним стандартам. Також в результаті мого дослідження, було встановлено, що в 7 з 10 випадках спостерігається перевищення ліміту перевезення пасажирів в транспортному засобі, що є порушенням елементарних правил безпеки.

Що може бути змінено, модернізовано? Якщо проаналізувати досвід Європейських країн, можна побачити, що там працює система проїзних квитків. При цьому, вартість квитка залежить від часу дії останнього. Тобто, якщо потрібно подолати відстань довжиною в 1-2 зупинки, варто купити квиток з часом дії на 20 хвилин. Якщо ж людина часто користується громадським транспортом слід придбати проїзний квиток на місяць. За даними сайту obozrevatel.com, у столиці України з 1 листопада 2018 року почали тестувати систему впровадження е-квитка.

Обов'язковою умовою і принципом роботи даної системи є контроль. Потрібно розробити дієву та жорстку систему штрафів для безквиткового

проїзду. «У контролерів буде зчитувач інформації з квитка, який буде встановлювати, заплатила особа за проїзд чи ні. Як на мене, головний елемент впровадження е-квитка – якраз система контролю оплати за проїзд, для цього в кожному громадському транспорті повинно бути хоча б по одному контролеру», – розповів депутат Київради Олександр Пабат» [2].

При цьому є ряд проблем, які потрібно вирішити за допомогою транспортно-пасажирської реформи, а саме: регулярний безквитковий проїзд громадян, ефективний розподіл прибутку від перевезень для розвитку транспортно-пасажирської сфери в Україні, екологічна проблема, завантаженість автобусів за рахунок збільшення автопарку. І це лише мінімальний список потенційних змін для поліпшення даного напрямку.

Проблема, що стосується всієї дорожньої інфраструктури – відсутність якісних і швидкісних доріг. Цю проблему можна розібрати з різних сторін: зовнішньоекономічної, соціальної та інвестиційної. Однак я хочу торкнутися лише тієї частини, яка стосується саме пасажирських перевезень. Залізні дороги в ті чи інші сезони повністю перевантажені громадянами. Однією із причин цього є відсутність на ринку України великих компаній, які здійснюють пасажирські перевезення автобусом, а їх відсутність обумовлюється тим, що відсутні якісні автобани. Виходить таке замкнуте коло.

Як приклад, можна взяти розвиток дорожньої інфраструктури в Італії. Крім платників податків, будівництво і підтримання доріг покладається також і на туристів. Майже в кожному місті заборонено в'їзд стороннім машинам без допуску в історичну частину міста. Це правило обмежене лише умовним знаком «*zona traffico limitato*», що означає «зона обмеженого руху». Тим самим, італійці вирішують одночасно декілька проблем: завантаженість історичних центрів міст, поліпшення екології та збереження історичної спадщини та отримання додаткового прибутку для будівництва і підтримки нових доріг. Звідки прибуток? Справа в тому, що дуже багато туристів не знають значення знаку «*zona traffico limitato*» і не знають про його наявність на певній території. Але незнання локального закону, не звільняє від юридичної відповідальності. Тому щороку до казни італійської держави надходять мільйони євро від сплачених штрафів.

Відсутність якісних автомагістралей також є однією з причин відсутності розвитку туристичного напрямку в Україні. Туристи, які приїжджають в будь-яке місто України, не продовжують свою подорож по інших містах країни.

На жаль, керівництво міністерства Інфраструктури України вирішує проблему з автотранспортною пасажирською інфраструктурою тільки через закупівлю додаткових одиниць транспорту.

У наступному році Україна планує закупити громадський транспорт для 8 українських міст за рахунок кредитів Європейського інвестиційного банку, які будуть отримані під держгарантії.

Як повідомляє ЦТС з посиланням на Міністерство інфраструктури України, буде закуплено 227 автобусів, 153 тролейбуса, 56 трамваїв, 35 вагонів метрополітену. Крім того, буде проведена реконструкція фунікулеру в Києві [3].

Але треба зазначити, що закупівля буде проводитися за підтримкою Європейського Союзу. Якщо Євросоюз завтра відмовиться від фінансування по політичним причинам, то ситуація з оновленням парку громадського транспорту може різко погіршитися. Тому українській владі необхідно починати думати і турбуватися про актуальні проблеми пасажирської перевезень вже сьогодні.

Список використаної літератури

1. Радчук О. Дороги-вбивці, маршрутки-вбивці, водії-вбивці: що не так з безпекою руху в Україні. URL: <http://cripo.com.ua/scandals/dorogi-ubijtsy-marshrutki-ubijtsy-voditeli-ubijtsy-hto-ne-tak-s-bezopasnostyu-dvizheniya-v-ukraine/>.
2. Гудкова С. Транспорт в Києві переходить на Е-квиток: як тепер платити. URL: <https://www.obozrevatel.com/kiyany/e-bilet-na-podhode-hto-nuzhno-znat-kiyvlyanam-onoj-sisteme-oplatyi-proezda.html>.
3. Бобирева Г. Для міст України планують придбати 227 автобусів у 2019 році. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/280531-dlya-mist-ukrayini-pridbayut-227-avtobusiv-u-2019-rotsi>.

Ю. В. Мазур

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: к.е.н., доц. І. П. Скороход

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Функціонування підприємства як складної, динамічної соціально-економічної системи в сучасних умовах господарювання супроводжується необхідністю протидії різним групам екзогенних та ендогенних факторів. Недетермінованість економічного середовища підприємства спричиняє суттєвий вплив на його економічну стійкість і підприємницький ризик. Підприємства стають конкурентоздатними, досягають успіху саме на основі інноваційно-інвестиційної діяльності.

Тому важливо визначити вплив інноваційно-інвестиційної діяльності на забезпечення економічної стійкості підприємства, підвищення його конкурентоздатності та економічного розвитку в тривалій перспективі.

Більшість конкурентних стратегій, що використовуються підприємствами в боротьбі за споживачів та ринки збуту, передбачають використання інновацій як найефективнішого інструменту у забезпеченні економічної стійкості. Проте,

здійснення будь-яких інноваційних проектів передбачає визначення джерела покриття витрат на його реалізацію та оцінку ефекту від впроваджених заходів. Тому інвестиційна складова є невід'ємним компонентом здійснення практичної інноваційної діяльності.

Економічна стійкість – це стан підприємства, за якого забезпечується оптимальне співвідношення всіх його складових та гарантується запас міцності його діяльності.

Значна кількість факторів економічної стійкості підприємства обумовила виокремлення різних видів стійкості в економічному аспекті: зовнішня, внутрішня, успадкована, фінансова, виробничо-технологічна, організаційно-правова, соціально-екологічна [1]. За функціональною ознакою складові економічної стійкості доцільно поділити на: виробничу, фінансову, маркетингову, кадрово-управлінську та інвестиційну [2, с. 17].

В сучасних умовах зміни зовнішнього середовища є настільки динамічними, що іноді підприємства не можуть якісно та адекватно відреагувати на ці зміни. Така ситуація актуалізує моніторинг всіх складових економічної стійкості підприємства та інноваційність у її забезпеченні.

Основною метою інвестиційної діяльності є визначення найбільш пріоритетного та ефективного, для конкретного підприємства, напряму впровадження інновацій.

Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств – це складна динамічна система, що ґрунтується на комплексі фінансово-економічних важелів і стимулів, яка поєднує технологічні процеси та форми організації виробництва на основі найновіших досягнень науки і техніки із формами їх багатостороннього фінансування [3, с. 74].

Інноваційно-інвестиційна діяльність передбачає вкладання коштів у створення або вдосконалення нових конкурентоспроможних технологій, продуктів чи послуг, пошук організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного характеру для покращення структури та якості виробничої і соціальної сфер [4, с. 57].

За сферами діяльності підприємства виділяють інновації: технологічні, виробничі, торгові, соціальні, в області управління [5, с. 38].

З позицій системного підходу впровадження інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємстві передбачає: визнання безперервності інноваційних процесів як стратегічного пріоритету; приведення організаційної структури управління підприємства у відповідність до вимог, що зумовлені особливостями і потребами інноваційно-інвестиційної діяльності; розробку програм інноваційного переозброєння із визначенням джерел фінансового забезпечення та їх структури; пошук стратегічних партнерів; формування комплексу заходів щодо підвищення технічного рівня [4, с. 58].

Впровадження інновацій дозволяє отримати науково-технічний, соціальний, екологічний, економічний ефекти, що в своїй сукупності забезпечують ефективне та стійке функціонування підприємства.

Отже, вплив інноваційно-інвестиційної діяльності слід детермінувати як ефективний спосіб прогресивного розвитку, здобуття конкурентних переваг, максимізації прибутку та засіб підвищення економічної стійкості підприємства в довгостроковій перспективі і попередження виникнення кризових явищ.

Список використаної літератури

1. Товстяк Г. П. Економічна стійкість підприємства: поняття, структура, фактори та види. URL: <http://gisap.eu/ru/node/300>.
2. Дуброва О. С. Стратегічна стійкість підприємства: складові та напрями її забезпечення. *Вісник Хмельницького нац. ун-ту: Економічні науки*. 2010. № 1. С. 15–19.
3. Немченко В. В. Ризики інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2015. № 4. С. 73–79.
4. Ушеренко В. Інноваційно-інвестиційна діяльність українських підприємств: сучасний стан і пріоритети активізації. *Економічний часопис. XXI*. 2014. № 7–8 (2). С. 56–59.
5. Дяченко М. І. Управлінські інновації як основа інноваційного розвитку організації. *Стратегія економічного розвитку України*. 2009. № 24–25. С. 37–40.

В. В. Мацьків

*аспірантка економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. М. Крючкова

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

У більшості досліджень поняття трансакційних витрат розглядається в контексті ринкових операцій (ринкові трансакційні витрати) та управлінських відносин (управлінські трансакційні витрати). Державні трансакційні витрати рідко стають предметом розгляду. Проте питання ефективності державного управління є надзвичайно важливим для будь-якої країни за будь-яких обставин, що зумовлює необхідність дослідження трансакційних витрат у сфері державних фінансів.

Наразі Україна переживає період трансформації державних інституцій, що спричинено запуском процесу фінансової децентралізації. Цей процес є мало дослідженим в сенсі аналізу його ефективності. Наслідки, які він несе в собі допоки непередбачувані. Тож, актуальним виявляється дослідження державних трансакційних витрат.

В історичному контексті, питанням ефективності державного управління почали перейматись починаючи з 70-х років ХХ століття. В цей час виникають концепції, які говорять про «необхідність запровадження в державних

інституціях ринкових механізмів конкуренції та корпоративного управління» [1]. В основі цих концепцій лежить ототожнення принципів управління приватним і публічним секторами. Отже, виникає необхідність зміни критеріїв оцінювання якості державного управління: від оцінки ефективності процесу до оцінки ефективності результату, отримання якого передбачає мінімізацію витрат і навіть дозволяє поставити питання щодо прибутковості діяльності державних установ. Однак, розглядаючи мінімізацію витрат, ці концепції і надалі зігноровують значення трансакційних витрат. На наше переконання, їх також доцільно перенести з виміру приватних у вимір публічних (державних) фінансів.

Економіка трансакційних витрат стосується обмінних відносин (транзакцій) між суб'єктами інституційної системи економіки. В публічній сфері вони стосуються передачі публічних прав. У теорії трансакційних витрат високі витрати розглядаються лишень як один із універсальних заходів для оцінки ефективності роботи установ. При цьому вони розглядаються як типові ефекти укладення економічних операцій. Польський дослідник В. Zbroińska стверджує, що ці витрати створюються «у кожній сфері людської діяльності, оскільки ми живемо у «світі договорів» з різною інтенсивністю невизначеності та нелояльності» [2, с. 164]. Фактично, ми маємо розуміти, що нівелювати трансакційні витрати неможливо, проте визначення їх величини та джерел виникнення дозволяє оптимізувати роботу установ.

Іншим важливим моментом, який необхідно враховувати порівнюючи публічну сферу з приватною, є специфічність товару. Товаром у публічній сфері є суспільні блага. Державні блага через свою специфіку приватним сектором взагалі не забезпечуються або надаються в менших кількостях порівняно з соціальними потребами. У той же час їх споживання має неконкурентний характер. Крім того, існує природна тенденція у громадян завищувати попит на такі товари, особливо в умовах явної відсутності плати за них (такі ілюзорні почуття платників податків – цей ефект називають фіскальними ілюзіями) [3, с. 331]. Як ці, так і деякі інші характеристики суспільних благ призводять до того, що суспільні блага не є типовими благами. Однак автори популярного американського довідника під назвою «Право та економіка» стверджують, що трансакційні витрати є нижчими для стандартних товарів і послуг, в той час як значно вищі у випадку обміну товарами та послугами особливого характеру [4, с. 91].

Окрім того, у випадку державного сектору спостерігається значно менша частота транзакцій, ніж у приватному секторі. Низька частота створює порівняно більші трансакційні витрати, включаючи витрати на залучення ділових партнерів та переговори.

Інший важливий момент – протиріччя між прагненням до індивідуальної ефективності та глобальною ефективністю публічної політики. Так зване

загальне благо не суттєво регулює політичний вибір. Якщо підприємець намагається максимізувати прибуток, то політик намагається максимізувати владу. Окрім того, політик залежить від думки громадськості, що впливає на його рішення, які зосереджені на максимізації політичної підтримки, а ці рішення не завжди є ефективними.

У той же час конкретні лобістські групи (групи економічного та соціального тиску), застосовуючи механізм політичного тиску, вступають у взаємодію з політиками, прагнучи формувати податкові пільги, пожертви, субсидії, ціни тощо, які є для них найбільш сприятливими. Описані умови, пов'язані із слабкістю громадських осіб, які приймають рішення, політизацією їх рішень та бюрократією призводять до невизначеності щодо поведінки партнерів по контракту та умов зовнішнього середовища, а ця невизначеність робить контракти неповними, що призводить до збільшення трансакційних витрат.

Таким чином, можна припустити, що державні трансакційні витрати важче піддаються контролю та оптимізації, що спричинено їх специфічністю, адже у державному секторі важко впливати на частоту транзакцій, на політичний вибір суспільства та наслідки цього вибору, особливо в масштабах країни. Проте за умов децентралізації, ці завдання стають реальними.

Список використаної літератури

1. Гордон М. В., Оленцевич Н. В., Колісник І. О. Моделі публічного управління: порівняльний аналіз та пропозиції для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1207>.
2. Zbroińska B. Wkład ekonomii kosztów transakcyjnych i teorii kontraktów do nauki o zarządzaniu. *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*. 2013. № 17(2). P. 163–174.
3. Poniatowicz M. Transaction costs in the context of the requirements of effective finance management for local government units. *Ekonomia i Prawo. Economics and Law*. 2017. № 16. P. 325–341.
4. Cooter, R., & Ulen, T. *Law and economics*, 6th edition. Addison–Wesley. 2016. 555 p.

Н. В. Морозова

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Менеджмент готельно-ресторанної діяльності»
Науковий керівник: к.е.н., доц. О. В. Рудінська*

МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Актуальність теми полягає в тому, що у сучасному світі туризм і готельний бізнес трансформувалися в спосіб розвитку людських цінностей. Також ці сфери діяльності є доступним шляхом вивчення й збереження всесвітньої історичної й культурної спадщини. Сучасний ринок готельних послуг характеризується підвищеним рівнем пропозиції щодо рівня попиту. Враховуючи ситуацію щодо зростання кількості конкурентів, готелям стає усе складніше позиціонувати себе на ринку, оскільки можливостей диференціювати свій продукт усе менше. В цій ситуації одним з основних напрямків у формуванні переваг повинна бути відповідність стандартам якості й підвищення якості послуг.

Для досягнення найкращого результату менеджери повинні усвідомлювати, що враження від перебування у закладах сфери гостинності формуються під час спілкування з персоналом і виконанні їм послуг для гостя. На результат може вплинути: швидкість роботи, чуйність і відкритість персоналу, професіоналізм працівників і багато чого іншого.

Враховуючи високе значення якості для готельного бізнесу, виявляється, що однією з основних обов'язків менеджерів, особливо тих, хто працюють безпосередньо з туристами, є управління якістю послуг. Менеджмент якості функціонально структурований на: організацію, планування, мотивацію, аналіз, контроль та ін. Кожна з функцій також поділяється на складові, наприклад, функція аналізу вмикає вивчення гостей і їх потреб, аналіз роботи персоналу, аналіз думки відвідувачів про рівень якості.

Менеджери стандартів якості, повинні розробити шляхи одержання від гостя відгуку, щоб орієнтувати готельний продукт на побажання споживачів.

Довідатися думку відвідувачів про готельний продукт і про рівень сервісу в готелі можна декількома способами. Шляхом спілкування із клієнтами або надання їм анкет для заповнення. В інших випадках це можуть бути відгуки, залишені споживачами в соціальних мережах або на спеціалізованих сайтах. Щоб упорядкувати інформацію, необхідно використовувати модель SERVQUAL або системи, створені на її основі. Її цінність полягає в тому, що в ній заплановано п'ять основних критеріїв, за якими більшість відвідувачів оцінюють готель – надійність, якість матеріальної бази, чуйність персоналу, упевненість і співпереживання. Ці критерії були виділені з 10 показників якості послуг, створених А. Парасураманом, В. Зейтамлом і Л. Бері [1, с. 300]. При

використанні цієї моделі менеджмент готелю одержує докладну й всебічну інформацію про сприйняття гостем якості обслуговування в готелі, а також про його очікування й потреби. Модель також можна успішно використовувати для порівняння готельного підприємства з конкурентами, а також для розробки і підвищення якості послуг.

Наступний етап – розробка стандартів і методів підвищення якості сервісу. Ключову роль відіграє поліпшення роботи персоналу. Може бути досягнуте за допомогою проведення різних тренінгів, щоб підвищити кваліфікацію працівників і підвищити їхні професійні компетенції. Готельне підприємство може додатково мотивувати працівників шляхом нагород, бонусів, премій і т. п.

Ще один спосіб підвищення стандартів якості – впровадження інновацій. Автоматизовані системи управління допоможуть швидше провадити реєстрацію гостей, сучасний клінінг підвищує оцінку відкликаних клієнтів, фасіліті-менеджмент забезпечує скоординовану роботу всіх сервісів готельного комплексу [2, с. 228].

Якість послуг у готелі потребує постійного контролю. Контроль може бути реалізований шляхом спостереження, причому як особистого, так і за допомогою техніки, відеокамер; за допомогою таємних гостей (Mystery Guest), які є підставними особами покликаними оцінити роботу персоналу й виявити недоліки в їхній роботі.

В Україні тенденції туристичного та готельного бізнесу також досить динамічні та привабливі, незважаючи на політичні, економічні та соціальні проблеми в економіці па повільне економічне зростання. Щодо збільшення кількості туристичних прибутків, про що свідчить статистика, можна зробити висновок, що, незважаючи на кризові явища останніх років туризм не тільки зберіг, але і значно поліпшив свої позиції [3, с. 69].

Можна зробити висновок, що управління якістю туристичного та готельного сервісу – це динамічний інноваційний процес, якщо готельне підприємство прагне залишати та підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку туристичних послуг.

Список використаної літератури

1. Векслер Е. М., Рифа В. М., Василевич Л. Ф. Менеджмент якості : навч. посіб. Київ : ВД Професіонал, 2008. 320 с.
2. Бичківський Р. О. Управління якістю : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2016. 354 с.
3. Рудінська О. В., Кар'єва М. О. Стратегії розвитку готельно-рекреаційної діяльності в Одеському регіоні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2018. вип. 17 (3 (40)). С. 67–79.

Ю. С. Панчева

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: ст. викл. Г. В. Буслаєва

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ АУДИТУ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ, ВИДИ, ПРОБЛЕМИ

Однією з основних проблем автоматизації аудиторських послуг в Україні залишається оптимальний вибір програмного забезпечення у сфері аудиту та безпосередньо застосування відповідного продукту. На сьогоднішній день серед головних інструментів аудитора ще й досі більшу частину займають універсальні табличні редактори, бухгалтерські та аналітичні програми. Однак саме високоякісне комп'ютерне забезпечення аудиту дасть змогу розширити сферу аудиторських послуг, знизити ризики та прискорити процес перевірки загалом.

Передумовами виникнення необхідності впровадження інформаційного забезпечення аудиту стали:

- перехід на міжнародні стандарти аудиту (МСА);
- широке застосування програмного забезпечення та різних інформаційних систем;
- розвиток автоматизованих фінансово-облікових систем;
- розширення діяльності підприємств (більший об'єм даних для перевірки);
- діджиталізація (оцифрування) економіки;
- перехід до електронного документообігу тощо.

На сьогодні як вітчизняними, так й іноземними аудиторськими фірмами та ІТ-спеціалістами вже розроблені спеціальні інформаційні системи, орієнтовані на автоматизацію більшості етапів проведення незалежних аудиторських перевірок, які мають свої переваги та недоліки (Таблиця 1).

Таблиця 1

Характеристика комп'ютерних програм для проведення аудиту

Назва комп'ютерної програми	Характерні особливості комп'ютерної програми
КІТ.Аудит	Перша вітчизняна автоматизована інформаційна система управління аудиторською діяльністю, яка забезпечує контроль якості і включає узгоджений набір робочих документів та методичних вказівок з проведення аудиту [1, с. 36]. Ряд основних функцій програми: <ul style="list-style-type: none"> - автоматичне збереження документів у базі даних; - включає набір документів та інструкцію з проведення аудиту; - перегляд видалених та заблокованих робочих документів; - одночасна робота всіх співробітників (багатокористувацька програма);

	<p>- синхронізація з Excel та іншим програмним забезпеченням.</p> <p>Ця програма має різні рівні комплектації: легка, повна, професійна, що використовуються в залежності від складності та обсягу роботи.</p>
«Івахненко & Катеньов Аудит»	<p>Програмний комплекс створений українськими фахівцями та призначений для автоматизації аудиторської та контрольної діяльності. Основними принципами роботи програмного комплексу є можливість аналізу облікових даних підприємств в автоматичному режимі і за потреби гнучке налагодження під конкретну програму аудиторської перевірки. Комплекс дозволяє формувати стандартний пакет робочих документів для загального аналізу стану справ на підприємстві (експрес-аналіз), а також працювати з ним у діалоговому режимі в разі творчого підходу до потреб окремої перевірки. Основна перевага – можливість перевірити весь об’єм даних та виявити помилки та підозрілі моменти обліку [2, с. 347].</p>
AURA	<p>Програмне забезпечення для ефективно організації аудиту, яке розроблене компанією PricewaterhouseCoopers (PwC). Характеризується системним підходом на основі ризику, що, в свою чергу, дозволяє зосереджуватись на головних аспектах проведення аудиту.</p> <p>Програма має персоналізовані інструментальні панелі для кожного окремого аудитора компанії, що допомагає розподілити аудиторські процедури та проконтролювати своєчасне виконання роботи будь-якого співробітника.</p> <p>Також наявна функція моніторингу прогресу аудиту в режимі реального часу.</p>
Audit NET	<p>Інформаційна система, яка дає змогу працювати у віддаленому режимі, виконується оперативне надходження відповідної інформації до центрального офісу, розмежуються права доступу співробітників до інформації тощо.</p> <p>Наявні різні версії для різних за розмірами підприємств.</p> <p>Зручність проявляється у можливості графічного зображення реалізації проекту аудиту.</p> <p>Однак, програма є лише мережною системою та в ній відсутній класифікатор помилок та нормативна база.</p>
Аудит-Майстер «ДАСО» «Аудит-Інформ»	<p>Програма дозволяє використовувати власну методологію; ведення картотеки суб’єктів; пошук за реквізитами; функція контролю в разі повторної перевірки клієнта; дослідження роботи аудиторів. Але є і недоліки: за умови повторної перевірки фірми в картотеці формується новий запис; не визначається розмір вибірки та аудиторський ризик [3, с. 70].</p>
Експрес Аудит: ПРОФ	<p>Розвинена інформаційна система у більшості основних напрямів здійснення аудиту. Наявна велика кількість функцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - автоматичне заповнення звітних документів; - розрахунок та аналіз суттєвих показників; - орієнтація на специфіку виробництва; - періодичне оновлення методичної бази та зміна програм аудиту відповідно до оновлень тощо. <p>Однак, за використання програми виникає неможливість створення власних розділів та коригування пакету документів (необхідне редагування кожного конкретного документа) через те, що структура шаблонів є незмінною.</p>

В Україні існує низка проблем, які стримують розвиток інформаційних систем та технологій в аудиторській діяльності та не дозволяють повній мірі на даному етапі впровадити відповідний електронний супровід аудиторських послуг.

Сучасні фахівці наводять відповідні проблеми як на мікрорівні, так і на макрорівні, основними з яких є:

- підприємства, які перевіряються, використовують програмне забезпечення різних розробників, які не завжди синхронізуються з аудиторськими програмами;

- немає єдиних методологічних вимог, пропонованих для інформаційних баз даних;

- значні витрати на розробку (придбання) та впровадження програмного забезпечення, що особливо відображається на невеликих аудиторських фірмах (самостійних аудиторів);

- низький рівень комп'ютерної освіченості користувачів (особливо старше покоління недостатньо обізнане у сфері сучасних технологій) тощо [4, с. 48; 5, с. 26].

Проаналізувавши рівень комп'ютеризації аудиту в Україні, слід зауважити, що сучасний стан не відповідає світовим вимогам та тенденціям. Але на даному етапі розвитку економіки аудит в Україні вийшов на якісно новий рівень, який не зможе існувати без відповідних інновацій, тому сучасні програмні продукти у сфері аудиту потребують не тільки вдосконалення, а й розробку методики, що забезпечить їх впровадження в аудиторських фірмах скрізь.

Список використаної літератури

1. Кудирко О. М. Комп'ютеризація аудиту в Україні: актуальні проблеми та реальні перспективи. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 34–38.
2. Голячук Н. В. Василюк В. В. Інформаційне забезпечення аудиторської діяльності. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 343–348.
3. Овчарик Р. Ю. Аудит на базі комп'ютерних програм: продуктивність, рентабельність та тенденції розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2017. № 1(1). С. 68–72.
4. Пчелянська Г. Б. Маркова Т. Д., Дойчева К. С. Особливості аудиту в комп'ютерному середовищі. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Том 8. Вип. 3. С. 46–51.
5. Беззубець Л. Л. Шляхи та умови розвитку автоматизованого аудиту в Україні. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 24 (1). С. 23–27.

О. О. Соколовський

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Економіка»*

Науковий керівник: викл. Ю. О. Максимова

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ІТ

Актуальність теми обумовлена роллю інформаційних технологій у формуванні конкурентної переваги підприємства, оптимізації бізнес-процесів, проектуванні організаційної структури та та ін. Необхідний аналіз щодо впливу інформаційних технологій на ключові організаційні змінні і, також, обґрунтування його ролі при проведенні діагностики стану підприємства. Інформаційні технології допомагають розвивати не тільки нові продукти і послуги, але і нові ринки і ринкові ніші, їх застосування дозволяє виробляти товари і надавати послуги, які максимально враховують потреби покупців. Інформаційні технології зробили зручнішими багато процесів. Таких як: оформлення замовлень, ведення обліку, контроль складських запасів, підготовка звітів та та ін. Вони підвищили швидкість і якість виконання процесів за рахунок скорочення кількості помилок, пов'язаних з обробкою інформації.

У сучасному бізнесі інформаційні технології є такою ж важливою складовою підприємства, як стратегія, організаційна структура, бізнес-процеси та інші змінні.

Конкурентна перевага сучасних організацій не може досягатися без застосування інформаційних технологій, які впливають на стратегію, бізнес-процеси, організаційну структуру, лідерство, організаційну культуру і клімат, систему стимулювання, модель компетенції співробітників. Інформаційна революція робить істотний вплив на конкуренцію, на структуру галузі, створення конкурентної переваги, поява нових видів бізнесу [1, с. 73].

Особливий вплив на економіку робить Інтернет, який не створив нової економіки – продовжує існувати стара економіка, яка отримала доступ до нових технологій і заснована на фундаментальних принципах ведення бізнесу. Науковці вважають, що необхідно змінювати підходи до управління організаціями, так як змінилися умови їх функціонування в першу чергу за рахунок розвитку інформаційних технологій. Інтернет став невід'ємною частиною сучасного життя, незабаром він зв'яже бізнес, кожен бізнес-функцію і більшість людей планети. Інтернет означає механізм, за допомогою якого люди і організації обмінюються грошима, здійснюють операції, повідомляють про події, висловлюють думки і сприяють розвитку нових знань [1, с. 76].

Необхідно робити акцент на розвиток нового способу ведення бізнесу – мережевих компаніях, поява яких стало можливим завдяки розвитку Інтернету.

Розробляючи стратегію підприємства, менеджери визначають найбільш важливі процеси. Компанії, орієнтовані на підвищення продуктивності, особливу увагу приділяють оптимізації виробничим процесам і скороченню витрат. Безумовно, в сучасних умовах кожне підприємство прагне знизити витрати, прискорити час виконання робіт, підвищити продуктивність, що є одним з засобів виживання у конкурентній боротьбі.

Для створення конкурентної переваги необхідно оптимізувати внутрішні процеси на порядок краще, ніж конкуренти.

Важливим інструментом аналізу ролі інформаційних технологій є ланцюжок створення цінності, який представляє собою систему взаємопов'язаних видів діяльності та бізнес-процесів. Ланцюжок цінності однієї компанії входить у загальну систему цінностей, що представляє усі види діяльності, необхідні для створення кінцевої споживчої вартості. Система цінності включає ланцюжок цінностей постачальників і покупців [2, с. 74].

Інформаційні технології впливають на засоби реалізації процесів компанії і характер зв'язків між ними, що дозволяє:

- підвищити якість, швидкість, гнучкість операцій і процесів, знизити витрати на їх виконання;
- підвищити координацію і інтеграцію процесів як всередині компанії, так і за її межами;
- підвищити споживчу цінність, забезпечити диференціацію споживчої цінності.

Сучасна економіка потребує сучасних засобів управління бізнесом. Підприємство представляє собою суб'єкт, життєдіяльність якого забезпечується цілим комплексом інформаційних технологій. Таким чином, інформаційні технології є не стільки засобом, що здійснює допоміжні дії, скільки засобом, що забезпечує виконання ключових бізнес-процесів та вдосконалення діяльності підприємства.

Список використаної літератури

1. Попова Л. Ф. Влияние информационных технологий на формирование устойчивого развития предприятия. *Вестник СГСЭУ*. 2014. № 5 (54). С. 73–77.
2. Porter M. Strategy and the Internet. *Harvard Business Review*. 2001. March. P. 62–78.

А. О. Трапєзніков

*студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Л. Є. Борисова*

СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

В умовах розвитку ринкової економіки значення вітчизняного фондового ринку (ФР) зростає, як однією із провідних ланок економіки країни з погляду ринку капіталу та фінансової системи України загалом [1]. Ринок цінних паперів прискорює та інтенсифікує розвиток національної економіки через певні механізми, які встановлюють правові та економічні відносини між підприємствами, які потребують фінансових коштів для подальшого функціонування й розвитку, та між громадянами, які мають ці кошти та згодні їх надати на певних умовах [2]. Так потрібно визначити, яким є сучасний стан існування фондового ринку в нашій країні, проблеми його функціонування та перспективи розвитку.

На сьогодні ФР в Україні ще не є досить вагомим джерелом формування та надходження фінансових ресурсів, але відмічаються позитивні тенденції. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) у січні-липні 2019 року, становив 24,07 млрд. грн., що менше на 6,7 млрд. грн. у порівнянні з відповідним періодом 2018 року (30,8 млрд. грн) [3]. Так, за цей період обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 8,4 млрд. грн. порівняно з аналогічним періодом 2018, але обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств збільшився у 2019 році на 2,9 млрд. грн. [3].

Але, не дивлячись на всі позитивні тенденції, розвиток сучасного ФР України гальмується певними проблемами, які потребують вирішення: недосконалість законодавства, недорозвиненість інфраструктури та низька відкритість інформації, наявність недосконалого оподаткування ФР, недостатня кількість інструментів на ринку, висока недосвідченість громадян в питаннях, пов'язаних з фондовим ринком та їх недовіра до нього [4].

1. Створення фондового ринку в Україні відбувалося тоді, коли ще не існувало логічної та більш чіткої нормативно-правової бази, що спричинило собою недосконале регулювання та потребує вдосконалення й доведення до світових стандартів.

2. Досить низький рівень розвитку інфраструктури через недорозвинуту систему первинного та вторинного розподілу цінних паперів в Україні та інформування про них, що погіршується недосконалістю дворівневої побудови депозитарної системи. Потрібно організувати більш ефективну систему надання інформації зацікавленим у діяльності фондового ринку особам.

3. Посилення організованості на фондовому ринку може призвести до інтеграції кращих методів оподаткування у вигляді зменшення ставок, але паралельного збільшення надходжень до бюджету, чи взагалі скасування оподаткування і збільшення за цей рахунок капітального забезпечення ринку.

4. Потрібно почати випуск потенційно нових та більш ефективних інструментів (розвиток ринку корпоративних облігацій) для покращення функціонування та розвитку фондового ринку.

5. Суть проблеми недосвідченості та недовіри громадян до фондового ринку полягає в тому, що потенційні покупці не впевнені в стабільності економічної системи нашої країни, яка в майбутньому може призвести до нездатності держави виконати свої зобов'язання [5, с. 305–306].

На нашу думку, ринок цінних паперів в Україні має достатньо потенціалу для подальшого розвитку та стабільного функціонування. Стабільне функціонування фондового ринку України сприятиме залученню інвестицій до економіки в цілому, виведе його на провідні світові позиції та надасть можливості:

- зосередити торгівлю цінними паперами на рівні провідних галузей економіки для покращення їх становища;
- забезпечити захист суб'єктів фондового ринку на законодавчому рівні шляхом гарантій та обліку прав власності;
- завдяки зацікавленості та діям держави щодо вдосконалення діяльності фондового ринку, збільшити обсяги біржової торгівлі порівняно з позабіржовою.

Список використаної літератури

1. Добровольська І. І. Проблеми та шляхи вдосконалення ринку цінних паперів України. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3054>.
2. Руда О. Л. Стан розвитку сучасного ринку цінних паперів в Україні. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5875>.
3. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-липня 2019 року. НКФРЦП. URL: <http://www.ssmsc.gov.ua/fund/analytics>.
4. Мещерякова Т. К. Проблеми розвитку ринку цінних паперів в Україні. Матеріали XVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ (Вінниця, 22–24 березня 2017 р.). URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2017/paper/view/2063>.
5. Бородіна Н. З. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.11. С. 303–308.

І. М. Федорова

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. Н. Л. Кусик*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Актуальність в ефективному управлінні й контролі над обсягом, структурою й динамікою дебіторської заборгованості обумовлена різким зниженням можливостей залучення зовнішніх джерел фінансування. В тезах розглянуті різні трактування поняття «дебіторська заборгованість», описані особливості цієї категорії як частини оборотних активів підприємства, а також сформована й обґрунтована ефективна порівнювальна характеристика поняття «дебіторська заборгованість», застосування якого допоможе в управлінні дебіторською заборгованістю.

Економіка України проходить періоди активних змін, які безпосередньо впливають на окремі господарюючі суб'єкти, зокрема, змушуючи їх знаходити нові способи підвищення конкурентоспроможності. Одним з інструментів забезпечення конкурентоспроможності є система менеджменту, у тому числі управління оборотними активами підприємства. Необхідність управління дебіторською заборгованістю викликана її здатністю впливати на наповнення оборотного капіталу підприємства.

Оборотні активи – це частина всіх активів компанії, яка характеризується середнім та високим рівнем ліквідності, до складу якої входять запаси, дебіторська заборгованість, фінансові вкладення, кошти та інші активи. Частка оборотних активів у загальному обсязі активів конкретного підприємства залежить від діяльності, яким воно займається. Так, підприємство з виробничим процесом, буде мати порівняно невелику частку оборотних активів (до 50%), а в організації, що надає послуги та виконує роботи, частка оборотних активів може бути набагато вищою (60–80%).

Дебіторська заборгованість – категорія, використовувана в різних сферах, що приводить до трактування цієї категорії з декількох точок зору. Розглянемо нормативний, бухгалтерський та управлінський підходи щодо визначення дебіторської заборгованості (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи щодо визначення дебіторської заборгованості

Джерело визначення	Визначення
Нормативний підхід	
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1].

Бланк І. А.	Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості на користь компанії, яка представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних і фізичних осіб по розрахунках за товари, роботи, послуги [2, с. 173].
Бухгалтерський підхід	
Малюга Н.М.	Дебіторська заборгованість – це комплексна стаття, що включає розрахунки: з покупцями й замовниками; по векселях до одержання; з дочірніми й залежними суспільствами; з учасниками (засновниками) по внесках у статутний капітал; по виданих авансах; з іншими дебіторами [3, с. 149].
Бутинець Ф.Ф.	Дебіторська заборгованість – це відбиті на рахунках розрахунків зобов'язання перед підприємством сторонніх осіб - покупців, працівників, бюджету [3, с. 199].
Управлінський підхід	
Лінник В.Г.	Дебіторська заборгованість являє собою вкладення й спосіб розширення продажу в кредит з метою збільшення обсягу реалізації й власного капіталу [4, с. 5.2].
Ямненко Г.	Фінансова стабільність підприємства базується на системному підході, який полягає у побудові механізму управління дебіторською заборгованістю на базі комплексного управління [4, с. 5.3].

Дебіторська заборгованість може бути забезпеченою або незабезпеченою. Забезпеченням заборгованості можуть використовуватися наступні форми: застава, поручництво, банківська гарантія [5, с. 51–54]. Така класифікація характеризує дебіторську заборгованість із погляду ризику її непогашення.

Можливість стягнення дебіторської заборгованості описується трьома групами:

- надійна – термінова й забезпечена дебіторська заборгованість;
- сумнівна – прострочена й незабезпечена заборгованість;
- безнадійна – заборгованість, що утворилася: (а) після закінчення строку позовної давності; (б) на підставі акту державного органа; (в) у випадку ліквідації сторони – дебітора; (г) за постановою суду.

Ознака «можливість стягнення» використовується для об'єктивного й коректного визначення фінансового результату діяльності підприємства. Так, при списанні частини дебіторської заборгованості, звичайно, безнадійної, видатки підприємства збільшуються.

Результатом функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві повинно бути отримання доходу та мінімізація дебіторської заборгованості. Так, на нашу думку, ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволить реально охарактеризувати фінансове

становище підприємства та прийняти важливі стратегічні рішення зі стабілізації стану на ринку та зниження витрат.

Список використаної літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
2. Бланк І. А. Управління активами : підручник. Київ : Ніка-Центр, Ельга, 2012. 720 с.
3. Бутинець Ф. Ф., Малюга Н. М. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність: підручник. Житомир : ЖІТІ, 2000. 480 с.
4. Ямненко Г. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Traektoriâ Nauki. International Electronic Scientific Journal*. 2017. Т. 3, № 2. С. 5.1–5.7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2017_3_2_10.
5. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.

О. О. Фещенко

*студ. I курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова спеціальність «Менеджмент готельно-ресторанної діяльності»
Науковий керівник: к.е.н., доц. О. В. Рудінська*

ПРІОРИТЕТНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

В наш час індустрія туризму, що володіє величезним потенціалом, вносить вагомий внесок в сталий розвиток країн та регіонів. При цьому туризм є однією з найкрупніших та високоприбуткових галузей, що динамічно розвивається, отож, має вплив на соціальну, культурну та екологічну складові економіки. Розвиток туристичної діяльності дає змогу вирішити широкий спектр вкрай важливих задач з відновлення здоров'я населення та розширеного відтворення трудових ресурсів, зростання добробуту і поліпшення якості життя, забезпечення соціокультурного розвитку на основі формування відкритої експортно-орієнтованої економіки.

В туризмі як у сфері діяльності взаємодіють різноманітні групи суб'єктів, саме тому він включає всю сукупність явищ та взаємовідносин, що виникають під час взаємодії туристів, постачальників, місцевих органів влади та місцевого населення в процесі туристичної діяльності.

На фоні активного становлення та розвитку туризму в світі закономірно виникає питання ролі України на ринку туристичної пропозиції. Необхідно зауважити, що Україна має всі необхідні умови для активації внутрішнього та закордонного туризму: вдале географічне положення, сприятливий клімат та гарний рельєф, багатий історико-культурний і туристично-рекреаційний

потенціал. Беручи до уваги сучасний стан розвитку туристичної галузі та наявні переваги, а також низку вагомих недоліків, Україна займає на сьогоднішній день 78-е місце у рейтингу привабливості для туристів серед країн світу.

Розвиток галузі туризму невід’ємно пов’язаний із розвитком готельно-ресторанного господарства. Аналізуючи тенденції розвитку вітчизняних підприємств господарства гостинності, можна зробити висновок, що їх конкурентоспроможність стає нижчою із року в рік. Це викликано низкою факторів, в тому числі політичного та економічного характерів, та потребує адаптації існуючих механізмів діяльності підприємств, з одного боку, до потреб ринку послуг з тимчасового розміщення та харчування серед населення України й закордонних туристів, з другого – підвищення ефективності господарської діяльності безпосередньо підприємств як самостійних господарських одиниць [1, с. 8].

Необхідно також відзначити сучасний стан туристичної галузі на регіональному рівні – безпосередньо в Одеському регіоні. Відкриття Одеси як нового туристичного центру для внутрішнього туризму відбулось влітку 2015-го року, коли до міста почали спрямовуватися потоки відпочиваючих з усіх регіонів України. Згідно статистичним даним влітку 2015-го Одесу відвідали 1,5 млн туристів, 57% серед яких склали внутрішні мандрівники, решта поділились майже порівну між західною та східною Європою, 5% склали мешканці Туреччини. У 2016-му році у високий сезон Одесу відвідали 1,8 млн людей, при цьому майже в сто разів виросла кількість туристів з Білорусі, склавши 97 тис. чоловік. З 2017-го року до Одеси почали повертатися російські туристи, у високий сезон місто відвідали 2,5 млн людей, ця тенденція зберіглась і влітку 2018-го року, коли вдалось залучити 3,2 млн туристів. Однак, через занепад туристичної інфраструктури саме місто виявилось неготовим для того, щоб прийняти усіх охочих [2].

Основним критерієм відпочинку для вітчизняних туристів є співвідношення ціна-якість, а в цьому відношення Одеса поступається не тільки, наприклад, польським, а й болгарським напрямкам. Проблем для одеського туристичного сектору також додала нерозвинена туристична інфраструктура, яка за доволі вагомий гонорар пропонує посередній сервіс. Також важливою перепоною є те, що значна кількість туристів, що вже відвідала місто за попередні роки не має наміру повертатись, надаючи перевагу новим напрямкам.

Насправді Одеса ніколи не була спеціалізованим туристичним центром, вона скоріше являла собою промисловий та транспортний вузол, залишивши для туристичної галузі невеликий сегмент свого потенціалу та території. Після довгих років деградації та знищення спеціалізованих оздоровчих центрів приватний капітал так и не спромігся створити гідну заміну, а існуючі

пропозиції не мають змоги конкурувати з цілеспрямовано розвинутими курортами.

Першорядними з пріоритетних цілей становлення туризму в Україні є створення конкурентного на внутрішньому та зовнішньому ринках туристичного продукту, розширення внутрішнього та нарощування розмірів виїзного туризму, становлення курортних і туристичних центрів з врахуванням соціально-економічних інтересів населення, збереження та примноження природної й історико-культурної спадщини.

Список використаної літератури

1. Матвийчук Л. Ю. Развитие гостиничного хозяйства в Украине. *Туризм и гостеприимство*. 2016. № 2. С. 8–11.
2. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

А. І. Шеремет

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»
Науковий керівник: к.е.н., доц. О. В. Рудінська*

ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В роботі розглядаються економічні та управлінські підходи, що були застосовані на макроекономічному рівні реформ у Німеччині 1945–1950 років, завдяки яким країна змогла швидко та суттєво поліпшити промислово-економічне становище, гідно конкурувати на найбільших ринках світу та отримати лідерські позиції в європейському суспільстві. Тому ми дослідимо ці трансформаційні компоненти та з'ясуємо яку роль у цьому процесі відіграв ефективний менеджмент.

Економічна статистика післявоєнної Німеччини свідчить про глибокі кризові явища: економіка та виробництво були знищеними на 45%, житловий фонд зменшився на 20%, демографічні зміни свідчили про втрати робочої сили на 30-35% [1, с. 86].

За результатами Другої Світової Війни Німеччину окупували чотири держави, і незабаром вона виявилась поділеною стіною на два світи: соціалістичний та капіталістичний. Але до 1989 року, коли Берлінська стіна впала і Німеччина знову об'єдналася, ФРН вже мала третю за величиною економіку в світі, відстаючи від ВВП лише Японії та США [2].

Русійною силою розвитку трансформаційних процесів в економіці, що забезпечує високий рівень конкурентоспроможності, є людській капітал.

Одним із найважливіших людей у відродженні Німеччини був Вальтер Еккен. Він розвивав свої економічні теорії, які стали відомими як «соціальний вільний ринок». Ідеї Еккена були міцно укорінені в ідеї вільного ринку, запобіганні утворенню картелів чи монополій, системі соціального забезпечення тощо. Цей тип системи у середині ХХ століття вважався досить радикальним. Людвіг Ерхард, послідовник Еккена, отримавши політичний вплив, почав формувати багатосторонні зусилля, щоб економіка Західної Німеччини знов запрацювала.

По-перше, його команда здійснила заміну рейхсмарок на німецькі марки. Метою цієї реформи було створення твердої валюти і позбавлення від надмірного «грошового навісу». Це дозволило звільнити Німеччину від величезної маси знецінених грошей, і, як наслідок – швидко покінчити з інфляцією [3, с. 734].

По-друге, був усунутий контроль за цінами та здійснено перехід до вільних ринкових цін. Великі скорочення податків були також запроваджені у спробі стимулювати витрати та інвестиції.

По-третє, в країні почав діяти закон, який не допускав зловживання з боку великих компаній, що прагнули монополізувати виробництво і реалізацію продукту. Як наслідок, із середини 1960-х років головним суб'єктом підприємництва став дрібний і середній бізнес, який поступово зайняв домінуюче місце в економіці ФРН [4, с. 97].

Економічні рішення Ерхарда сприймалися у суспільстві з недовірою, але згодом вплив лібералізаційної політики Ерхарда виявився надзвичайно позитивним, оскільки магазини почали запасатися товарами, бартер швидко припинився, чорний ринок почав зникати.

Також необхідно відзначити, що важливим внеском у відродження Німеччини стала Європейська програма відновлення, більш відома як План Маршалла, що передбачав надання 13 млрд. долларів США європейським країнам, які постраждали від Другої світової війни: значна частина цих грошей спрямовувалась саме до ФРН [5, с. 91].

Як наслідок, зростання економіки ФРН тривало протягом багатьох років. У 1958 року промислове виробництво було в чотири рази вищим, ніж було лише на десятиліття раніше [6, с. 33–37].

Отже, можна зробити висновки про те, що кризові ситуації є переломними моментами, які можуть посприяти новому, ще вищому підйому економіки, а ринковий устрій економіки демонструє значний потенціал до відновлення, особливо – за умови зовнішньої фінансової підтримки та ефективного і професійного менеджменту, який є найважливішим компонентом у досягненні конкурентоспроможності.

Список використаної літератури

1. Павлов Н. В. История современной Германии 1945–2005. Москва : АСТ, Астрель, 2006. 512 с.
2. World Bank. Ranking of the World's Richest Countries by GDP (1990) URL: <http://en.classora.com/reports/t24369/ranking-of-the-worlds-richest-countries-by-gdp?edition=1990>.
3. Balabkins N. Repressed inflation in west germany from 1945 to 1948. Some qualitative observations. *Kyklos*. 1962. 868 p.
4. Тимошина Т. М. Экономическая история зарубежных стран: учебное пособие. 9-е изд, переработанное и дополненное. Москва : ЛитРес, 2012. 740 с.
5. Hunt M. H. *The World Transformed, 1945 to the Present*. Bedford : St. Martin's, 2014. 512 p.
6. Hazlett. T. W. *The German Non-Miracle*. *Reason*. 1978. № 4. pp. 33–37.

А. О. Широкова

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник: к.е.н., доц. С. О. Нікола

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗМІЦНЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток в Україні приватної власності, пов'язаний з переходом від адміністративного устрою до ринкової економіки зумовив отримання перш за все економічної та управлінської самостійності у веденні господарств. В економіці України частка підприємств приватної власності значно переважає частку підприємств державної власності, і саме вони є рушійною силою національної економіки. Проте наразі, фінансовий стан великих і середніх підприємств України є незадовільним. Великі та середні підприємства України в першому кварталі 2019 року отримали 111,089 млрд грн прибутку до оподаткування, що на 7,1% менше показника за аналогічний період 2018 року [1]. Державна служба статистики України повідомила, що частка збиткових підприємств в Україні за перший квартал 2019 року зросла з 26,3% до 27,2% [2].

Рис 1. Динаміка зміни частки збиткових підприємств [2, 3]

Державна Фіскальна Служба, повідомляє про те, що чверть великих компаній за підсумками першого півріччя 2019 року знаходяться у стані збитковості. Серед таких компаній знаходяться: ТОВ «АШАН Україна Гіпермаркет», ТОВ «Тримоб», АТ ДТЕК «Західенерго», та багато інших [4]. Найсумнішим є те, що збитковість цих компаній зростає щорічно, а ніяких змін в оцінці їх фінансового стану та ефективності управління не спостерігається.

Функціонування суб'єктів господарювання може здійснюватись успішно лише з допомогою ефективного, розумного і зваженого менеджменту. Лише аналізування керівництвом підприємства своїх помилок є запорукою стабільної і рентабельної діяльності суб'єкта господарювання, що забезпечує сталий розвиток і стійке становище в сучасних умовах.

Оцінка фінансового стану передбачає врахування багатьох показників операційної діяльності (фінансової стійкості, платоспроможності, кредитоспроможності та ін.), проте найголовнішим у фінансовому аналізі є використання цих показників для подальшого фінансового й управлінського планування, прогнозування та контролю. Відштовхуючись від змін факторів внутрішньої і зовнішньої середовища, необхідно корегувати фінансову стратегію і тактику з урахуванням впливу цих факторів на фінансове становище підприємства.

Добре відомий факт, що механізм управління фінансовими результатами відображає поєднання відповідних принципів, методів, управлінські, організаційні та економічні заходи, первинною метою яких є підтримка високого рівня доходу. Одним із важливих елементів формування прибутку є удосконалення організаційної бази і відповідної організаційної структури. Основна мета організаційної структури підприємства задовольняти вимоги максимізації доходу і зміцнювати фінансовий стан підприємства. Для зміцнення своїх позицій на ринку, суб'єктам господарювання необхідно:

- швидко реагувати на зміни ринку, впроваджувати інновації;
- диверсифікувати продукцію підприємства та джерела доходу;
- орієнтуватися на максимізацію якості (якість продукції, послуг, якість управління підприємством в цілому);
- мінімізувати ризики пов'язані з організацією виробництва.

До інших елементів, що дозволяють ефективно управляти компанією можна віднести:

- аналіз прибутковості найближчих конкурентів;
- оцінка послідовності тактики та стратегії підприємства;
- оцінка раціональності системи «доходи – витрати».

Механізм управління фінансовими результатами підприємства не має бути стабільним, він повинен швидко змінюватись і пристосовуватись до змін зовнішнього середовища та виникаючих вимог внаслідок розвитку суспільного виробництва, законодавства та дій з боку конкурентів. Це означає, що організаційно-економічний механізм управління фінансовими результатами підприємства повинен бути постійно вдосконалений у всіх його елементах та деталях. На сьогодні подальше вдосконалення організаційного та економічного механізму управління фінансовими результатами підприємства передбачає досягнення якісних змін у розвитку підприємства і, таким чином, забезпечення максимального значення кінцевого результату.

Список використаної літератури

1. Великі та середні підприємства України знизили прибуток. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10562496-veliki-ta-seredni-pidpriemstva-ukrajini-znizili-pributok.html>.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Великі підприємства торік «напрацювали» для податків в 1,6 раза більше – Держстат. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2443595-veliki-pidpriemstvatorik-napracuvali-dla-podatktiv-v-16-raza-bilse-derzstat.html>.
4. Чверть великих компаній за підсумками I півріччя виявилися збитковими – ДФС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2761006-cvert-velikih-kompanij-zapidsumkami-i-pivricca-viavilisa-zbitkovimi-dfs.html>.

Є. В. Шкрябай

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»
Науковий керівник: к.е.н., доц. О. В. Рудінська*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Питання підвищення ефективності операційної діяльності розглядається як ключове в аспекті інвестиційної конкурентоспроможності бізнесу, особливо будівельного. Особливої актуальності проблема набуває за кризових умов в економіці, оскільки такі умови вимагають жорсткого скорочення витрат і забезпечення максимальної віддачі продуктивної системи за мінімальних капіталовкладень.

Організаційна структура будівельної компанії містить у собі розподіл робочих ролей, а також відносини усередині самої структури й суб'єктами в ній. Різноманітність ролей і обов'язків, включаючи маркетинг, закупівлі, управління персоналом, фінанси, процеси будівництва і т.д., формують таку корпоративну структуру, яка потребує ефективної відповідальності та сучасного організаційного управління.

Функціональний підрозділ являє приклад традиційної ієрархічної організаційної структури. Визначальні характеристики включають горизонтальний поділ різних відділів і функцій. Наприклад, повноваження й комунікації передаються від власника бізнесу до команди управління, менеджерам проектів або керівникам і, нарешті, до фахівців відділів або виконавцям робіт [1].

Основним недоліком організаційної структури, поділеної на відділи, є те, що вона може привести до ситуацій, у яких цілі структурного підрозділу, такі як управління ризиками й проведення робіт, стають більш важливими, ніж загальні стратегічні цілі компанії. Крім того, координація робочих зусиль через департаменти може стати більш складною або заплутаною зі збільшенням будівельної компанії. Так званий, управлінський бюрократизм, може вагомо заважати ефективності операційної діяльності будівельного підприємства.

Для більш грамотного регулювання будівельним процесом створення проектних груп є ключовим чинником. Для цього необхідно визначити ключові принципи для впровадження проектного планування (для великої будівельної організації):

1. Визначення пріоритетних інвестиційних проектів (за розміром, статусом, строками) для впровадження проектного управління;
2. Затвердження керівників проектів, склад проектних команд;
3. Розподіл повноважень і відповідальності, постановка цілей, навчання принципам проектного управління й критичному інструментарію;
4. Розробка методології й форм проектного, об'єктного й ресурсного (будівельно-монтажні роботи, ділянки, адміністративні послуги) управління;
5. Розрахунки бюджету виробничої програми виходячи із проектної логіки, виявлення запланованих збиткових проектів/об'єктів;
6. Розробка ключових інструментів контролінгу для великих проектів/об'єктів (форми звітності, управління ризиками, змінами й ін.) [2, с. 104].

Проект може одержати більш високий статус інвестиційної привабливості при наявності інших істотних факторів:

- стратегічна пріоритетність проекту або певної його складовій для замовника;
- складна поточна ситуація по проекту: відставання, перевищення бюджету, претензії до якості і т.д.;
- технологічна складність проекту й необхідність одержання нових компетенцій;
- географічна складність виконання робіт і т.д. [3].

Усе це дозволить чітко розмежувати функціональні обов'язки фахівців і дасть можливість сфокусуватися на ефективному веденні одного об'єкта. Удосконалення проектного менеджменту та операційної діяльності

будівельного підприємства мають на меті постановку чітких завдань та визначення відповідальності на кожному етапі втілення проекту. Для реалізації цього завдання необхідно визначити принципи створення проектних команд. Керівник проекту призначається виходячи з: досвіду роботи; займаної посади; компетентності та завантаженості іншими проектами.

Далі формується склад проектної групи (ПГ) виходячи з:

- наявного складу робочої групи;
- типової структури ПГ;
- згідно з Положенням про ПГ;
- необхідних компетенцій усередині ПГ і за її межами;
- залучення персоналу на даному проекті й на інших проектах.

Для досягнення максимального рівня ефективності менеджменту та дотримання строків будівництва пропонуємо використання методів кластерного управління [4, с. 1127]. Таке регулювання процесом управління допомагає ефективно вирішувати поставлені завдання, дотримуватися строків будівництва, бачити, у які моменти з'являється ряд проблем, щоб максимально швидко їх усунути.

У процесі планування та обґрунтування доцільності здійснення заходів щодо підвищення ефективності операційної діяльності підприємства проводиться аналіз «витрат і вигід», на основі якого визначається доцільність понесених витрат на здійснення відповідних заходів, шляхом співставлення з явними та неявними вигодами, які виникають у результаті зміни параметрів ефективності функціонування операційної системи підприємства.

Список використаної літератури

1. Управління проектами в підрядних будівельних організаціях. URL: https://www.impuls-ivc.ru/company/press/public_arch/article.wbp%3Fid%3D65a50705-3654-409c-a2b5-7cc8d422fc53.
2. Рудінська О. В. Аналіз інвестиційної привабливості економіки України з позицій кон'юнктури на ринку нерухомості. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2015. Т. 14. Вип. 3. С. 97–113.
3. Організація, управління й планування в будівництві. Базові принципи й основи організації інвестиційно-будівельних проектів. URL: <http://docplayer.ru/32105429-Organizaciya-upravlenie-i-planirovanie-v-stroitelstve-bazovye-principy-i-osnovy-organizacii-investicionno-stroitelnyh-proektov>.
4. Rudinska O., Bileha O., Selezneva O. The development of cluster type network structures as one of the preferential course of the governmental policy of Ukraine. *Economic Development and Cultural Change*. 2017. Vol. 65. Num. 4. pp. 1126–1133.

Зміст

Секція 1

ПРАВОВІ СТУДІЇ

В. С. Барбулат ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА.....	3
Я. В. Барвенко МЕДІАЦІЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВИХ СПОРІВ У ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВИПАДКАХ: ЗА ТА ПРОТИ	5
І. О. Біла ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ПРЕДМЕТА ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	8
А. В. Борейко ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИЦІ ЄСПЛ.....	10
В. В. Булат ВИДИ ПІДСУДНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ ЗГІДНО З ПОЛОЖЕННЯМИ ЧИННОГО ГПК УКРАЇНИ	13
М. С. Деордєв ЩОДО СТВОРЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ	16
С. Д. Дзюбенко ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ..	19
К. Ю. Зінькова ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	21
Т. В. Іванова ВИМОГИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ УЧАСТІ ЕКСПЕРТА ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ.....	24
Л. О. Кадегроб АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ВІЛ-ІНФІКОВАНИХ ДІТЕЙ	28
Є. К. Карлюга ДЕЯКІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 1 СТ. 140 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	30

Є. О. Каташинський ГЕНЕРАЛЬНІ ТА ОБМЕЖЕНІ ПАРТНЕРСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ	33
А. С. Кисель ЩОДО ОЗНАК ПРАВОВОЇ ПРОЦЕДУРИ	36
Т. О. Кокиза МІСЦЕ СУДІВ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	39
О. Ю. Колеснік ЩОДО ВИКЛЮЧЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОГО УЧАСНИКА ТОВ.....	41
Х. П. Кореновська ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	43
Д. Є. Корж МЕСЕДЖ ЩОДО СВІТОВОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПРИКЛАДІ США	46
О. А. Корольова КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ В СІМ'Ї	48
О. В. Коч ТРАНСНАЦІОНАЛЬНЕ ПРАВО У МІЖНАРОДНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ АРБІТРАЖІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД.....	51
А. С. Кривошликова БЕЗВІДКЛИЧНА ДОВІРЕНІСТЬ У КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	54
О. І. Лефтерова ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКУ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ ЄСПЛ	56
О. В. Лотиш ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....	59
К. К. Мальцева ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЯХ	61
Л. П. Мартинюк НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОСМЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ.....	64
В. М. Мацейчук ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ.....	67
В. В. Мица НОТАТКИ ЩОДО ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ	69

А. О. Моргун ВІДЧУЖЕННЯ ЯК ОДНА ІЗ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЖИТЛО	71
І. Л. Петрущенко ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА.....	73
М. Т. Рожак ДОКАЗУВАННЯ У КОРПОРАТИВНИХ СПОРАХ.....	77
Є. О. Сачаєва НОТАТКИ ДО ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	79
О. В. Синіка ЗМІСТ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ	82
І. В. Сівак ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КАМЕРАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ В УКРАЇНІ	84
В. В. Сліпенюк НОВИЙ «МОВНИЙ» ЗАКОН ПРО МОВИ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ	85
А. О. Степанюк НОТАТКИ ЩОДО НОВАЦІЙ У ОПОДАТКУВАННІ ФОПІВ- «СПРОЩЕНЦІВ» В ІТ-СФЕРІ.....	88
А. К. Таукач НОТАТКИ ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ.....	90
В. С. Тревогіна ПОВІДОМЛЕННЯ – ЯК ВИД ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ	93
Н. О. Федорук ЗНЯТТЯ МОРАТОРІЮ НА ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗНАЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	95
Ю. О. Федорук СПРАВИ, ЯКІ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ ГОСПОДАРСЬКИМ СУДОМ ЗА ПРАВИЛАМИ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	98
М. О. Хижняк СОКРАТ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА ТА МОРАЛІ.....	101
М. О. Храпицька СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ПОКАРАННЯ У ТЕОРІЇ ІММАНУЇЛА КАНТА	103
О. Г. Хріщева ПОХІДНИЙ ПОЗОВ У КОРПОРАТИВНОМУ ПРАВІ.....	105

Л. П. Чілік	
ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО ОБМІНУ ПОДАТКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В УКРАЇНІ.....	108
Д. О. Швец	
К ВОПРОСУ О САНКЦИЯХ ЗА СОВЕРШЕНИЕ ПОЛОВЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И ДРУГИХ ГОСУДАРСТВ.....	110
М. С. Шевченко	
ОРЕНДА АКЦІЙ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ	113
М. М. Ячменська	
ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ З БОКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ....	116

Секція 2

ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Н.-К. А. Бессарабова	
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	123
К. І. Боровщук	
ЩОДО СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	126
Ю. С. Вольневич	
ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	129
С. А. Галицький	
ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ НА ПЛИННІСТЬ КАДРІВ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	131
А. О. Гусєв	
ПОДАТКОВИЙ АУДИТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	134
А. А. Дроздина	
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	136
Є. С. Зозуля	
СУЧАСНІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ.....	139
Т. В. Карадобрі	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	141

О. С. Кіров	
РОЛЬ ВЕЛИКОГО БІЗНЕСУ У СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	143
Д. В. Кондратович	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ	146
Ю. В. Мазур	
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	148
В. В. Мацьків	
ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ	150
Н. В. Морозова	
МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ПОСЛУГ ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ.....	153
Ю. С. Панчева	
КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ АУДИТУ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ, ВИДИ, ПРОБЛЕМИ.....	155
О. О. Соколовський	
ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ІТ	158
А. О. Трапезніков	
СУЧАСНИЙ СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ	160
І. М. Федорова	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ	162
О. О. Фещенко	
ПРІОРИТЕТНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ.....	164
А. І. Шеремет	
ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	166
А. О. Широкова	
ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗМІЦНЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	168
Є. В. Шкрябай	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	170

Наукове видання

ДРУГІ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ СТУДІЇ

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

10 жовтня 2019 р.
м. Одеса

Українською, російською та англійською мовами

Відповідальний редактор
А. В. Смітюх

**Економіко
Правовий
Факультет**

ОНУ імені І.І.Мечникова

Підписано до друку 15.10.2019.
Формат 60x84/16. Ум.-друк.арк. 4,67.
Наклад 100 прим. Зам. № 1910-10.

Видавець ПП «Фенікс»
(свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002)
65009, м.Одеса, вул. Зоопаркова, 25,
тел. + 3 8 048 795-91-60, тел. +3 8 050 7775901
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com